

ΝΟΥΜΑΞ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Δ.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 29 του Γεννάου 1906

ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 183

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

- ΨΥΧΑΡΗΣ. 'Απολογία (τέλος).
- ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Τὸ Ταξίδι τοῦ Ψυχάρη.
- Α. Ε. Παραμύθια Μολίβου (τῆς Μιτυλήνης).
- Δ. Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ. 'Επιστημονικὲς μελέτες—Διορισμὸς μηνιῆ.
- ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ. Μανδύινες ιστορίες—Τὸ αἷμα πίσω!
- ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ. 'Ο "Ασωτός.
- ΠΟΙΗΜΑΤΑ. 'Αυτὴ Γιαννιώτισσα, Ρήγας Γκόλφης, Περικλῆς 'Αρέτας, Βασιλέντης.
- Δ. Π. Τ. Φαινόμενα καὶ Πρόματα ('Ο ἀξιωματικοβουλευτής—'Η πρώτη κωλοιοεργία—'Ο Διοπός—'Η γνώμη τοῦ Σκουλούδη—Μετάφραση.... διαμπαξ.)
- Ο ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΛΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΤΟ 'ΤΑΞΙΔΙ' ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

Κλει κάθε χρονιά μ' ένα βιβλίο τοῦ Ψυχάρη. Ὁραία μοῖρα στὰ γράμματα μας. Κι ἀνίσως μὰς ἔλειπε καθε σάλος διανοητικός, θὰ φτάναν τὰ βιβλία τοῦ Ψυχάρη γιὰ νὰ δείξουν πὼς ζῆ κάποια ψυχὴ μέσα μας. Δὲν ἐξετάζω τὴν ὑποδοχὴ ποῦ γίνεται στὰ βιβλία του. Ἐμεῖς φεύγουμε, καὶ τὸ ἔργο μένει. Καὶ σὰ νὰ θέλῃ ἕνας καλὸς θεὸς μὲ τὸ ἀκούραστο φουροβόλημα τῶν «Ρόδων καὶ τῶν Μήλων» νὰναπληρώσῃ τὴν ὀκνή περπατησιὰ μας, τῶν ἄλλων. Μπροστὰ στὸν ὄγκο τοῦ ἔργου του σὰ νὰ φαίνονται πᾶλλα πιδ λιγνά, πιδ παρακατου. Τοῦ σοφοῦ ὁ λόγος σὰ θαμπότερος μπροστὰ του· καὶ ὁ στίχος τοῦ ποιητῆ σὰ μισός.

Ἡ περασμένη χρονιά μὰς ἔκλεισε μὲ δεῦτερο ξαναγύρισμα τοῦ «Ταξιδίου» του. Τὸ ξαναβλέπω μαζὶ σὰν ἕνα κατόρθωμα ποῦ ποτὲ δὲν περνάει, καὶ σὰ μιὰ παλιά μου ἀγάπη ἀλησμόνητη. Τὸ βιβλίο μου ξυπνάει σὰν πάντα τὴ σκέψη, κ' ἡ ἀγάπη τὴ θύμησι. Ἀφήστε με πρώτα νὰ θυμηθῶ.

*

Στὰ 1888, στὶς 18 τοῦ Ἰανουαρίου, στὸ γραφεῖο τῆς «Ἐφημερίδος». Ὁ συνάδελφός μου τότε κύριος Κακλαμάνος ἔρχεται κὶ μου πρωτοφέρει ἕνα νεοτύπωτο βιβλίο.—Πάντα ἔβλεπε κὶ ἀλλοιώτικα καὶ πιδ μπροστὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τριγύρω μας. Καὶ δὲν μπορούσε νὰ κρύψῃ κάποιο ὠραῖο ξάφνισμα ποῦ ἀντιφέγγιζε ἡ ὄψη του. Στὸ ξώφυλλο: ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΟΥ α' Ἀμύνεσθαι περὶ πατρὸς». Τὸ βιβλίο σταλμένο πρὸς τὴν «Ἐφημερίδα». Τὸ συγγραφέα του καλὰ καλὰ δὲ γνώριζα τί λογῆς εἶταν. Κάπως τὸν εἶχα ἀκουσμένα γιὰ ἕνα σοφὸ ποῦ ζούσε στὸ Παρίσι, καθηγητῆς, γαμπρὸς τοῦ Ρενάν· τὸνομά του, κάπου τὸ εἶχα δὴ ἀνακατωμένο σὲ κάποιους ἐπιστημονικοὺς ἀγῶνες, ποῦ δὲν εἶμωνα πολὺ κατάλληλος νὰ τοὺς κρίνω. Τὸ βιβλίο ἔπρεπε νὰναγερθῆ στὸ φύλλο. Καὶ εἶδα πὼς δὲν εἶταν κανένα ἀπὸ κείνα τὰ ἐντυπα ποῦ θάφτανε νὰ τὰ ξεφυλλίσω μὲ τὴ συνηθισμένη δημοσιογραφικὴ βία. Μόλις ἄρχισα νὰ τὸ ξεφυλλίζω, καὶ πέρασα στὸ πόδι δυὸ τρεῖς, πέντ' ἔξη σελίδες του, μπῆκα στὸ νόημα· ὅσο μοῦ εἶτανε δυνατὸ τὸ πρᾶγμα στὴν ἐποχὴ καὶ στὴ στιγμή εκείνη. Ἐἴτανε ἡλιου ὕψωμός γύρω σὲ ὀρίζοντες ὀλάνοιχτους. Ἐἴτανε κάτι σὰν τὸ στίχο τοῦ Ζαλοκώστα.

*Νεφίδες ποῦ δὲ φαίνονταν χρυσὰ σιεφάνια πλέκουν
Εἰς τοῦ βουνοῦ τὴν κορυφή...*

Καὶ ἐπληθσα. Ἀπρέπει νάζητε κανεὶς στὰ μέρη μας ἀπὸ μικρὸς—λέει ὁ ἴδιος ὁ Ψυχάρης,—γιὰ νὰ καταλάβῃ; γιὰ νὰ νοιώσῃ, γιὰ νὰγαπήσῃ ὅλη τὴ γλύκα, ὅλο τὸ νόημα, τὸ ἄγνωστο ἄλλου, ποῦ ἔχει τὸ ἀταιρίαχτο κὶ ἀπλὸ ρῆμα ξυπνῶ. Ναι, ξυπνᾶς καὶ χαίρεσαι ἀμέσως...Χαίρεσαι τὴ Δημιουργία, τὴν ὑπαρξῆ...Τέτοιο καὶ τὸ νοερό μου ἐκείνο ξύπνημα. Μὰ εἶν' ἀλήθεια πὼς κὶ ὁ ὕπνος μου ποτὲ δὲν εἶτανε βαρὺς, βαθύς. Τὰ μάτια μου μισανοιχτά· ἀνάμεσα τοῦ ὕπνου καὶ τοῦ ξύπνου. Ἐτοιμος νὰ ξυπνήσω, ἔτοιμος, πιδ πολὺ ἀπὸ ἄλλους, νὰ καταλάβω πὼς ἦρθε κάποιος Μεσσίας, νὰ τὴν προσκυνήσω τὴν Ἀλήθεια, νὰ τῆς μιλήσω μὲ τὴ γλῶσσα τῆς, ὅσο κὶ ἂν τραύλιζ' ἀκόμα.

Ἐντύχημα πὼς ἡ «Ἐφημερίς» δὲν εἶχε προφτάσει ὡς τότε νὰ σχηματίσῃ δικὴ τῆς γνώμη γιὰ τὸ «Ταξίδι». Μοῦ ἔλαχε ὁ κλῆρος νὰ τὰναγγείλω. Καὶ μ' ἀφήσαν ἐλεύθερο νὰ γράψω. Ὁ δημοσιογράφος εἶναι ἀπὸ τὰ πιδ περιέργα ζῶα. Ἐχει γνώμη δική του; Πρέπει κὶ ὁ διευθυντῆς τοῦ φύλλου νὰ τὴ συμμερίζεται ἢ νὰ μὴν ἔχῃ γνώμη ἐνάντια, ἢ νὰ μὴ φροντίζῃ γιὰ τὸ ζήτημα, γιὰ νὰ βάλῃ στὸ φύλλο ὁ δημοσιογράφος ἀκέρια καὶ σωστὴ τὴ γνώμη του. Καί, ἢ δὲ γράφει τίποτε, ἂν εἶναι ἀρκετὰ περήφανος κὶ ἀρκετὰ ἀνεξάρτητος ἢ, κοιμίζει τὸ νοῦ του κὶ ἀκονίζοντας τὴν πέννα του, ἐρμηνεύει—θέλοντας μὴ θέλοντας, ἀσυνείδητα ἢ συνείδητά,—τέτοια εἶναι ἡ ψυχολογία του,— ἢ τὴ δηλωμένη γνώμη τοῦ διευθυντῆ τοῦ φύλλου, ἢ τὴ γνώμη ποῦ τὸ συνεργατικὸ του χρέος τοῦ δείχνει πὼς ταιριάζει στὴν πολιτικὴ καὶ στὴ λεγόμενη πορεία τοῦ φύλλου. Κανένα ἐμπόδιο δὲν ἔτυχε σ' ἐμένα. Λίγες βδομάδες, λίγες μῆνες ὕστερα, ὅταν ἐπὶ τέλους ξεσπαθῶσαν τὰ λογῆς ἀρματαωλίκια ἀπὸ τοὺς κάμπους τῆς ἐπιστήμης

καὶ τῆς φιλολογίας καὶ τραβήξανε ἴσα ὀλίσια κατὰ τοῦ Μάγου ποῦ εἶσι ξαφνικὰ κατέθηκε ἀπὸ τὰ βουνά· κὶ ὁ μακαρίτης Ρούκης κὶ ὁ μακαρίτης Γιαννόπουλος—ποῦ πάντα εὐγνώμονα καὶ μὲ συγκίνηση τοὺς θυμᾶμαι—πῆραν, φυσικὰ, τὸ μέρος τῶν καμπισίων, —ἐγὼ δὲ θάγραφα στὴν «Ἐφημερίδα» ὅ,τι ἔγραφα, καὶ—φυσικὰ κ' ἐγὼ—θὰ σώπαινα, καὶ ποτὲ στὴν ἄκρη τοῦ κοντυλιοῦ μου, γιομίζοντας τὶς στήλες τοῦ φύλλου, δὲ θὰ πρόβαλλε τὸνομα τοῦ Ψυχάρη.

Πρώτη ἡ «Ἐφημερίς» τῆς «19 Ἰουλίου 1888» σὲ ἀρθράκι γραμμμένο γιὰ λογαριασμὸ τῆς ἀπὸ τὸ χέρι μου μὲ τίτλο, «Τὸ ἐπαναστατικὸν βιβλίον τοῦ κ. Ψυχάρη». γνώρισε στὸν ἑλληνικὸ κόσμον τὸ «Ταξίδι».

Καὶ τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα ἡ ἴδια ἡ «Ἐφημερίς» τῆς «20 Ἰουλίου 1888» σὲ δεῦτερο ἀρθράκι γραμμμένο παλε γιὰ λογαριασμὸ τῆς ἀπὸ τὸ χέρι μου ἔγραφε τοῦτα:

«Ἄς μὰς συγχωρήσῃ ὁ κ. Ψυχάρης ὅτι μεταχειρίζομεθα τὴν βέβηλον γλῶσσαν τῶν ἐφημερίδων θέλοντες νὰ συνοψίσωμεν δι' ἀνουσίου ἴσως καὶ τετριμμένης φεῦ! Πινακίδος τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποῖαν προξενεῖ τὸ πλῆρες οὐσίας καὶ πρωτοτυπίας βιβλίον του. Ἡ γλῶσσα τοῦ Ταξιδίου του ἡ δημοτικὴ, ἡ κοινὴ, ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ἡ αὐτομάτως ἀπὸ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας ἀναβλύζουσα, ἡ ἐκφραστικὴ καὶ ὠραία, ἔστω, γλῶσσα τοῦ κ. Ψυχάρη θὰ ἀπῆται περισσοτέραν σκέψιν καὶ τριβὴν πρὸς ἀποτύπωσιν ἢ ἡ νοθογενὴς καὶ ἄχαρις γλῶσσα τῶν ἐφημερίδων, ἐξ ἧς ἀντλούμεν κατὰ δυστυχίαν ἀκόπως καὶ αὐτομάτως, ὅσον δὲν ρανταζεται ὁ κ. Ψυχάρης, χωρὶς νὰ εἴμεθα διδάσκαλοι καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ γράφοντες· τοῦτο δὲν συνηγορεῖ τόσον ὑπὲρ τῆς δημοτικότητος τοῦ ιδιώματος, ὅπερ μετὰ γνώσεως καὶ τόλμης αὐτῆς οὐ τυχούσης καθιεροῖ ἐν τῷ βιβλίῳ του ὁ ἐν Παρισίοις λόγιος.

«Ἄλλὰ δὲν σκοποῦμεν ἐνταῦθα νὰ ἀναπτύξωμεν τὰς πολλὰς, ποικίλας, καὶ ἀντιφατικὰς σκέψεις τὰς ὁποίας γενεῖ τὸ Ταξίδι. Αὗται εἶναι ἀντικείμενα ἰδιαιτέρως μελέτης. Παρὰ πάντα διαταγμὸν καὶ παρὰ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ψυχάρη εἶναι ὠραῖον· ὠραῖον ἐν τῇ ποιητικῇ πρωτοτυπία τῆς μορφῆς αὐτοῦ, ὠραῖον ἐν τῷ βάθει, τῷ αἰσθηματι, τῇ γνώσει, τῷ ἐνθουσιασμῷ, τῇ ἑλληνοπροσέειά τῆς οὐσίας αὐτοῦ· ὠραῖον διότι ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους διαπνέεται ὑπὸ ἱερᾶς πίστεως καὶ ἀκραδάντου πεποιοθήσεως· ὠραῖον, διότι ἀκτινοβολεῖ ἐκ φαντασίας καὶ μοσχοβολεῖ ἐξ ἀγάπης· ὠραῖον, διότι διαβλέπομεν ἐν αὐτῷ τὴν ψυχὴν τοῦ συγγραφέως περικλειστον, ὡς ἀνἀγωνίζεται ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὁσίων. α' Ἀμύνεσθαι περὶ πατρὸς» ἀναγράφει ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου του.—Λέξεις τινὲς καὶ φράσεις αὐτοῦ ὑπερβαίνουσι τὰ ἴσακαμμένα· δὲν τὰς λέγει, οὔτε εἶναι δυ-

νατόν νά τὰς εἴπῃ πλέον ὁ Ἑλληνικός λαός. Ὁ κ. Ψυχάρης ἀποπειρώμενος νά καθιερώσῃ καὶ διαμορφώσῃ τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, λησμονεῖ τὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐπίδρασιν τοῦ σχολείου, καὶ δὲν ὑποπτεύεται ἴσως ὅτι φράσεις καὶ λέξεις τινές, τὰς ὁποίας θὰ ἀπέριπτεν ἐν ἀναγκαστικῇ οὐτως (ὁ κ. Ψυχάρης) ὡς ἀνηκούσας εἰς τὸ πονηρὸν κῆρυμα τῶν δασκάλων, κατέστησαν βαθμηδὸν ὄχι ὀλιγώτερον ζωντανὰ καὶ δημοτικὰ ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ἐν ἀντιθέσει καὶ σελίδες ὅλαι καὶ κεφάλαια τοῦ «Ταξιδίου» ἀναδιδούσιν οὐκ οἶδαμεν ὁποῖον γλυκὺ ἀγροτικὸν ἔρωμα καὶ προκαλοῦσι συναίσθημα ἀνάλογον ἐκείνου, ὅπερ δοκιμάζει ὁ ἀπὸ τῆς πνιγνῆς ἀτμοσφίρας τῶν πῶλων εὐρεθεὶς αἴφνης ἐν τῇ κορυφῇ δροσόεντος λόφου ὑπερκειμένου γραφικῆς καὶ χλοερᾶς κοιλάδος. Οὐχὶ δὲ σπανίως ἡ γλῶσσα τοῦ κ. Ψυχάρη ὑπομνησκαί τὴν γλῶσσαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων τοῦ ἔθνους ἡμῶν, τοῦ Σκουφοῦ καὶ Μηνιάτη, ἂν καὶ οὗτοι μεταχειρίζονται πολλῶ ἐκλεκτικώτερον ἰδίωμα. Ὅ,τι πολλοὶ ὠνειροπόλησαν, ὅτι οἱ Ἑπτανήσιοι ποιηταὶ καὶ λόγιοι ἀπεπειράθησαν νά ἐκτελέσωσιν ἐν διατριβαῖς καὶ προλεγόμενοις, ὅ,τι οἱ νέοι ἡμῶν διηγηματογράφοι μετὰ δειλίας εφαρμόζουσιν ἐνίοτε ἐν περιγραφαῖς καὶ διαλόγοις, ὅ,τι ἡ ποίησις πρὸ πολλοῦ ἀπεδέχθη, ὁ κ. Ψυχάρης συστηματοποιεῖ, τελειοποιεῖ, ἐπιχειρεῖ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ. Θαυμάζομεν, συχαίρομεν, ἀλλὰ πολὺ φοβοῦμεθα μήπως εἶναι ὀλίγον ἄργα».

*

Γιατί ἔχω τὴν ὑπομονὴ νά τὰ ξεσκαλίσω καὶ νά τὰ παρουσιάσω πάλε τὰ δημοσιογραφικά μου αὐτὰ σκαλίματα; Γιατί τὰ θεωρῶ σημαντικά, μετὰ τὸν τρόπο καὶ γὰρ τὴν ἐποχὴ πού εἶναι γραμμένα. Τὰ χρονογραφικά τούτα σημειώματα, ἀνάμεσα σὲ κάποικα ἐλαττώματα πού δείχνουν (πρόχειρες γνώμες μετὰ περισσὴ ἀφέλεια ἀπάνου σὲ ζητήματα πού χρειάζονται μελέτη καὶ προσοχὴ γιὰ νά τὰ καταλάβῃς καὶ νά τὰ μεταχειρισθῆς καθὼς πρέπει, καὶ στοχασμοὶ πού πηγάζουν ὄχι ἀπὸ τὴ σκέψη, ἀλλ' ἀπὸ τὴν πρόληψη, — ἀμαρτίες δημοσιογραφικῆς), πάντα ζωηρὰ φανερώνουν πῶς εἴμουνα καμωμένος ἀπὸ τότε, καὶ ἀπὸ πρῶτα, γιὰ νά αἰσθανθῶ βαθιὰ τὴ σπουδαιότητα τῆς Ἰδέας καὶ γιὰ νά μετρήσω σωστὰ μετὰ τὸ μάτι μου καὶ γιὰ νά καταλάβω τὸν Ψυχάρη καὶ τὸ ἔργο του, ἐγκάρδια καὶ ἀφρόνιστα, σχεδὸν ἀπαράλλαχτα καθὼς τώρα τὰ αἰσθάνομαι, καθὼς τώρα τὰ μετρῶ, ὅσο καὶ ἂν ἔβαλε ὁ Καιρὸς πολλὰ ρωτήματα στὴ σκέψη μου, ὅσο καὶ ἂν τὴν ἔκαμε νά τρέμῃ στὴν ἀρχή, ὅσο καὶ ἂν τὴν στερέωσε στὰ ὄσπερα. Καὶ ὅ,τι μετὰ κάνει νά περὶφανεύομαι, εἶναι πῶς ὁ Ψυχάρης με συγκίνησε ἀπὸ τότε, ὄχι γιὰ τὴν ἐπιστήμη του, — καλὰ καλὰ δὲ θὰ εἴμουν ὁ ἄνθρωπος πού θὰ ζύγιαζε τὴν ἐπιστήμη του, — ὄχι γιὰ τὰ μαθήματά του, ὄχι γιὰ τὴ γλῶσσα του, μὰ γιὰ τὴν Τέχνη του. Καὶ ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ καὶ τὰ μαθήματα αὐτὰ δὲ με κάμανε νά προσέξω ἀπὸ μόνον τους καὶ δὲ μ' ἐνθουσίασαν, παρὰ μετὰ τὸν τρόπο τους τὸν καλλιτεχνικὸ καὶ μετὰ τὴν ποιητικὴ μορφή τους. Ἀντίθετα τῆς γνώμης πολλῶν, ὅλων ἴσως, καὶ αὐτῶν πού τιμοῦν καὶ ἀγαποῦν τὸ συγγραφεὶα τοῦ «Ταξιδίου», πιστεύω πῶς τὸ σημαντικώτατο χάρισμα τοῦ Ψυχάρη — *la faculté maitresse* τοῦ Ταῖν, — δὲν εἶναι ἡ Ἐπιστήμη· εἶναι ἡ Ποίησις. Καὶ πιστεύω πῶς θὰ εἴταν ἀδύνατο νά γαπηθῆ ἔτσι καὶ νά μισηθῆ ἔτσι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ἂν εἴτανε μοναχὰ ἕνας δυνατός καὶ ἀποκλειστικός καὶ γυμνὸς ἐπιστήμονας, χωρὶς τὸ δαίμονα τῆς δημιουργικῆς φαντασίας, πού κεντάει καὶ ξαφνίζει

καὶ ἀπελπίζει καὶ τρελαίνει. Ποιητής. ὄχι μετὰ τὸ Στίχο τὸν Πήγασο, μὰ μετὰ τὸ Λόγο τὸν Πρωτῆα.

Καὶ ἀκόμα περὶφανὸς εἶμαι, γιὰτὶ εἶμαι ἐγὼ, ὁ ἄκριτος, μπορεῖ, τραγουδιστής, μὰ μετὰ τὸν κριτικώτατο Ροῖδη, πού μιλήσαμε τότε γιὰ τὸ «Ταξίδι», οἱ δύο μας, — ἐγὼ αὐτοσχέδια καὶ δημοσιογραφικά, ἐκείνος μελετημένα καὶ τεχνικά, πού μιλήσαμε γιὰ τὸ «Ταξίδι» μετὰ τὴν προσοχὴ καὶ μετὰ τὸ σεβασμὸ πού τοῦ ταίριαζε — ἀνάμεσα στὰ ἐξυπνα πειράγματα, στοὺς εὐκόλους δογματισμούς, στὰ μονομερῆ γλωσσικὰ κρισιολογήματα, στὶς ἀνοησίες καὶ στὰ κροκοπαπίσματα, καὶ πού δὲν εἶμαι μ' ἀδιάφοροι, καὶ τὴ σαλπύσαμε, καθὼς τῆς ἔπρεπε, τὴ λογοτεχνικὴ ἀξία τοῦ ἔργου. Καὶ ἡ καλύτερη κριτικὴ τοῦ «Ταξιδίου» θὰ εἴταν ἀκόμα τὰ λόγια τούτα τοῦ Ροῖδη ἀπὸ τὸ πολυστῆλο ἔργο του γιὰ τὸ Βιβλίον τοῦ Ψυχάρη, βαλμένο στὴ φιλολογικὴ «Ἔστια» (16 Ὀκτωβρίου 1888): «...Καὶ εἰς τὴν καθαρεύουσαν ἂν μεταφράζετο τὸ «Ταξίδι», καὶ πάλιν θ' ἀπέμενεν αὐτῷ ἰκανὴ ἀξία. Αὕτη ἐγκρίεται πρὸ πάντων εἰς τὴν ἀβρότητα τοῦ αἰσθηματος καὶ τὸν ἔκρον καλλωπισμὸν τοῦ ἔρους, ἐξ ὧν τὸ βιβλίον του ἐνθουμίζει συγχρόνως τὴν «Αἰσθηματικὴν περιήγησιν» τοῦ Στέρν καὶ τὰ «Πεζὰ ποιημάτια» τοῦ Βωδελαιρ, συγγραφεῶν ὅτινες φημίζονται ὡς κατορθώσαντες νά ἐκφράσωσι πράγματα ἰκανῶς δυσέκφραστα μετὰ θαυμαστῆς ἐναργείας. Ἄλλ' οὐδ' εἰς ταῦτα ἀκούμενος ὁ κ. Ψυχάρης ἐπεχείρησεν ἐν κεφαλαιῷ ἐπιγραφόμενῳ «Ἀγάπη» νά προσφέρῃ ἡμῖν ἀπόγευμα τῆς θεωρίας ἐκείνης τῶν πανθειστών, δι' ἧς συνδιαλλάσσονται καὶ σχεδὸν ταυτίζονται ἐν τῇ ἀγάπῃ ὁ θάνατος μετὰ τῆς ἀθανασίας· κατώρθωσε δὲ καὶ τοῦτο διὰ τῶν λέξεων καὶ τύπων δι' ὧν ἐκφράζει ὁ αἰγυβόσκος τὴν ἰδικὴν του ἀγάπην εἰς τὴν πληγώσαντα τὴν καρδίαν τοῦ Ἀμαρυλλίδα. Οὐδὲ πρέπει νά ἐκπλησώμεθα διὰ τοῦτο. Ὅσον τῷ ὄντι μᾶλλον πολὺπλοκον, δύσληπτον, μεταφορικὸν καὶ νεφελωδὲς εἶναι τὸ νόημα, τὸ ὁποῖον ἀγωνίζεται τις νά μεταδώσῃ, κατὰ τοσοῦτον πρέπει νά εἶναι ἐκφραστικώτεροι καὶ δημοτικώτεροι αἱ λέξεις, τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται πρὸς τοῦτο, ὡς κάλλιστα ἐνόησεν ὁ Σοπεργάουερ, ὁ Ρενάν, ὁ Ταῖν καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν φιλοσοφούντων ηὐτύχησαν νά εἶναι καὶ συγγραφεῖς. Ὁλόκληρον ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ «Ταξίδι» εἶναι πειστικώτατη ἀναίρεσις τῆς πλανῆς τῶν συγγενῶν τὸ ἔρος μετὰ τῆς γλώσσης, τῶν διαιρούντων εἰς ταπεινούς καὶ ὑψηλούς, εἰς χαριέντας καὶ ἀγροίκους, οὐχὶ τοὺς συγγραφεῖς, ἀλλὰ τοὺς γραμματικὸς τύπους».

*

Κύκλος ἀπὸ τοὺς πρὸ πλατεῖους τῆς φιλολογικῆς τέχνης, καὶ στοὺς ἀρχαίους καὶ στοὺς νέους, ὁ κύκλος τῶν ταξιδιωτῶν. Ἡ Μοῦσα τοῦ ταξιδίου πῶς τὴ μεγαλώνει τὴν πνοὴ τῆς Φαντασίας, σὺν τὴν καρδίαν τοῦ κλέφτη, πού τρώγοντάς τὴν ὁ αἰτὸς «κάνει πῆχην τὸ φτερό», καθὼς λέει τὸ τραγούδι! Ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο ὡς τὸν Πausanias, πόσοι τεχνίτες καὶ πόσοι ἐργάτες τοῦ ἀρχαίου λόγου, ἀπὸ τοὺς πρὸ μεγαλοφάνταστους ὡς τοὺς πρὸ ταπεινούς, ταξιδευτῆς! Στους καιροὺς μας ἡ φιλολογία τοῦ ταξιδίου ξετυλίχθηκε σὲ εἶδος λόγου χωριστό, πλατυμένο καὶ μεστωμένο ἀπὸ κοντύλια πρώτης γρημμῆς, μέσα σὲ ἔργα ἀθάνατα. Τὸ «Ταξίδι» στὴν Ἰταλίαν τοῦ Γκαίτε, οἱ «ἄδοιπορικῆς εἰκόνες» τοῦ Ἄινε, τὸ «ἄδοιπορικὸν» τοῦ Σατωμπριάν, τὰ σημειώματα τοῦ Ταῖν ἀπὸ τὴν Ἰταλία καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, αὐτὲς ἀκόμα οἱ «Ἐνθύμησης τῆς Νιότης» τοῦ Ρενάν, τοῦ Γρηγορόβιου ἢ «Κέρκυρα», τοῦ Ντεαμίτση ἢ «Κωσταντινούπολη», πόσα βιβλία τοῦ Γωτιέ, τοῦ Λοτί,

τοῦ Ντεσάν, ὅλα ὅλα γιομάτα ἀπὸ τὴ ζωογόνα πνοὴ τῆς ταξιδευτρῆς Μούσας! Τὸ ταξίδι τοῦ Ψυχάρη θυμίζει κάτι ἀπ' ὅλα τούτα, καὶ μοιάζει κάπως, ἰδῶ πρὸ λίγου, ἐκεῖ πρὸ πολὺ, μετὰ τὸ ἕνα ἢ μετὰ τὸ ἄλλο ὅμως ἔχει κάτι πού τὸ κάνει πρὸ πολὺ νά ξεχωρίζῃ ἀπὸ τὰ ἔργα ἐκεῖνα τῆς ταξιδιωτικῆς τέχνης παρὰ νά μοιάζῃ μ' αὐτά. Ὁργανικὰ συνθεμένο, καὶ μετὰ τὴν ἐξωτερικὴν παραλόγητα καὶ πολυπροσωπία πού τὸ δείχνει πρὸ πολὺ καμωμένο σὺν ψηφιδωτῷ παρὰ τὰ ζωντανῷ κάτι, κατὰ βάθος μετὰ μὴ μεγάλη ἐσωτερικὴ ὁλοκλήρωσιν ἐνότητά. Δὲν εἶναι ἔργο γαληνῆς, κίερας, ἀνεξάρτητης, ἀγνήτης τέχνης, πού μόνον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς κρατιέται καὶ δὲν ἔχει ἄλλον ἄμεσο σκοπὸ παρὰ τὴν ὑψηλὴν δικαίωσιν, καθὼς εἶναι ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα πού παραπάνου σημειώσα. Τὸ «Ταξίδι» εἶναι μούγκρισμα τρικυμίας καὶ ὄπλο πολέμου, καὶ τὸ ἴδιο σκοπὸς καὶ μέσο, καὶ πρὸ πολὺ μέσο, παρὰ σκοπὸς, καὶ σὺν τὸ κλαδί τῆς μυρτιάς πού μέσα του ἐκρύβει τυραννοφάγο μαχαίρι κάποιος Ἀριστογείτονας. Καὶ ὅταν πιστεύω πῶς ὁ συγγραφεὶας του εἶναι, πρὸ πολὺ ἀπὸ ἐπιστήμονας, ποιητής, πρέπει νά δώσωμεν στὸ νόημα Ποιητῆς μὴ μεγάλη πλατωσια καὶ νά τὸν καταλάβωμε τὸν ποιητὴ σὺν ἕνα ἀντάρτη, καὶ σὺν ἕνα καταδραστή πρῶτα πρῶτα, μετὰ προορισμὸ, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, μὴτε καλαισθητικὸ, μὴτε φιλοσοφικὸ, μὴτ' ἐπιστημονικὸ, μὰ βραύτατα καὶ ἐξοχώτατα κοινωνικὸ, πού θέλει κοινωνίες καὶ πλήθη νά ζυπνήσῃ γοργὰ καὶ νά καταφέρῃ, γιὰτὶ χεῖρα τοῦ χροιάζονται γιὰ τὸ γκεμισμα καὶ γιὰ τὸ χτίσιμο, χεῖρα καὶ χεῖρα· καὶ πρέπει νά νοιώσωμεν τὸ ἔργο του, σὺν κάτι τι πού μπορεῖ καὶ νά μὴ φαντάζῃ ἀμέσως σὺν παλάτι, γιὰτὶ μπορεῖ νά κρύβῃ καὶ ἀπὸ ἕνα ἡράκλειο ἀγῶνα γιὰ τὸ καθάρισμα τοῦ σταύλου τοῦ Αὐγία. Ὁ ποιητής, ἀθλητής ὁ ποιητής, Ἀπόστολος, Ὁλη ἢ δουλειὰ τοῦ Ψυχάρη ξεκινάει καὶ κρέμετ' ἀπὸ τῆς γραμμῶν αὐτῆς πού φανήκανε στὸν πρόλογο τῶν «Essais de grammaire his orique néo-grecque», μετὰ χρονολογία 25 τοῦ Γενναρίου τοῦ 1886, καὶ πού λένε πρόχειρα μεταφρασμένως: «Θέλησα νά δεῖξω στὸ βιβλίον αὐτὸ πῶς ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ξετυλίχθηκε σὺν ὅλες τῆς γλώσσες τοῦ κόσμου καὶ πῶς βρίσκεται σήμερον ἐκεῖ πού βρέθηκα, ἀρχίζοντας, ὅλες οἱ φιλολογικῆς γλώσσες. Καὶ ἂν καταπιάστηκα νά μελετήσω τὸ ζήτημα αὐτὸ τὸ σπουδαιώτατο γιὰ τὸ μέλλον τῆς νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ ἂν δὲ φοβήθηκα νά χτυπήσω καταστήθῃ τις τωρινῆς θεωρίας τοῦ ἔρους, νά εἴστε βέβαιοι πῶς ἔτσι μιλῶ, γιὰτὶ βαθιὰ τὰ γὰπῶ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, καὶ πῶς ἡ Ἑλλάδα δὲν ἔχει ὑπέρητη πρὸ πολὺ ἀπὸ μετὰ ἀφοσιωμένους στὰ συμφέροντά της».

Τὸ «Ταξίδι» δύσκολα μπορεῖ νά συγκριθῇ μετὰ ἄλλα ἔργα, ὅποια, καὶ τῶν ξένων φιλολογικῶν καὶ πρὸ πολὺ τῆς δικῆς μας. Γέννημα προχωρημένου πολιτισμοῦ καὶ τέλεια μορφωμένου νοῦ, δὲν μποροῦσε νά φανῇ παρὰ στὰ γλυκοχαράματα τοῦ πολιτισμοῦ μὲς κοινωνίας, καὶ σὲ μὴ φιλολογία, πού βρίσκεται στὴν ἀρχή, σὺν τὴ δική μας. Κατὰ τὴ γνώμη μου τὸ ἔργο πού θὰ μποροῦσε πρὸ πολὺ ἀπὸ τὰ ἄλλα κάπως νά ἔχῃ κάποια κοινὰ σημάδια μετὰ τὸ «Ταξίδι», μετὰ τὴν τερᾶστια μεταξὺ τους διαφορὰ, θὰ εἴταν ἡ «Γερμανία», τὸ λυρικοσατυρικὸ ποίημα τοῦ Ἄινε.

*

Ἡ δευτέρη ἐκδοσὴ τοῦ «Ταξιδίου» δὲν ἔχει καινούρια παρὰ διαφορῆς σημειωσούλες στὸ τέλος, ἕναν πρόλογο στὴν ἀρχή, καὶ στὸ κείμενο μερικὰ ἀλλάγματα τῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἔρους. Ἐάστερα τὸ μολογῶ, ἀγαπῶ τὸ «Ταξίδι» τὸ πρῶτο, χωρὶς τὰ ἄλλῃ-

ματα· έχω κ' ἐγὼ τὴν ἀδυναμίαν μου, κὶ ἀρχίζω νὰ γερῶ, καὶ γυρίζω τρυφερὰ στὰ περασμένα. Σὰ νὰ νὰ τὸ καταλαβαίνω κὶ ὁ ἴδιος ὁ Ψυχάρης : «Μοῦ κάστισε πολὺ νὰ τὰ ἀλλάξω, λέει, ἐπειδὴ τὸ Ταξίδι δὲν ἤθελε νὰ τὰ γυρίσω σὺν εἰδῶς νοσημένω πού εἶναι». Μὰ καὶ μαζί στοχάζομαι πῶς τὸ ἐγὼ μου δὲ σημαίνει τίποτε, πῶς ἐγὼ μπορεῖ νὰ πλέκω κρυφές ἀγάπες μὲ τὸ πρῶτο ἀνάλλαγο Ταξίδι, μὰ πῶς θάρθουν ἄλλοι - καὶ πόσοι τάχα;—πού δὲν ξέρουσαν τίποτε ἀπὸ «Ταξίδι» τοῦ 1888, καὶ πούθ' ἀ πρωτοῦ δούν τὸ «Ταξίδι» τοῦ 1905, καὶ πῶς θὰ τὸ συμπαθῆσούν αὐτὸ—ὅπως ἐγὼ τὸ ἄλλο—πὶο σιγυρισμένο τῶρα καὶ πὶο δουλεμένο. Ὅμως μὲ ἀνησυχεῖ κάτι ἄλλο. Ὁ Ψυχάρης, σὺν ὅλοις ὅπου φιλοσοφικὰ στοχάζονται, μένοντας πάντα ὁ ἴδιος, βρίσκει ἐν τοσοῦτῳ σὲ ἀδιάκοπη κίνηση, καὶ, συχνὰ πυκνά, καὶ ἀλλαγὴ. Σοφός, «γρηράσκει ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος». Καὶ ξέρεῖ πῶς ἡ Ἐπιστήμη μάλιστα δὲν τραβάει μπροστὰ παρὰ πατώντας κάποτε καὶ στοὺς νεκροὺς ἀπάνω τῶν ἰδίων τῆς γνώμων. Ἀπὸ τὰ 1886 ὡς τώρα ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ὄψος τοῦ Ψυχάρη ἔχουν ἀλλάξει, λίγο λίγο, μὰ κάμποσο, κὶ ὅλο ἀλλάζουν. Στὰ πὶο πολλὰ ἢ προκοπὴ καὶ τῶν δύο τους εἶναι γιγάντεια, γιατί ὅσο πᾶνε δείχνουν πῶς φυτρῶνουν ἀπὸ τὴν βαθύτερες ἐθνικὲς ρίζες. Σὲ ἄλλα, ἢ ἀνυποψίαστη λογικὴ σκέψη πού, γὰρ νὰ οἰκοδομηθῆ, παραμερίζει τὰ πάντα, μοῦ θυμίζει κάποιον λόγιον ἀπὸ ἓνα μεγάλο στόμα γιὰ τὸ Σαίξπηρο. Ἄνε αὐτὰ πῶς εἶναι στενὴ ἢ σκηνὴ γιὰ τὸ Σαίξπηρο καὶ πῶς εἶναι ἀντίθετη κατὰ βάθος, καὶ μαλλιοτραβιέται ἢ ποιητικὴ τοῦ τέχνη μὲ τὴν σκηνακὴ ἀνάγκη. Φαντάζομαι πῶς εἶναι στενὴ γιὰ τὸν Ψυχάρη ἢ δημοτικὴ γλῶσσα, ὅση ἀγάπη κὶ ἂν τῆς ἔχη κὶ ὅσο κὶ ἂν τὴν κατέχη καὶ θίλοντας νὰ τῆς πλατύνῃ τὰ σύνορά της, βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα, καὶ μὲ τὴν ὄραση τῆς ἐπιστήμης του, καὶ μὲ τὴν τόλμη τῆς γνώσης του, καὶ μὲ τὸ μάντεμα τῆς φαντασίας του τὴν συμπληρώνει καὶ τὴν πλουτίζει, καὶ τὴν κανονίζει καὶ τὴν μορφώνει τὴ γλῶσσα· μὰ εἶναι ἀκόμα ἢ νῆξ μας γλῶσσα, μὲ ὅλα τῆς τὰ χαρίσματα καὶ μὲ ὅλη τῆς τὴ φυσικὴ στρογγυλότητα καὶ ροδοκοκκινάδα, τόσο λεπτοκάμωτη, τόσο ἀγύμναστη καὶ τόσο ἀπροετοίμαστη νὰ δεχτῆ καὶ νὰ κρατήσῃ τὰ συμπληρώματα αὐτὰ καὶ τὰ πλουτισματα καὶ τὰ κανονίσματα καὶ τὰ μορφώματα, πού λυγίζεται καὶ τρέμει καὶ δείχνεται· σὺν ἔτοιμη νὰ σωριαστῆ κ' ἐμεῖς οἱ βέβηλοι πού στεκόμαστε ἀπόξω καὶ δὲν ὑποψιάζομαστε πῶς εἶναι ὅλα αὐτὰ ἢ γυμναστικὴ καὶ ἢ διαιτητικὴ καὶ ἢ ἀνατροπὴ καὶ ἢ καλλιέργεια τῆς γλώσσας καὶ πῶς μ' αὐτὰ μονάχα θὰ τραβήξῃ μπροστὰ, ἂν ἔχη μέσα τῆς ζωῆς, ὅσο κὶ ἂν τώρα φαίνεται σὺν ἐνοχλημένη ἀπὸ τέτοια παραφορτώματα, κ' ἐμεῖς οἱ ἀνίδεοι δὲν μπορούμε παρὰ νὰ νομίζουμε πῶς κάποτε καὶ κάπου τὸ παρακάνει ὁ Ψυχάρης. Κ' ἐγὼ πού καταλαβαίνω ὅλο τὸ πλάτος κὶ ὅλο τὸ βάθος τῆς ψυχαικῆς ἐργασίας κὶ ὅλα τὰ γιατί κὶ ὅλα τὰ πῶς τοῦ λογοτέχνη καὶ τοῦ γλωσσολόγου, θαυμάζω τὴ γλῶσσα τῆς «Ζωῆς κὶ ἀγάπης στὴ μοναξιά» καὶ τῆς «Ἀπολογίας», ὅμως ἀγαπῶ τὴ γλῶσσα τῶν «Ἱστορικῶν καὶ γλωσσολογικῶν ζητημάτων» τοῦ 1886 καὶ τοῦ πρώτου «Ταξιδίου».

*

Ὁ πρῶτος τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τοῦ «Ταξιδίου», ἀριστοῦργημα. Τὸ «Ταξίδι» ἔχει μέσα του ἀπ' ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ λόγου, καὶ εἶναι μὴ ὀρχήστρα λογοτεχνικῶν εἰδῶν· ἔχει λυρισμὸν, δημοσιογραφία, σάτυρα, πατριωτικὴν ὠδήν, διήγησιν, χρονικά, ψυχολογία, γλωσσολογία, ἐπιστήμη, δνειρο, φιλοσο-

φία, θαλασσογραφία, σκίτσα, τάρχαϊα καὶ τὰ νέα, τὴν Πόλιν καὶ τὴν Ἀθήνα, τὰ θάνατα νησιᾶ, ὅλες τὴς ἰδέες συμπλέκει κὶ ὅλα τὰ αἰσθήματα· ὁ πρόλογος τῆς δευτέρας ἐκδόσεως ἀξίζει· μικροῦτσικος αὐτός, ὅσο καὶ ὀλόκληρο τὸ βιβλίον· μὰς ξαναδείχνει τὰ χαρίσματα τοῦ «Ταξιδίου», κὶ ἀκόμα μὰς γυρίζει τὴν καρδιά μὲ κάποιον ἰδεατὸ μυστήριον πού δὲν τῶχει τὸ «Ταξίδι». Καὶ σημειώνει κάπου στὸν πρόλογο αὐτό: «Τί εἶμαι; γλωσσολόγος ἢ ψυχολόγος, ἐπιστήμονας ἢ ποιητής, καλὰ καλὰ δὲν τὸ κατέχω, νὰ σὰς τὸ πῶ. Ἴσως δὲν εἶμαι τίποτις. Ἐνὰ πρᾶμα νοιώθω, πῶς εἶτε λέξη πιάω νὰ ψυχολογήσω εἶτε ἀνθρώπινη ψυχὴ, δικφορετικὴ δουλειὰ δὲν κάνω, κὶ ὅσο ἢ μὴ μὲ συνεπαίρνει, τόσο μὲ συνεπαίρνει κ' ἢ ἄλλη». Ἐγὼ νομίζω πῶς καλὰ τὸ κατέχω τί εἶναι καὶ βλέπω στὰ γραμμένα του πότε τὸ γλωσσολόγος, πότε τὸν ψυχολόγος, πότε τὸν ἐπιστήμονα, καὶ πάντα τὸν ποιητὴ, καὶ βλέπω στὰ βιβλία του σφιχταγκυλισμένους μαζί καὶ τὸν ποιητὴ καὶ τὸν ἐπιστήμονα καὶ τὸν ψυχολόγος καὶ τὸ γλωσσολόγος, καὶ βλέπω πῶς ἢ ποίηση καὶ ἢ ἐπιστήμη κατανοοῦνε νὰ μὴ ξεχωρίζουνε στὰ ἔργα του, νὰ κάνουν οἱ δύο πνοὴς ἓνα κορμὶ καὶ μὴ δύναμη, ὅπως αὐτὸ συμβαίνει σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα γεννήματα τῆς φαντασίας. Μὰ καὶ βλέπω κάποτε πῶς κὶ ὁ γλωσσολόγος κὶ ὁ ποιητὴς κὶ ὁ ἐπιστήμονας κὶ ὁ ψυχολόγος σὰ νὰ στενοχωριέται καθένας μέσα στὸν κύκλον του καὶ σὰ νὰ ζητᾶ νὰ πατήσῃ στοῦ ἄλλου τὰ σύνορα, πρᾶγμα πού φέρνει κάπως ταραχὴ καὶ κάποια σύγχισιν. Ἐγραφε ὁ Γκαϊτε ἀπὸ τῆς Ρώμης πού εἶχε λάβει ἓνα βιβλίον τοῦ Ἐρδερ:

«Γιὰ νὰ τὰ πῶ ὅλα ὅσα στοχάζομαι γι αὐτὸ τὸ βιβλίον, θάρπρεπε νὰ γράψω ἄλλο ἓνα βιβλίον».

Γιὰ τὸν Ψυχάρη καὶ γιὰ τὸ ἔργο του, καὶ γιὰ ἓνα του βιβλίου μόνο, ἀνίσως θέλεις εὐσυνείδητα καὶ καθὼς τοῦ πρέπει νὰ τὸν κρίνης, θὰ ταίριαζε νὰ γράψῃς ὀλόκληρο βιβλίον, καὶ χωρὶς νὰ εἶσαι Γκαϊτε.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΠΟΝΟΣ ΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΝΟΣ ΣΟΥ

Τὰ μάτια σου μοῦ τόλειπε χίλιες φορὲς ὡς τώρα
Τὰ χεῖλη σου ἂν τὸ κρύβουνε· δὲν εἶνε μουσικόν·
Ἐμὲ δὲ φεύγει ἀπὸ τὸ νοῦ ὅτε σιγμὴ ὅτε ὦρα,
Τ' ἀγνὸ τὸ προσωπάκι σου, τὸ γέλιο τὸ γλυκόν.

Τ' ἀγνὸ τὸ προσωπάκι σου, ὅπου σιορπάει τὰ δῶρα
Τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς χαρᾶς σὲ μένα τὸν κακόν,
Τὸ γέλιο σου, πού χαίρεται σ' αὐτό, λές, ὅλη ἢ χῶρα
Κ' εἶναι γιὰ μὲ πού τῶβρηκα σὺν πλούσιον ραζικόν.

Ἐσὺ γιατί τὸν πόνο σου νὰ τὸν πῆς δευλιάζεις;
Τάχα δὲ νοιώθεις, πῶς ἐμὲ μὲ κάθε νάζι σφάζεις;
Τότε, νὰ μάθεις μέσα μου γιὰ σένα τί κατέχω:

Πῶς σ' ἀγαπῶ, πῶς σ' ἀγαπῶ μ' ὅσες λαχτάρεις ἔχω,
Καὶ λὲν πῶς ἢ ἀγάπη μου πέρα ἀπ' τῆς γῆς τὰ μέρη
Μακρῶν, ὡς καὶ πού σβέννεται τ' ἀπόσπερνον τ' ἀ-
[σιέρι...]

ΤΩΡΑ ΠΟΥ ΧΑΡΑΖΕΙ...

Ἡ νύχτα μας ξεψύχῃ. Καὶ τώρα πού χαράζει
Βλέπω τὸ προσωπάκι σου ἀγνὸν κ' ἀρρωστημένον,

Καὶ λέω πῶς ἢ πλανεύτρα Ἀγγή, ἀλύπητα σοῦ βγάξω
Ὅ, τι ἀπάνου του ἔχω ἰδεῖ πλάνο καὶ μαγεμένο.

Παίρνει τὰ γλυκοχρόματα καὶ πλάθει καὶ ταιριάζει
Μιὰ λάμψη, σὺν τὸ βλέμμα σου τὸ μυριοφλογισμένο,
Κι' ἀπλώνει κάμιν ἀπὸ χροσὸν κ' ἀσῆμι καὶ τοπάζει
Σὰ φέγγος τοῦ μειώπου σου, μὰ μακρυνὸν καὶ ξένο.

Πάμε σὲ πύργον ἀλαργινὸν ὅπου εἶνε ἐμένα κῆρη,
Μέσ' σὲ λαγγάδια σκοτεινὰ καὶ πυκνωμένα δάση,
Μακρὰ ἀπὸ κάθε ξέφρωτο καὶ κάθε παρεθύρι,

Νὰ κρύβουμε τὰ κάλλη σου, μὴ μᾶς τὰ κλέψει ἢ
[πλάση..]

Τήραξ' ἐδῶ πῶς σὲ κοιτᾶν μέσ' ἀπ' τὸ περιβόλι,
Τὰ ρόδα, οἱ βιόλες, οἱ μοκκίες κ' οἱ μενεξέδες ὄλοι!

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΜΒΑΕΤΕΣ

ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ
ΜΗΝΥΤΗ

Ἐἴτανε ἴσα μὲ προχθὲς στὴ νομοθεσίαν μας μιὰ περίεργη διάταξις, πού ἐπειδὴ χρόνιον εἶχε περσμένη σὲ ἀχρηστία, κανεὶς ἀπ' τοὺς σημερινούς μας δὲν τὴν ξέρεῖ, κ' ἂς ἐπαίξει τὸ ρόλο τῆς τὰ πρῶτα χρόνια πού θεμελιώθηκε τὸ κράτος. Ἡ διάταξις αὐτὴ εἶναι τοῦ ἀρθροῦ 879 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας μας, γιὰ τὸ διορισμὸν μηνυτῆ. Ἀξίζει νὰ ποῦμε κάτι γι' αὐτὴ, ἀφοῦ μάλιστα πέρασε πιά στὴν Ἱστορίαν...

Τὸ τέλειμα τῆς κρισολογίας δείχνει ἢ ἐκδοσὴ τῆς ἀπόφασης ἀπὸ τὸ δικαστήριον. Μὲ τὴν ἀπόφαση ξεδιαλύνεται ἢ ὑπόθεσις, καὶ δίνεται τὸ δίκιον σὲ κείνον πού τοῦ πρέπει. Μὰ δὲ φέρνει τέτιον ἀποτέλεσμα κάθε ἀπόφασις, καθὼς λόγου χάριν ἢ «προδικαστικὴ» πού διατάζει νὰ ἐνεργηθῶναι ἀποδείξεις γιὰ κάτιον θέμα τῆς ὑπόθεσης πού φιλονικιέται, ἢ νὰ παρουσιαστῆ στὸ δικαστήριον ἓνα ἔγγραφο πού εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ δῆ ὁ δικαστὴς γιὰ ν' ἀποφασίσῃ. ἀλλὰ μονάχα κείνη πού ὀνοματίζεται «δριστικὴ» ἀπόφασις, καὶ πού τέλεια κ' ὀριστικὰ ξεδιαλίνει τὴ φιλονικία, αὐτὴ πού ἔκαμε τοὺς δύο διάδικους νὰ ζητήσουνε τὴ σκέπη τῆς Δικαιοσύνης. Καὶ πρέπει νὰ ποῦμε πῶς ἐδῶ ὁ λόγος δὲν εἶναι γιὰ ποινικὰς δίκας, κείνες πού γίνονται γιὰ τιμωρίαν τῶ λογῆς λογῆς ἐγκλημάτων κ' ἀδικημάτων, μὰ γιὰ ἀστικὰς διαφορὰς, δηλαδὴ πού ξεφυτρῶνουν ἀνάμεσα στοὺς πολίτας κ' ἔχουνε βάση δικαιώματα περιουσίας, οἰκογένειας καὶ κληρονομίας. (Πολιτικὴ Δικονομία. Ἄρθρο 1).

Ἄμα βγεῖ ἢ ἀπόφασις, κείνος πού κέρδισε τὴ δίκην θὰ θελήσῃ τὰ γραμμένα νὰ γίνουνε κ' ἀληθινὰ. Νὰ κάμει δηλαδὴ ὁ νικημένος ὅσα διατάζει τὸ δικαστήριον, κ' ἐξὸν ἀπ' αὐτὰ νὰ τοῦ πλερώσῃ καὶ τὰ δικαστικὰ ἐξόδα, πού ἔκαμε ἀδικὰ τῶν ἀδικῶν ἀφοῦ ἀποδείχτηκε πῶς αὐτός εἶχε ὅλο τὸ δίκιον. Πρέπει, μ' ἄλλα λόγια, ἢ ἀπόφασις τοῦ δικαστήριου νὰ ἐχτελεστῆ. Μὰ γιὰ νὰ ἐχτελεστῆ μιὰ ἀπόφασις δὲ φτάνει μόνο νὰ εἶναι «δριστικὴ» ὅπως εἶπαμε παραπάνω, πρέπει νὰ γίνῃ καὶ «τελεσιδικία». Τελεσιδικία εἶναι μιὰ ἀπόφασις ὅσα δὲν μπορεῖ νὰ χτυπηθεῖ οὔτε μὲ ἀνακοπὴν οὔτε μ' ἀφεσην. Ἀνακοπὴ λένε ἓνα μέσο δικαστικὸν πού ὁ νόμος δίνει

στό δικαίωμα γὰ νὰ προσβάλλει μιὰ ἀπόφαση ποῦ βγήκε ἐναντίου του, χωρὶς αὐτὸς νὰ παρουσιαστῆ διόλου στό δικαστήριο. Κ' ἐφ' ἧς λένε, τὸ μέσο ποῦ δίνεται στό δικαίωμα γὰ νὰ κάμει τὴν ὑπόθεσίν του νὰ πάει σὲ ἀνώτερο δικαστήριο, καὶ κεῖ νὰ ἐξεταστοῦν ὅσα λάθια τυχὸν ἔκαμε ὁ κατώτερος δικαστής.

Γιὰ νὰ ἐχτελεστῆ λοιπὸν μιὰ βριστική καὶ τελεσίδικη ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου, ἢ κ' ἕνα συμβόλαιο,—γιατὶ ὁ νόμος λέει ὅτι καὶ τὰ συμβόλαια τὰ ποῦ γίνονται γὰ δάνεια, κηρύχνει ἐχτελεστὰ ὁ συμβολαιογράφος, ἅμα περᾶσει ὁ καιρὸς τους χωρὶς νὰ πλεωθοῦνε—ἡ Πολιτικὴ μας Δικονομία, δίνει τέτια μέσθ. (Ἄρθρα 878—1100). Πρῶτα, τὴν κατάσχεση τῆς κινητῆς περιουσίας τοῦ χρεοφειλέτη (ἐπιπλα, βιβλία, ρούχα, λεφτὰ) ἢ τῆς ἀκίνητης (χτήμητα, περβόλια, χωράφια, σπίτια). Ὑστερα τὴν προσωπικὴ κράτηση, ποῦ διατάσσεται πάντα ἐξαιρετικὰ καὶ ποῦ μ' ἕνα νόμο τελεσταῖο περιορίστηκε σὲ πολὺ λίγες περιπτώσεις. Κατόπι ἐρχεται ὁ διορισμὸς τοῦ μηνυτή. Ἡ λέξις «μηνυτής» στὴν Πολιτικὴ Δικονομία μόνο σ' αὐτὴ τὴν περίστασιν ἀπαντιεῖται, μιὰ τὴν ἴδιαν λέξι μ' ἄλλη σημασία σὲ πολλὰς μεριὰς τὴν ἔχει τὸ Ποινικὸ Δίκαιο.

Ὁ διορισμὸς μηνυτῆ εἶναι τὸ ἀναγκαστικὸ ἐχτελεστικὸ μέσο, γὰ κείνους ποῦ ἔχουν τὸν παρὰ καὶ δὲ θέλουν νὰ πλεωθῶσι τὰ χρέγια τους εἴτε ἀπὸ τσιγκουνιά, εἴτε ἀπὸ συνήθειον, εἴτε ἀπ' ἄλλη καμιὰ ἰδιοτροπία. Στέλνεται τότες ἕνα πρόσωπο στό σπίτι τοῦ τέτιου χρεοφειλέτη, ποῦ δουλειὰ του ἔχει νὰ θυμίζει ὁλοένα στό λεγόμενον, ὅτι χρωστάει κ' ὅτι πρέπει νὰ πλεωθῆ. Ὁ νόμος δίνει τὸ δικαίωμα στό σταλμένο ἀπὸ τὸ δανειστὴ μηνυτῆ, νὰ στρογγυλοκαθίσει στό σπίτι τοῦ χρεοφειλέτη, καὶ νὰ ἔχει τὴν ἀπαίτησιν νὰ τρώει, νὰ πίνει καὶ νὰ κοιμᾶται κεῖ πέρα, ὅσο ποῦ νὰ γίνῃ ἡ πλεωμὴ. Κι' ὅχι μόνο τοῦτα, μὰ ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν ὁ χρεοφειλέτης νὰ δίνει στό μηνυτῆ γὰ τὸν κόπο του καὶ λεφτὰ γὰ κάθε μέρα ποῦ περνᾷ ἀπραγῆ, ποῦ δὲν πρέπει ὅμως νὰναί περισσότερα ἀπὸ δέκα δραχμὲς τὴν ἡμέρα. Κι' ἂ δὲν τοῦ τὰ δώσει μὲ τὸ καλὸ, τὸν πάει ὕστερα ὁ μηνυτῆς στό δικαστήριο καὶ τὸν κάνει νὰ πλεωθῆ, ἐξὸν ἀπ' αὐτὰ, καὶ τὰ δικαστικὰ ἐξόδα.

Γιὰ νὰ σταλθῆ ὅμως ἀπ' ἕνα δανειστὴ μηνυτῆς, εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ μερικὰς πρωτητερινὰς διατάξεις ποῦ διατάζει ὁ νόμος. Ὁ δανειστὴς θὰ κάμει μιὰ ἀναφορὰ στό Πρωτοδικεῖο τοῦ σπιτιοῦ τοῦ χρεοφειλέτη, ποῦ θὰ ζητᾷ μ' αὐτὴ τὴν ἄδεια νὰ στείλῃ μηνυτῆ. Πρέπει μὲς τὴν ἀναφορὰ νὰ βάλῃ καὶ μαρτυρικὸ τοῦ Δήμαρχου, ποῦ νὰ δείχνηται μ' αὐτὸ ὅτι ὁ χρεοφειλέτης εἶναι σὲ θέση νὰ πλεωθῆ τὸ χρέος του, γιὰτ' ἔχει περιουσία, λεφτὰ κ.τ.λ. Τὸ δικαστῆριον τοῦ Ἄρειου Πάγου εἶπε ὅτι μόνο ὁ Δήμαρχος μπορεῖ νὰ βγάλῃ τέτιο μαρτυρικὸ, κ' ὅχι καμιὰ ἄλλη ἀρχὴ τοῦ τόπου, ἐπειδὴ καὶ καθαρὰ τὸ λέει ὁ νόμος. (Ἀπόφαση 60 τοῦ Ἄρειου Πάγου. Χρόνος 1845).

Τὸ πρόσωπο ὅμως πρέπει νὰναί ὁ μηνυτῆς; Ὅποιος ὅποιος κάνει γὰ μιὰ τέτια δουλειὰ; Ὁ νόμος σωμαίνει γὰ τοῦτο. Μὰ ὁ νομοδάσκαλος Οἰκονομίδης στό «Ἐγχειρίδιον τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας» μᾶς λέει, ὅτι πρέπει νὰναί δικαστικὸς κλητῆρας, καὶ τοῦτο βγαίνει ἀπὸ τὸ γερμανικὸ κείμενον τοῦ νόμου [τὸ κακαμεταφρασμένο στὴν ἑλληνικὴ. Γιατ' εἶναι γνωστὸ πῶς οἱ νόμοι ποῦ ἐκδοθήκανε ὅταν ἦρθε ὁ πρῶτος βασιλεὺς—καὶ τέτιος εἶναι κ' ἡ Πολιτικὴ Δικονομία—εἴτανε γραμμένοι σὲ γερμανικὴ γλῶσσα, γιὰτὶ Μπαβαροὶ τοὺς φτιάξαν. Ὑστερα μεταφρά-

στηκαν καὶ κακομεταφράστηκαν στὴν καθαρεύουσα. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ δανειστῆ, ἀφοῦ ἐξεταστῆ ἀπὸ τὸ δικαστῆριον κ' ἀποδειχθῆ ὅτι στηρίζεται στό νόμον, θὰ γίνῃ δεχτὴ καὶ θὰ βγῆ ἡ ἀπόφαση ποῦ θὰ δίνει τὴν ἄδεια σ' αὐτόνε νὰ στείλῃ στό χρεοφειλέτη μηνυτῆ. Ἐδῶ ξεφυτρώνει τοῦτο τὸ νομικὸ ζήτημα. Μπορεῖ ὁ χρεοφειλέτης νὰ προσβάλλῃ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴ μ' ἀνακοπὴ, καὶ νὰ πῆ ὅτι στὴ δίκην αὐτὸς δὲν προσκαλέστηκε καὶ δὲν παρουσιάστηκε; Τὸ ζήτημα ξεδιάλυσε ὁ Ἄρειος Πάγος μὲ τὴν ἴδιαν ἀπόφασιν ποῦ παραπανοῦ ἀναφέραμε, (60 τοῦ 1845) κ' εἶπε ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἀνακοπὴ ἐναντίου τῆς ἀπόφασης ποῦ διατάζει διορισμὸν μηνυτῆ, γιὰτὶ ὅσες ἀπόφασεις βγαίνουν ὕστερα ἀπὸ διαδικασίαν μ' ἀναφορὰ (Πολιτικὴ Δικονομία. Ἄρθρον 640 καὶ κατοπιναῖ) μονάχα ἐφ' ἧς δέχονται, κατὰ τὴς νόμιμες διατάξεις.

Τὸ ἐχτελεστικὸ μέσο τοῦ διορισμοῦ μηνυτῆ δὲν εἶναι χρήσιμο μόνο στὴν περίστασιν ποῦ εἶπαμε παραπάνου, ὅτα δηλαδή ἔχει περιουσία ὁ ὀφειλέτης δὲν ἔχει ὅμως θέλησιν νὰ πλεωθῆ, μὰ διατάσσεται ἀπὸ τὸ ἄρθρον 882 Πολ. Δικονομίας, καὶ στὴν περίστασιν ποῦ καταδικάζεται κανένας νὰ πιχειριστῆ μιὰ πράξιν, λόγου χάριν νὰ δείξῃ ἕνα ἔγγραφο ἢ νὰ γκρεμίσῃ ἕνα τοῖχον ἀψηλὸ ποῦ κρύβει τὸ φῶς τοῦ γείτονα καὶ ποῦ τὸν ἔχτισε χωρὶς δικαίωμα, καὶ τὰ ὅμοια,—κ' ἀρνιέται νὰν τὸ κάμει. Τότε ἂ δὲν μπορεῖ τὴν πράξιν αὐτὴ νὰν τὴν πιχειριστῆ ἄλλος μὲ ἐξόδα αὐτουνοῦ ποῦ πρέπει νὰν τὴ κάμει, ὁ νόμος λέει ὅτι ἡ καταδικάζεται αὐτὸς σὲ χρηματικὴ τιμωρία ἀπὸ 30 ἰσα μὲ 300 δραχμὲς, ἢ στέλνεται στό σπίτι του μηνυτῆς γὰ νὰν τοῦ καθίσει στό σβέρκο τσιμποῦρι.

Ὁ συντάχτης τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας πῆρε αὐτὰς τὴς διατάξεις, γὰ τὸ διορισμὸν μηνυτῆ, ἀπ' τὴ γερμανικὴ νομοθεσίαν ὅπου καὶ πρωτοφάνηκαν. Μὰ ὁ χαραχτῆρας καὶ τὰ συνήθια τοῦ λαοῦ μας, δὲν μπορούσαν νὰ χωνέθουν τέτια νομοθετήματα, καὶ φάνηκε εὐτὺς ἀπ' ἀρχῆς ἡ ἀντίδρασις. Ὡραῖο ἀλήθεια πράγμα! τοῦ ρωμιοῦ ποῦ δὲ θέλει ποτές νὰ πλεωθῆ, καὶ μάλιστα ἅμα χρωστάει, νὰν τοῦ στέλνεις στό σπίτι του ἕναν ἄνθρωπον, ἄγριο βέβαιον καὶ τρομερὸ ἀφοῦ θᾶναι δικαστικὸς κλητῆρας, ποῦ πρῶτ', μεσημέρι, βράδι νὰν τοῦ θυμίζει τὸ χρέος του, νὰν τοῦ ζητᾷ φαί, πιστί, κρεββάτι, λεφτὰ γὰ τὸν κόπον του, καὶ νὰ τοῦ λέει «μπάρμπα, νὰ πλεωθῆς, ἀλλιῶς δὲν τὸ κουνᾶω»—ὅπως μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸν στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, τοῦ Δαρείου ἕνας δικὸς του τοῦλεγε κάθε πρῶτ' «Βασιλιά, μὴν ξεχνᾷς τοὺς Ἑλλήνες» γὰ νὰν τοῦ δίνει θύμηση πῶς βρίσκεται κάπου ἕνας λαὸς ποῦ δάνεισε στό βασιλιά τῶν Περσῶν πίκρες καὶ συφορὰς, καὶ ποῦ πρέπει νὰ τοῦ ξεπλεωθοῦνε.

Λένε, ὅτι μόλις πρωτομπῆκε σ' ἐνέργειαν ἡ Πολιτικὴ Δικονομία ἐστάλθηκε μηνυτῆς σὲ κάποιον χωριὸ τῆς Μάνης, σ' ἕναν προεστὸ ἀπὸνα δανειστὴ του, κ' ὅτι ὁ προεστὸς ἐδέχθηκε τὸ μηνυτῆ μ' ὄλες τὴς τιμὲς τῆς φιλοξενίας. Κ' ἐπειδὴ πίστευε ὅτι ἄδικα τοῦ ζητᾷ λεφτὰ ὁ δανειστὴς του, εἶπε πῶς θὰ θρέφῃ στό σπίτι του τὸν μηνυτῆ ὅσο ποῦ νὰ βαριότανε καὶ νὰφευγε, ὅπως νόμιζε. Μὰ ὁ μηνυτῆς μιὰ καὶ μπῆκε στό νοικοκυριὸν τοῦ προεστοῦ πάσκισε νὰν τὰ φτιάξῃ μὲ τὴν ἑμορφὴ θυγατέρα του, κ' ἔτσι οἱ μέρες τους περνοῦσαν μ' ἐρωτικὰς περιπάθειες. Ὅσο ποῦ τὰ κατάλαβαν—τὰ συνήθια τῆς Μάνης ἄγρια εἶναι στὴν ἐκδίκησιν—καὶ μιὰ νύχτα ἀπάνου στὸν ὕπνον του σκοτώσανε τὸν μηνυτῆ.

Ἄλλου πάλι λένε, ὅτι ὁ μηνυτῆς ποῦ μπῆκε σὲ κάποιον πλοῦσιον σπῆτι ζητώντας τὸν ἀφέντη, γὰ

νὰν τοῦ θυμίσῃ τὸ χρέος του, ἔγινε δεχτὸς στὴν ἀρχὴ μὲ καλὸ τρόπο, μὰ ὅταν τόλμησε νὰ ζητήσει φαί καὶ κρεββάτι τοῦ ρίχτηκαν μὲ ξύλα καὶ μὲ πέτρες, ἀφεντικοὶ καὶ περέτες καὶ ποῦ τὸν ἔκαμαν νὰ φύγῃ θέλοντας καὶ μὴ κ' ὅχι μὲ λίγες ζημιὰς στὴν πλῆκτῃ του.

Αὐτὰ κ' αὐτὰ ἔκαμαν νὰ μποῦνε λίγο λίγο σὲ ἀχρηστία οἱ διατάξεις γὰ τὸ διορισμὸν μηνυτῆ, κ' ἀπ' τὸ 1850 καὶ ὄψε, ὅσο ζέρομε, δὲν ἔγινε καμιὰ ἀναφορὰ σὲ κανένα δικαστῆριον γὰ τέτια δουλειὰ. Ὅταν ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια τὸ υπουργεῖο τῆς Δικαιοσύνης ἔκαμε μιὰ ἐπιτροπὴ κ' ἐφτιάξε ἕνα σκέδιον νόμου ποῦ ἄλλαζε τὴς διατάξεις τοῦ κεφαλαίου τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας «περὶ ἐκτελέσεως» ἐπειδὴ βρεθήκανε ὅτι δὲν εἶναι καταπῶς πρέπει, κἀνοντας τὴς δίκας γὰ τὴν ἐχτέλεσιν νὰ τραβᾶν ἕναν αἰῶνα, κ' ἀξάνοντας τὴν μπερμπαντικὴν τὴν δικονομίαν, δὲ βελθῆκανε κ' οἱ διατάξεις αὐτῆς τῆς Δικονομίας γὰ τὸ διορισμὸν μηνυτῆ μέσα σ' αὐτὸ τὸ σκέδιον καὶ νόμος δὲν ἔγινε. Ὅσο ποῦ στὰ 1899 ὁ τότες ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Καραπαυλὸς ἐφτιάξε νομοσκέδιον «Περὶ καταργήσεως τῶν περὶ διορισμοῦ μηνυτοῦ διατάξεων τῆς Πολ. Δικονομίας» καὶ τὸ δῶσε στὴ Βουλὴ γὰ νὰ ψηφιστῆ. Δὲν ψηφίστηκε ὅμως οὔτε τότε, ἀλλὰ πολὺ ἀργότερα.

Ὅλα τοῦτα μᾶς δείχνουν τρανὰ καὶ σαφῆ, πῶς οἱ ζένες νομοθεσίαι ποῦ ἐδόθησαν στὴν Ἑλλάδα μόλις λευτερώθηκε, τίποτ' ἄλλο δὲν ἔκαμαν, παρὰ μὲ τὴς ἀσυνήθιστες διατάξεις τους νὰ μισηθοῦνε ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ νὰ μὴν μπορέσουν νὰ δώσουν τοὺς καρπούς ποῦ ὅλοι τότε πρόσμεναν. Ἡ ρωμισοσύνη ἤθελε γὰ νὰ κυβερνηθῆ καλά, νόμους φτιασμένους ἀπὸ ρωμιούς, ποῦ ξέρανε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα, ἀδιάφορο ἂ δὲν εἴταν καὶ σοφοί, καθὼς οἱ γερμανικοί. Παποῦτσι ἀπὸ τὸν τόπον σου ἄς εἶν' καὶ μπαλωμένο, λέει μιὰ παροιμία ποῦ ἐδῶ περίφημα παρᾷζει.

Δ. Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ
Δικηγόρος.

Α Π Ι Σ Τ Η

Ξέρεις; τὸν ἄντρα μου γλυκὰ
Ἀπόψε εἶχα φιλήσει,
Καημὸ νὰ τῶχ' τρίδιπλον
Μονάχος σὰν ζυπνήση.

Κι' ὁ νιὸς τὴν πῆρε κέφυγε
Κρυφὰ πὸ τὸ παλάτι
Τὴ νύχτα τὴν ἀρχόντισσα
Πάνου στό μάβρο του ἄτι.

Μὰ ὁ νιὸς τὰ λόγια πᾶκουσεν
Ἀπ' τῆς κυρῆς τὸ στομα,
Ὅλα τὰ βάζει μὲ τὸ νοῦ
Κι ἀνατριχιάζει ἀκόμα.

ΒΑΡΑΒΕΝΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΛΙΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ
ΥΨΗΓΗΓΗΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
Ὅδὸς Ἀκαδημία: ἀριθ. 82.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα Δρ. 10.—Γιὰ τὸ ἔξωτε-
ρικό φρ χρ. 10
20 λεφτά τὸ φύλλο λεφτά 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στὴ κίσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν Σταθμοῦ Τροχιόδρομου (Ὁφθαλμιατρεῖο), Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια) στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἐστίας» Γ. Κολάρου.
Ἡ συντρομὴ πλερώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἐνὸς χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Κ Α Ι

ΠΡΑΜΑΤΑ

«ΠΟΥ»

Θὰ πάμε ἅμα μᾶς διώξετε ἀπὸ δῶ μέσα; Τί δουλιὰ θὰ κάνουμε; Μιλᾷει, παρακαλοῦμε, ἀξιωματικός—βουλευτὴς καὶ μιλάει μέσα στὴ Βουλὴ, πὸν πάει νὰ πει, μπροστὰ στὸ Ἔθνος. Ποῦ θὰ πάμε; Τί θὰ κάνουμε; Δηλαδή ἅμα ἐμένα τὸν ἀξιωματικό μὲ διώξετε ἀπὸ τὴ Βουλὴ, ἅμα μοῦ κόψετε τὸ δικαίωμα νὰ βγαίνω βουλευτὴς, τί θὰ γίνω;

Ἡ ἀπάντησις εὐκόλη·

— Νὰ πᾶς στὸ στρατό, κύριε!

— Μὰ στρατὸ δὲν ἔχουμε!

— Τότε, ἀφοῦ δὲν ἔχουμε, πὼς δέχεται ἡ ἀφεντιὰ του, σὰ φιλότιμος καὶ τίμιος ἄνθρωπος, νᾶσαι ἀξιωματικός σὲ στρατὸ φανταστικό, ἀνύπαρχο;

Δὲν ξέρουμε ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ πει κανεὶς περσότερα, ἀφοῦ ὁ κ. ἀξιωματικοβουλευτὴς μὲ τὰ λίγα μὰ ζουμερὰ λόγια του τὰ εἶπε ὅλα—εἶπε δηλ. ὅσα δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ εἰπωθοῦνε εἶσι ἐπίσημα κ' εἶσι πανηγυρικά, γιὰ εἶναι ντροπὴ τὸ κάτου κάτου νάνεβαίνει στὸ βῆμα ἓνας ἀξιωματικός καὶ νὰ σεοῦ λέει πὼς δὲν ἔχει ἄλλη δουλιὰ νὰ κάνει πὺρὰ νὰ βγάξει λόγους καὶ νὰ κυλιέται στὸ βούρκο τῆς πολιτικῆς·

— Κάντε μας πρῶτα στρατὸ κ' ἔπειτα διώχτε μας ἀπὸ τὴ Βουλὴ! βροντοφώναξε ἄλλος ἀξιωματικοβουλευτὴς.

Κάντε μας στρατό! Νὰ σᾶς κάνουμε, ἀφεντάδες, στρατό, μὰ μὲ τί νὰ σᾶς τὸν κάνουμε, διὰ τὴν ἀφεντιὰ σας, οἱ καπεταναῖοι, πὸν θὰ μᾶς τὸν φτειάξετε, πολεμάτε τόσο λυσσασμένα τὸ στρατό, ἀφοῦ δὲ θέλετε νὰ ξεκολλήσετε ἀπὸ τὴ Βουλὴ;

Οἱ Βουργάροι, πὸν δίχως ἄλλο θὰ διαβάζουν ὅσα γίνονται στὴ Βουλὴ μας, θὰ ξεραίνονται στὰ γέλια.

ΕΠΡΕΠΕ

νὰ γίνε κὶ αὐτό, δηλ. τὴν πρώτη κωλυσιεργία στὴ

Βουλὴ νὰν τὴν κάνει στρατιωτικός βουλευτὴς, ὁ κ. Δεγλερές, γιὰ νὰ μὴν ψηφιστοῦν τὰ στρατιωτικά νομοσχέδια.

Καὶ σ' ἀνώτερα! Τὸ εὐκόμαστε δλόψυχα στρατιωτικός βουλευτὴς νὰ κάνει καὶ τὴν πρώτη διαδήλωση γιὰ νὰ ρῆξει τὴν Κυβέρνηση, μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ ἐπιμένει νὰ κάνει τὸν ἀνθεθνικό νόμο νὰ φύγουν οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπὸ τὴ Βουλὴ.

ΟΣΑ

ἔγραψε στὸ γράμμα του στὴ «Σηροτροφική» ὁ κ. Α. Πάλλης γιὰ τὸ δίοπος καὶ τὶς σκελές, ἦρθε ὁ βουλευτὴς κὶ ἀξιωματικός τοῦ Ναυτικοῦ κ. Πολυζώης νὰν τὰ πικρῶσει μέσα στὴ Βουλὴ. Ἐνας Ὑπουργός, λέει, τῶ Ναυτικῶν δὲν εἶξερε τί πάει νὰ πει «δίοπος» κὶ ὅταν τοῦ τὸ ξηγήσανε εἶπε·

— Περὶεργο! Κ' ἐγὼ θαρροῦσα πὼς δίοπος εἶναι κείνος πούχει δυὸ ὀπές!

Κὶ ὅμως ὁ κ. Ὑπουργός τῶ Ναυτικῶν δὲν εἶχε κουράγιο νὰ καθαρίσει τὴ ναυτικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὶς λέξεις πὸν κὶ ὁ ἴδιος δὲν τὶς καταλάβαινε!

ΔΕΝ

μποροῦμε νὰν τὸ ξηγήσουμε γιὰτὶ μερικὲς φημερίδες νὰ ζαφνιαστοῦνε μὲ τὰ λόγια πὸν εἶπε μέσα στὴ Βουλὴ ὁ κ. Σκουλούδης πὼς πρέπει δηλ. πρῶτα νὰ κοιτάξουμε νὰ φτιαξοῦμε διοίκηση καὶ δικαιοσύνη, κ' ὕστερα στρατό. Μιὰ μάλιστα ἐπὶ δαῦτες ρώτησε, εἶσι κοροδεφτικά·

— Μὲ νομάρχηδες καὶ δικαστᾶδες θὰ πάρουμε αὔριο τὴ Μακεδονία;

Ἡ ἴδια φημερίδα πὸν κορόιδευε τὸ Σκουλούδη, ἔγραψε στὸ ἴδιο φύλλο τῆς πὼς οἱ Βουργάροι κοιτάζουνε νὰ φτειάξουνε στρατό, μὰ δὲν παραμελοῦνε καὶ τὴ γεωργία. Αὐτὸ σημαίνει, ἂ δὲ γελιόμαστε, πὼς ἓνα Κράτος δὲν προδεύει μονάχα μὲ στρατό, ἅμα τοῦ λείπουν ὅλ' ἄλλα, τὰ παραίτητα, πὸν δικίον εἶχε νὰν τὰ ζητήσει ὁ κ. Σκουλούδης.

ΣΤΗΝ «ΑΚΡΟΠΟΛΗ»

τῆς Πέμπτης δημοσιεύτηκε τὸ ἀκόλουθο ἀρθράκι μὲ τὴν ὑπογραφή «Ἡ Σικία» (θαρροῦμε, πὼς εἶναι ψευτόνομα τοῦ Τιμ. Σταθόπουλου) καὶ τὸ ξανατυπώνουμε δῶ γιὰ τὶς ἔμορφες κὶ κληθινὲς ἰδίες πούχει.

«Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἔλαβα τὸ καινούργιο δρᾶμα τοῦ Ταγκόπουλου, τὸν «Ἄσων». Ἐδιάβασα τὸν πρόλογό του. Παίρω ἀπὸ αὐτὸν λίγες γραμμές: «Καλὰ—λέει—καὶ τὰ βιβλία, μὰ ὁ λόγος θὰ δώση τὴν τελωτικὴ νίκη. Ὁ Ρωμῖος βαριέται νὰ διαβάση, μὰ δὲ βαριέται καὶ ν' ἀκούη κουβέντιαζέ του ὠρες καὶ μὴ φοβᾶσαι· δὲ θὰ σοῦ πῆ ποτὲ νὰ σταματήσης· τὸν μεθοῦν τὰ λόγια, τὸν ξελογιάζουν, ἀφοῦ μὲ δαῦτα θράφηκε...»

«Ἐνοεῖ ὁ συγγραφεὺς τὸ θέατρο. Γι' αὐτὸ γράφει καὶ τὸ δρᾶμα. Ὅ,τι δὲν θὰ εἰδᾶζε ὁ Ρωμῖος εἰς βιβλίον, θὰ τὸ ἀκούση μὲ μεγάλη προσοχὴ στὸ θέατρο Ἐδῶ στυματῶ τὴν ἀνάγνωσι καὶ γράφω αὐταῖς ταῖς ὀλίγες γραμμαῖς πρὶν προχωρήσω στὸ δρᾶμα. Γι' αὐτὸ θὰ γράψουμε ἂν ποτὲ παρασταθῆ. Τώρα θὰ τὸ διαβάσω ἀπὸ εὐχαρίστησι. Μὲ θέλει ἡ γλῶσσα:

«Νὰ σᾶς εἰπῶ. Ἐχῶ πολλὰς ἀμφιβολίας γιὰ τὴ δημοτικὴ. Τῆς ἔχω μέσα μου. Στρατιώτης ἐγὼ τῆς πέννας ἀπλοῦς, δὲν ἀνακατεύομαι εἰς τὸν ἀγῶνα πὸν διεξάγεται μεταξὺ τῶν δύο ἐπιτελειῶν τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς καθαρεύουσας. Διαβάζω καὶ τούτους κ' ἐκείνους

«Ἀλλὰ τί τὰ θέλετε. Ἐτοῦτοι—οἱ δημοτικιστὰι—μὲ παρασύρουν. Ἐκεῖνοι μ' ἀποκοιμίζου. Ἐδιάβασα προχτὲς κάτι, μὰ μοῦ φαίνεται νὰ ἦταν μία παστρικεύουσα μετάφρασις τοῦ Γάρσην. Ὁ μεταφραστὴς μὲ ἀνάγκαζε νὰ διαβάσω: Ἀκούσατε! «Ἡ πλατεῖα καὶ τὰ θεωρεῖα βούθουσι, ἡ αὐλαία αἰρωμένη θροεῖ!»

«Εἶνε γλῶσσα αὐτὴ; Πὼς νὰ διαβάσω Γάρσην καὶ Γογγύλ, ὅταν σ' ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς διαβάσω: «Σὲ βλέπω... διαμπάζ!»

Ὁ Ἔρμονας ὅμως μὲ εὐχαριστεῖ. Ὁ Μαλακάσης δὲν μ' ἀρίνει ν' ἀφήσω ἀτελείωτο τὸ βιβλίον του. Αὐτὴ εἶνε ἡ γλῶσσα μου. Ἡ ἄλλη μὲ κουράζει, νυστάζω, μοῦρχεται ἐμετός. Τώρα κρατῶ στὰ χέρια μου αὐτὸ τοῦ Ταγκόπουλου. Θὰ τὸ διαβάσω. Αὔριο θὰ πείσῃ σ' αὐτὰ ὁ Σαίξπηρ μεταφρασμένος... διαμπάζ! Ὅ τὸν χαρίσω τοῦ ἀπέναντί μου μπακάλη. Μὰ τὸν μέσον ὄρον πὸν αἰσθάνομαι τὴ γλῶσσά μας περισσότερο προσεγγίζου—οἱ ἔστο καὶ σχολαστικοὶ—τῆς δημοτικῆς. Μπαίνω ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς, πάντοτε ὅμως ἐνοεῖται ὡς .. ἀντάρτης».

Ο ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ

(Λίγα κομμάτια).

14.

Γλυκομυρμούρισε χαρὰ τᾶγίρι μὲς τὰ φύλλα.
Στὰ φύλλα πὸν ἰναδεύτηκαν ἂν ἀπὸ χέρι ἀγάπης.
Ἄπ' τούρανοῦ τὸ πρόσωπο τὰ σύγνεφα ἀρισφύγαν
Κκὶ τὸ φεγγάρι: ἀπλωσε φῶς, ἀσῆμι ἰναλυμένο,
Ποῦ ἡ Πλάση ὅλη τὸ δέχτηκε ἂν καλοσύνης γέλιο.
Τώρα κ' ἐγὼ τοὺς κρύφτους σου ρυθμοὺς ἀκούω, Φύτη,
Νὰ γλυκολὲν τὰ παρθητὸ τῆς δόξας σου τραγοῦδι·
Κὶ ἂν κλαιδᾶη τὴν Ὀμορφιά τὸ γαληνὸ σου στόμα,
Καλώντας σὲ παρβενικό γορὸ Μοῦσες καὶ Χάρτες,
Δός μου κ' ἐμὲ τὴ δύναμη μὲς στοὺς σκοποὺς σου ναῦρω
Τὴν ὁμορφιά τῆ σὺψυχη τῆς Ἀρετῆς καὶ πλέρια
Μὲς στὴν ψυχή νὰ τὴ δεχτῶ ἂν φῶς ἀπ' τὸ Ναὸ σου.

16.

Ἀθάρρετος κυνηγητὴς δὲν εἶμαι τῆς ἀλήθειας,
Κὶ ἀπόκοτα δὲ χύθηκα σὲ λόγγους καὶ κλεισοῦρες,
Ποῦ ἀπλάνουνται περίγυρα στῆς Ζωῆς τὸν πλατὺ δρόμο.
Αἶμα ποτάμι, ὄχι ἴδρωτας ἄς τρέξη ἀπ' τὸ κορμὶ μου
Ὡς πὸν νὰ φτάσω σὲ πηγὴ μὰχδονογάλο κλίμα
Νὰ ξεδιψάσω τὴν ψυχὴ τῆ συγνεφοκαμένη.
Δὲ σέρνομαι τὰ πόδια μου στέρια παντοῦ πατοῦνε
Παίρω τοῦ ἀλόγου τῆ ρμῆ κὶ ὄχι τὴν τέγνη κάμπιας,
Τί μὲ ψυχὴ περὶ φανη τῆ ζήση ἀκολουθᾶω.
Μικροὶ εἶμαστε ἅμα τῶνειρο πρωταρχινᾶσι νὰ λάμπη
Καὶ μᾶς χαδεύει σὺψυχους ἀρκετοσύνης χέρι·
Μὰ ὅταν ριζώση μέσα μας τὸ δέντρο τῆς Ἰδέας,
Ἡ στηλωθὴ ὀρθοτίναχτη τῆς πιθυμίας ἡ φλόγα
Μὲ τὴ δουλεύτρα ὄχορτασιὰ καιρονικήτρας σκέψης,
Ὅμοιους μ' ἐσὲ μὲς δέχεται, πλάστρα Ζωῆς, καὶ ρίχνει
Ρυθμὸ καινούργιο στὴν ψυχὴ τῆς Χτίσης νὰ σαλεύη.
Πάντα μᾶς θέλεις δυνατοὶ νὰ στέκομε σιμά σου,
Γιὰτὶ ὄπου πάλμα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς λαχτάρα
Δὲν κύλισε φουρτουνιασμοὺς ἂν τοῖσθαθο ποτάμι
Προδόθηκες, κὶ ἀθαρησιεῖς ρημάδια γύρω σου εἶδες.

25.

Μικρὸ καλύβι, οἱ τοῖχοι σου κλειοῦν ἀπειρὴ γαλήνη·
Κάτου ἀπ' τὴ στήγη σου ἴστησε τὸ θρόνο τῆς Ἁγάπης
Κὶ ἀλαφροδέτη σὲ γορὸ τῆς ἰσγνοιασιᾶς ἡ γλύκα
Μὲ τὸ βαθὺ ξεχειλισμα τῆς ἄγιας καλοσύνης.
Τὰ διαβατάρικα πουλιὰ σὲ χαίρουν καὶ παίρνουν
Ἄπ' ἴση μέσα σου ἔλαμψε χαρὰ γιὰ εὐτυχισμό τοῦς
Στὸ μακρινὸ ταξίδι τοῦς. Οἱ νύχτες τοῦ χειμῶνα
Σ' ἀναθυμιοῦνται πρόσχαρες καὶ μὲς στὴ ζεστασιὰ σου
Νὰ ξαναφάνουνε ποθοῦν παραμυθιῶνε μάγια.
Κ' ἡ ταξιδεύτρα μου ψυχὴ σ' ἀντίκρυσε κ' ἐστάθη
Νάποκουμπήση χαρωπὴ στὸ ταπεινὸ κατώφλι
Κ' ἐκεῖ γυρτὴ νὰ ὄνειρευτῆ τὴ δόξα τῆς Ἁγάπης.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΡΕΤΑΣ

Ο ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ

Εντ Γερμαν. περιοδικό «Die Schöne Literatur» (φυλλ. τῆς 26 του Δεκεμβρ. 1905) ἔκ. Karl Dieterich δημοσίευσεν, μετὸν τίτλον «Νεοελληνική φιλολογία», τὸ ἀκόλουθον κείμενον:

ΠΑΛΑΜΑΣ Κ. Ἡ Ἀσάλευτη Ζωὴ
Γράμματα
Ἡ Τρισεύγενη.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ Α. Ὁ Ἀρχαιολόγος.
ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ Δ. Ζωντανοὶ καὶ Πεθαμμένοι.
ΨΥΧΑΡΗΣ Γ. Ζωὴ καὶ ἀγάπη στὴ μοναξιά.

Ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ ἔχουμε τρεῖς τόμους, πού ἀντιπροσωπεύουν τὴ Λυρική ποίηση (Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή), τὴν κριτική (Γράμματα) καὶ τὸ δράμα (Ἡ Τρισεύγενη). Ἄν καὶ ὁ Παλαμᾶς καταγίνεται περισσότερο μετὰ τὴν ποίηση νομίζω πῶς αὐτὴ δὲν ἔχει τόση ἀξία στὴν ποιότητα ὡς στὴν ποσότητα. Καθὼς δεῖξαμε καὶ ἄλλοτε, ὁ Π. δυνατώτερα σκέφτεται καὶ ἀδυνατώτερα μορφώνει, καὶ αὐτὸ τὸ ξαναβλέπουμε στὴν «Ἀσάλευτη Ζωή» ἢ δυνατὴ σκέψη σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον πνίγει τὴ φόρμα. Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, ὁ Π. ἂν καὶ τεχνίτης τῆς γλώσσας, δίνει παραπολλὴ λευτεριά στὸ γλωσσικὸ τύπο καὶ ἔτσι χαλνᾷ ὅσο καὶ νᾶναι τὸν ποιητικὸ πυρῆνα. Γι' αὐτὸ τὰ καλύτερα ποιήματά του εἶναι κείνα πού γενιοῦνται στὸν κόσμον τῶν σκέψεων μὰ πού εἶναι καμωμένα σὲ τόσο στενὸ τύπον, ὥστε νὰ μὴν μποροῦνε νὰ τονεσπᾶσουν. Σὲ πολλὰ μέρη αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἐνοχλοῦνε οἱ πολλές ἀνάμνησες τοῦ κλασσικοῦ παρελθόντος.

Ἡ λεπτὴ αἰσθητικὴ δύναμη πού ἔχει ὁ Π. καὶ βλάπτει τὴ λυρική του, τονε βοηθεῖ περισσότερο γιὰ αἰσθητικὸ κριτικὸ, καθὼς ἀποδείχνει τὰ «Γράμματα». Εἶναι τὰ πρῶτα δοκιμάσματα τῆς φιλολογικῆς διατριβῆς (Essai) στὴν Ἑλλάδα καὶ περιέχουν γενικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὴν ἰδέαν τῆς Τέχνης καὶ πολὺτιμα βοηθήματα στὴν ἱστορίαν τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας. Ἀποδείχνουν πῶς ὁ συγγραφεὺς κατέχει τὴς ξένες φιλολογίας, πῶς ἔχει λεπτὸ γούστο καὶ πῶς βλέπει μετὰ ματιὰ ὀλοκάθαρη τὴς αἰσθητικῆς βανάχης τῶν Ἑλλήνων τὰ «Γράμματα» του θᾶναι μιὰ μέρα γιὰ τοὺς πατριώτες του, ὅτι γιὰ μᾶς τὰ «Φιλολογικὰ Γράμματα» τοῦ Lessing, δηλ. μιὰ πνευματικὴ ἀπολευτέρωση.

Τώρα τελευταῖα ἄρχισε ὁ Παλαμᾶς νὰ γράφει καὶ δράματα. Στὴν «Τρισεύγενη» παρασταίνει τὴν τραγικὴ μοῖραν ἑνὸς κοριτσιοῦ πού πιστεύει στὸν ἑαυτὸ του πῶς εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸ στενὸ χωριάτικο κύκλον του. Αὐτὴ ἡ κόρη παντρεύεται ἕναν πού ὁ πατέρας του εἶχε ζημιωθεῖ βαριά ἀπὸ τὸν πατέρα της. Ἀπὸ τὴς καταλαλιῆς τοῦ κόσμου, πού τὴς πιστεύει ἐπιτέλους καὶ ὁ ἄντρας της, αὐτοχτονεῖ τὸ κορίτσι— καὶ ὅλο τὸ δράμα εἶναι μιὰ πικρὴ σάτυρα τῆς πνευματικῆς σκλαβιάς τῆς γυναίκας τοῦ λαοῦ. Τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος εἶναι φυσικώτατα ζουγραφισμένα, οἱ σκηνές του δυνατές, ἀλλὰ τὸ κύριον πρόσωπον πολὺ λίγο ξεχωρίζεται· τὸ γνωρίζουμε περισσότερο ἀπὸ τὴς κουβέντες τῶν ἄλλωνῶν, παρὰ ἀπὸ τὰ δικά του φροσῆματα. Γενικὰ καὶ στὸ δράμα αὐτὸ μιλάνε παραπολλὸ τὰ πρόσωπα καὶ ἴσως ἴσως σ' ἀκατάλληλες περιστασεῖς. Ἴσως ὁ ποιητὴς θὰ πετύχαινε περισσότερο ἂν τὸ ὕλικόν αὐτὸ τόπλαθε δῆγμα καὶ ὄχι δράμα, ἀφοῦ μάλιστα μετὰ τὸ «Θάνατον τοῦ Παληκαρίου» μᾶς ἔδωκε τὸ καλύτερον Ῥωμαϊκὸν δῆγμα.

Κοινωνικὴ σάτυρα εἶναι καὶ τᾶλλα δύο ἀκό-

λουθα ἔργα, τὸ δῆγμα τοῦ Καρκαβίτσα α' Ὁ Ἀρχαιολόγος, καὶ τὸ δράμα τοῦ Ταγκόπουλου «Ζωντανοὶ καὶ Πεθαμμένοι». Καὶ οἱ δύο τὰ ψέλλουνε γερὰ τῆς ἀνώτερης τάξης γιὰ τὴν ψεύτικη προγονικὰ ξιπασιὰ καὶ τῆς στήνουν ἀπέναντον τὴ γερὴ αὐτοπεποιθήσιν καὶ τὴν ἐνεργητικὴν δραστηριότητα τοῦ ξεσκαλωμένου ἀπὸ τὴν πρόληψιν Ῥωμιοῦ (τοῦ ἐσωτερικῶς λεύτερου). Τὰ πρόσωπα καὶ τῶ δύο ἔργων συμβολίζουν τὰ διάφορα κοινωνικὰ στρώματα τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, τὴν τάξην πού παραγέραςε καὶ τὴν τάξην πού δουλεῖει προκομμένα, παρασταίνουν δηλαδὴ τύπους καὶ ὄχι ἄτομα. Γιὰ τοῦτο μπορεῖ νὰ βλάφτεται ἢ δύναμη καὶ ἢ ζωηράδα τῶν προσώπων, πού δὲ λείπει ἀπὸ τᾶλλα δῆγματα τοῦ Καρκαβίτσα, μὰ εἶναι μεγαλύτερη ἢ ἀξία τῆς δῆγησης γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀφοῦ μᾶς φέρνει μπροστὰ στὸν καθρέφτη ὀλοκάθαρτον τὸν Ἑλληνισμόν μετὰ τὴς κακίης καὶ μετὰ τὴς καλῆς του ὄψης. Εὐχάριστος εἶναι καὶ ὁ τρόπος μετὰ τὸν ὁποῖον καὶ οἱ δύο συγγραφεῖδες μιλάνε γιὰ τοὺς Βουργάρους, φρονιμώτερα ἀπὸ τοὺς φαφλατάδες πατριώτες τους.

Ἐνῶ ὁ Παλαμᾶς μᾶς ζουγραφίζει στὸ δράμα τοῦ ἑνα κομᾶτι ἀπὸ τὴ λαϊκὴν ζωὴν καὶ ὁ Καρκαβίτσα καὶ ὁ Ταγκόπουλος μᾶς παρασταίνουν τὸ γραμματισμένον Ῥωμιὸν τῆς μέσης τάξης, μᾶς φέρνει ὁ Ψυχάρης, πού καθεται στὸ Παρίσι, μετὰ τὸν Ῥομάντζον τοῦ ὄξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα σὲ μακρινούς τόπους καὶ σ' ἀθρώπους πού ἀνήκουν περισσότερο στὴ φαντασίαν παρὰ στὴν πραγματικότην, οἱ ὁποῖοι ὅμως δείχνουν πῶς σχετίζονται κάπως καὶ μ' αὐτήν. Ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια ὁ Ψ. εἶχε γράψει, μετὰ τ' Ἄνοιον τοῦ Γιαννίτη, τὸ μυθιστόρημα τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, καθὼς τὸ λέει ὁ Παλαμᾶς, καὶ δύο δράματα, πού στὸ ἑνα ἀπ' αὐτὰ τὰ ψέλλει γερὰ τῶν Ἀθηναίων λατρευτῶν τοῦ Νίτσι· τώρα, ἀφοῦ μετὰ τὰ δράματα ἱκανοποίησε τὴν δραματικὴν του δραστηριότητα, ἔγραψε τὸ Ῥομάντζον «Ζωὴ καὶ Ἀγάπη στὴ Μοναξιά», βαδίζοντας σ' ἀχνάρια τοῦ παλιοῦ De Foe. Βρίσκοντας ψεύτικα ψυχολογημένον τὸ Ῥομπινσῶνα τοῦ Ἐγγλέζου συγγραφεῖ, δημιουργεῖ ἕνα δικὸν τοῦ Ῥομπινσῶνα μετὰ τὴν καινούριαν ψυχολογίαν καὶ ἀποδείχνει τὰ φροβερὰ ἀποτελέσματα τῆς μοναξιάς πού εἶναι ἀδύνατον νὰν τὴν βαστάζει ὁ ἄθρωπος. Ὁ Ψυχάρης ξεχωρίζει στὴν ζωὴν τοῦ ναῦτη, πού τὸν ἐφίστανε οἱ συντρόφοι του στὸ Ἐρμηονήσι, τρεῖς φανέρωσες ἀπελπισιὰ στὴ μοναξιά καὶ πέρασμα σ' ἄλλο νησί· ζήσιμο μετὰ τὴν ζωὴν καὶ κίντυνος νάποχτηνωθεῖ τέλει· καὶ τελευταῖα, ὕστερ' ἀπὸ δεκαετηνία χρόνια, τὸ συναπάντημά του μετὰ τὴν Μυριέλλα, τὴν κόρην ἑνὸς καπετάνιου ναυαγισμένου, τὴν μισοζωώδικον ζωὴν του καὶ τέλος τὴν ἀπολευτέρωσίν του.

Καὶ αὐτὸ τὸ Ῥομάντζον ἐνδιαφέρει τοὺς Ῥωμιούς, ἀφοῦ ἀποδείχνει μετὰ μοναδικὴν μαστοριά τὸ ἀδύνατον τοῦ ἀπόλυτου ἀτομισμού, ἕνα δηλ. ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κακά τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του.

KARL DIETERICH

Καλὸς καὶ οἱ λιτανεῖες πού γίνονται κάθε τόσο γιὰ τὴν Βλογίαν, μὰ μιὰ καὶ ἀποδείχθηκε ὀλοφάνερα πῶς ὁ Θεὸς προστατεύει μονάχα τοὺς μολοισμένους καὶ ὄχι καὶ τοὺς ἀμπόλιστους, καλὸ θᾶτανε νὰ γίνεαι καὶ μιὰ λιτανεία πού ὁ κόσμος ἀντὶ τὸ «Κύριε Ἑλέησον» νὰ φωνάζει τὸ «Μπολιαστεῖτε!»

— Ἐνα καλαμπούρι νόστιμον τοῦ ποιητῆ Λάμπρου Πορφύρα γιὰ τὸν κ. Ἀχρηστο Κραπάνη. Ὁ φροβερὸς αὐτὸς Λατρινσκρινσκρινσκριν (κατὰ τὸ Τουρκοκρητικόν) καθεται στὸ Πέντη, καὶ ὁ ποιητὴς Πορφύρας τοῦ εἶπε μιὰ μέραν πῶς ἀντὶ Μοὺχριστοῦ Σκαεόλας, προτιμώτερον θᾶτανε νὰ ὀπογραφῶταν Ρεντεχολος.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΜΟΛΙΒΟΥ*

(Μιτυλήνης).

Δ.

Μιὰ φορὰ εἶταν ἕνας βασιλεὺς καὶ εἶχε τρεῖς γιούς. Σάνε μεγαλώσαν αὐτοὶ τοὺς λέγει ὁ πατέρας των μιὰ μέραν. Αἱ, παιδιά! Καίρὸς εἶναι νὰ πάτε νὰ βρῆτε τὴν τύχην σας. Τί νὰ κάνουμε, πατέρα, ρώτησαν τὰ παιδιά. Πάρετε, λέγει, τὴς σαῖτες σας, καὶ ἀμέτε νὰ τὴς ρίξετε· καὶ ὅπου πέσουν, ἀπεκεῖ θα βγῆ ἢ τύχην σας. Πιζνουν τὰ παιδιά τὴς σαῖτες των, πηγαίνουν ἀπάνω σ' ἕνα ἄλαν, καὶ τὴς ρίχνουν. Ἡ μιὰ τοῦ πρώτου ἔπεσε ἀπάνω στὸ σπῆτι τοῦ Βεζίρη. Τοῦ δευτέρου σ' ἑνὸς Πασᾶ, καὶ τοῦ τρίτου τοῦ καμημένου ἔπεσε μετ' ἕνα χάλασμα ἀπάνω σ' ἕνα γάταρον. Πᾶνε τότες καὶ οἱ τρεῖς στὸν πατέρα των καὶ τὰ λέν καταπῶς ἔγιναν. Ὁ πατέρας, λέγει, τώρα νὰ πάρετε αὐτῶν τὴς κόρες. Ὁ ἕνας τοῦ Βεζίρη, ὁ ἄλλος τοῦ Πασᾶ καὶ ὁ ἄλλος τοῦ γάταρου.

Οἱ δύο πήγαιναν πλιὰ μετὰ τὴν χαρὰν. Ὁ μικρὸς ὅμως καταφοσκιασμένος, πῶς νὰ πάγη μαθὲ νὰ πάρη μιὰ γάτα. Μὰ ἀφοῦ εἶταν τῆς τύχης του πάλε τί νὰ κάνη. Πῆγε μέσα στὸ χάλασμα καὶ καθίσε κοντὰ στὸ γάταρον. Τότε ὁ γάταρος τὸν παίρνει καὶ παχύνουν μαζί, παχύνουν ἕνα δρόμον μακρὸν, πού τὸν ἐγάζει μπροστὰ σ' ἕνα παλάτι. Ὑστερα ἀνοίγει τὴν πόρταν καὶ μπαίνουν μέσα. Ἐκεῖ πλιὰ εἶταν σωστὴ παράδεισος. Βλέπει αὐτὸς μπαχτσέδες, χαβούζες, λουλούδια, ὀντάδες, καμιά σαρανταριά, καὶ ὅλοι καντεπὲ στρωμένοι. Πράγματα βασιλικὰ. Κ' ἐκεῖνοι πού ὄριζαν αὐτὸ τὸ παλάτι εἶταν σαράντα γάτες ἀραδιασμένες ἀπάνω σ' ἐκεῖνους τοὺς καντεφέδες. Στέκεται αὐτὸς, τὴς βλέπει καλά, καὶ διαλογίζεται τί νὰ κάμη. Τί εἶναι μαθὲ τοῦτα, ἔλεγε μετ' ὁ νοῦ του. Ὅσο γιὰ τὴν ἡσυχίαν του καὶ γιὰ τὸ φαγί του, πολὺ καλλίτερα ἀπ' ὅτι εἶταν καὶ στὴ μάνα του. Μιὰ μέραν, ἔστειλε ὁ πατέρας του χαμπάρι πῶς οἱ ἄλλοι δύο τοῦ ἔστειλαν τὸ συνηθισμένον τὸ πουκαμισόβρακον πού στέλνουν δὲ οἱ νύφες, καὶ πῶς ἤθελε καὶ ἀπ' ἐκεῖνον. Ἐλα ὅμως πού ἐκεῖνος εἶχαν τὴς γυναῖκες των καὶ τᾶκαναν. Αὐτονοῦ ποῖός μαθὲ νὰ τὰ κάμη! Οἱ γάτες; Τίνος νὰ πῆ τὸ μεράκι του! Κάθονταν πλιὰ καὶ διαλογίζονταν τί νὰ κάμη. Τὸν βλέπει ὁ γάταρος, πηγαίνει καὶ τὸν ρωτᾷ. Τί ἔχεις, γαμπρέ, καὶ καθεσαι ἔτσι; Ἀμ' τί νᾶχω, λέγει. Αὐτὰ καὶ αὐτὰ μετὰ γράφει ὁ πατέρας μου. Τί νὰ κάνω τώρα, καὶ τίνος νὰ τὸ πῶ. Ἐνοια σου, τοῦ λέγει, καὶ ὅσο νὰ ξεσαστῆς ἐσὺ νὰ φύγης, αὐτὰ θὰ εἶναι χαζίρι. Σηκώνεται αὐτὸς τότε μάνι μάνι, ξεσάζεται, βγαίνει στὴν πόρταν, βλέπει ἕνα ἄλογο δεμένον στὸ χαλκῶν ὀλόχρυσον, ἕνα χεγυμπέ καὶ ἕνα σεντζαντὲ ἀπάνω κατενοφένει· καὶ τὸ γάταρον τοῦ ἀλογοῦ μαλαματένιον. Βλέπει καὶ τὸ γάταρον καὶ καθεται ἐκεῖ κοντὰ μ' ἕνα ἀμύγδαλον στὸ χέρι. Τί ν' αὐτό; τὸν ρωτᾷ τὸ παληκάρι. Νά, λέγει αὐτὸς, θὰ τὸ πᾶς κανίσι στὸν πατέρα σου. Αὐτὸς πλιὰ ἔγινε ὅλος χολὴ σάν τὸ εἶδε. Πῶς νὰ πάγη μαθὲ κανίσι στὸν πατέρα του ἕνα ἀμύγδαλον! Δὲ μιλεῖ ὅμως τίποτα. Τὸ παίρνει, καβαλλικεῖ καὶ φεύγει. Σάν πῆγε καὶ κατέθηκε στὸν πατέρα του τὸ παλάτι, βγῆκαν πλιὰ καὶ τὸν προπῆραν ὅλοι τοῦ παλατιοῦ καὶ μπῆκαν καὶ καθῆσαν νὰ τὰ ποῦν καλλίτερα. Σάν εἶπαν καὶ τὸν ρώτησαν πλιὰ γιὰ ὅλα, τὸν ρώτησαν καὶ τί ἔφερε στὸν

* Ἡ ἔμ. Τὸ λεχτικὸν ἐδῶ κάπως πιδ γνήσιον τοικιδ ἀπὸ τὰ προηγούμενα παραμύθια. Α. Ε.

πατέρα του. Τότε αὐτὸς σηκώνεται κι ἀποχερνά τὸ ἀμύγδαλο, καὶ λέγει. Νά, πατέρα, σούφερα κ' ἐγὼ κανίσι αὐτὸ τὰμύγδαλο. Θυμῶναι ὁ πατέρας, τὸ πετᾷ ἀπὸ πίσω του, καὶ φωνάζει. Δὲν ἐντράπηκες, μόνο μέφερες τίτοιο κανίσι, πὺ ἐγὼ ἔχω χίλια πθάρια γεμάτα ἀμύγδαλα; Κ' ἕνα σωρὸ πλιά λόγια καὶ καταφρόνια. Ἡ μάνα του δὲ βάσταζε ὁμως, παρὰ σηκώνεται καὶ τὸ παίρνει τὰμύγδαλο καὶ τοῦ λέγει. Ἔννοια σου, γιέ μου. Ἐγὼ γιὰ χατίρι σου θὰ τὸ σπᾶσω νὰ τὸ φάγω. Τὸ παίρνει λοιπὸν, τὸ σπᾷ, καὶ τί νὰ δῆ! Ἄς βγοῦν ἀπὸ μέσα ἐκεῖνα τὰ πουκαμισόβρακο, κ' ἐκεῖνα τὰ πράματα πὺ θαρροῦσες πῶς βγήκαν ἀπ' τοῦ φειδιοῦ τὸ στόμα. Ὁ πατέρας ζεματίθηκε. Τὰ δέφρια του ζούλειπαν κ' εἶπαν, τί νὰ κάνουμε τώρα ἡμεῖς, γιὰ τὸν τυραννίσουμε αὐτὸν πὺ μᾶς ἔκανε ἡμᾶς ρεζίλι μ' αὐτὰ πούφερες; Αἶντε, νὰ τοῦ γράψουμε σὰ φύγη πῶς ὁ πατέρας μας θέλει νὰ τοῦ στρώσουμε ἀπὸ ἕναν ὄντῶ. Συφωνοῦν λοιπὸν ἕνα ἔφυγε ὁ ἀδερφός των καὶ τοῦ τὰ γράφουν ἔτσι. Αὐτὸς πάλι ἔπεσε στὴ συλλογῆ. Τί νὰ κάνη! Πηγαίνει πάλι ὁ γάταρος καὶ τοῦ λέγει. Τί ἔχεις; Γιατί κάθεσαι συλλογισμένος; Λέγει, αὐτὰ κι αὐτὰ θέλει πάλι ὁ πατέρας μου. Μὴ νοιάζεσαι, γαμπρέ, τοῦ λέγει ὁ γάταρος, κ' ἐγὼ θὰ σοῦ τὰ χαζιρέψω ὅλα ὥστε νὰ πῆς δυό. Σηκώνεται αὐτὸς πάλι, ντύνεται, ξεσάζεται, βγαίνει νὰ φύγη, τὸν δίνει ὁ γάταρος ἕνα καρῶδι, καὶ τοῦ λέγει. Νά αὐτὸ, νὰ τὸ πάγησιν στὸν πατέρα σου. Τὸ παίρνει αὐτὸς καὶ πηγαίνει ἴσια στὸ παλάτι καὶ τὸν ἀποχερνά. Θυμῶναι πάλι αὐτὸς, κι ἀρχίζει τὰ ἴδια τῆς ἀλλήνης τῆς φορέας. Τὸ παίρνει ἡ μάνα του ἡ καημένη, τὸ σπᾷ, καὶ βγαίνουν ἀπὸ μέσα ἐκεῖνα τὰ στρωσίδια τὰ χρυσά, ἐκεῖνα τὰ πράματα τὰ καντεφεδένια, πὺ θάμπωσαν τὰ μάτια των ὕστερα ἔφυγε αὐτὸς στὸ παλάτι του. Οἱ ἄλλοι διαλογίζονται τί νὰ τὸν κάνουν ἀκόμα. Μία μέρα τοῦ στέρνουν γαμπάρι πῶς ὁ πατέρας του θὰ κάνη χορὸ καὶ τοὺς προσκαλεῖ νὰ πάγουν μετὰ τῆς γυναῖκες των καὶ νὰ πάρη κ' ἐκεῖνος τῆς δικῆς του νὰ πάγη. Αὐτὸ πλιά εἶταν μαχαιριὰ γιὰ κείνον! Ἐὼς νὰ πάρη μαθὲ μίαν ἀράδα γάτες νὰ τῆς πάγη στὸ χορὸ! Ἀρχινᾷ πλιά τὰ κλάματα, καὶ κλαίγει καὶ δέρνεται. Ὁ γάταρος τρώμαζε σὰν τὸν εἶδε. Τί ἔπαθες, γαμπρέ; τί ἔχεις; καὶ κλαῖς; Ἄχ, λέγει, τί νὰ σοῦ πῶ! Αὐτὰ κι αὐτὰ ζητεῖ ὁ πατέρας μου τώρα. Τί νὰ κάνη; Γι' αὐτὸ, λέγει, κλαῖς; Ἔννοια σου, ὅλοι θὰ πᾶμε. Σηκώνεται ὁ γάταρος, βγαίνει ὄξω, τὰ χαζιρέψει ὅλα, ὕστερα μπαίνει καὶ τοῦ λέγει. Ἐλα δά, γαμπρέ, νὰ φύγουμε, κ' εἶναι ὅλοι χαζίρι. Βγαίνει τὸ παληκάρι, βλέπει σαράντα ἄλογα ὅλο καντεφέ καὶ χρυσάφι, καὶ τῆς σαράντα γάτες καθαλικεμένες καὶ φύλαγαν νὰ ξεκινήσουν. Καβαλικεύει κι αὐτὸς κι ὁ γάταρος, καὶ φεύγουν. Σὰν πῆγαν ἐκεῖ καὶ τοὺς εἶδαν, σταυροκοπιούνταν κ' ἔλεγαν. Ὁ γιός μας τρελλάθηκε. Τί εἶναι τοῦτᾳ! Σὰν καθῆσαν δά καὶ ξεκουραστήκαν, (τὰ βιολιά ὡς τόσο ἔπαιζαν), τοὺς σήκωσαν δά καὶ στὸ χορὸ. Ὁ γαμπρός πὺ τῆς ὄριζε ἐκεῖνες ὅλες τῆς γάτες κόντεψε νὰ πεθάνη ἀπ' τὴ ντροπῆ του. Ὁ γάταρος τὰ κατάλαβε, πηγαίνει κοντὰ στὴν πρώτη γάτα πὺ βαστοῦσε τὸ χορὸ, καὶ τῆς λέγει. Βγάλε, κόρη μου, τὸ πελερίνι σου νὰ μὴ δρώσης. Βγάζει αὐτὴ τὴν προβιά της, καὶ πρόβαλε ἄξαφνα μίαν κοπέλλα ἀπὸ κάτω σὰν τὸ κρῖο τὸ νερὸ. Πηγαίνει καὶ στὴν ἄλλη τὰ ἴδια. Πηγαίνει καὶ παρακάτω, βγάζει ὀλονῶν τῆς προβιάς καὶ γίνονται σαράντα κοπέλλες στὸ χορὸ, πὺ τοὺς παλάθωσαν ὅλους. Βγάζει κι ὁ γάταρος τὴ δική του τὴν προβιά, γίνεται κι αὐτὸς ἕνα παληκάρι σὰν τὸν ἦλο.

Ὁ πατέρας, ὅσο ἔβλεπε τὴν πρώτη τὴν κοπέλλα, τὴ νύφη του νὰ πῶμε, τόσο τὸν ἔτρωγε ἕνα καρῶδι. Λέγει λοιπὸ στὸ γιό του. Ἄκουσε, γιέ μου, νὰ σοῦ πῶ. Αὐτὴ τὴν κοπέλλα θὰ τὴν πάρω ἐγὼ. Τὸ νὰ τὰκούση ὁ γιός παλαβώθηκε. Τί λέγεις, πατέρα; Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο. Νά πὺ ἔχεις, λέγει, ὁ πατέρας, ἕνα σωρὸ ἀκόμα ἐσύ. Πάρε ἀπὸ κείνες καμιά. Αὐτὴ θὰ τὴν πάρω ἐγὼ. Δὲ θὰ τὴν πάρης, θὰ τὴν πάρω, ἀρχισαν τὰ μαλλώματα καὶ τῆς φωνῆς, μπῆκαν οἱ ἄλλοι στὴ μέση, καὶ λέγουν. Ἄς κάνουμε μίαν συμφωνία. Νὰ παίξετε χαρτιά, κι ὅποιος κερδίση, ἐκεῖνος νὰ τὴν πάρη. Παιίζουν, καὶ κερδίζει ὁ πατέρας. Ἐὐτὺς λοιπὸν φωνάζει ἕνα φονιά, καὶ δίνει καὶ τὸ γιό του, καὶ τοῦ λέγει. Νὰ τὸν πάγησιν ἀπάνω στὸ βουνό, νὰ τὸν σκοτώσης καὶ νὰ μὸς φέρης καὶ σημάδι. Τὸν παίρνει ὁ φονιάς καὶ πηγαίνει, μὰ σ' ὅλο τὸ δρόμο τὸ παληκάρι παρακαλοῦσε τὸ φονιά νὰ μὴν τὸν σκοτώση. Τόσο πλιά πὺ ὁ φονιάς τὸν λυπήθηκε καὶ δὲν τὸν σκότωσε παρὰ ἔβγαλε μὸνᾶχα τὰ μάτια του καὶ τὸν ἄφησε ἐκεῖ κ' ἔφυγε. Πρὶν ὁμως νὰ φύγη, βούτηξε τὸ μαντήλι του μέσα στὸ αἷμα, καὶ τὸ πῆγε σημάδι στὸν πατέρα του ὅπως τοῦ εἶχε παραγγεῖλει, καὶ τότε πλιά τὸ πίστεψε αὐτὸς πῶς ὁ γιός του σκοτώθηκε. Ἐκαμε ἕνα παλάτι γυαλένιο, ἔβαλε μέσα τὴ νύφη καὶ μίαν ἀραπίνα καὶ ζούσαν οἱ τρεῖς τους. Ὁ γιός του, σὰν τοῦβγαλε τὰ μάτια ὁ φονιάς ἐκεῖνος, καὶ τὸν ἄφηκε ρηχμένο μέσα σὲ μίαν λαγκάδα, ἔκλαιγε καὶ παρακαλοῦσε τὸ χάρο μέρα νύχτα νὰ τὸν πάρη νὰ γλυτώση. Μία μέρα ἡ Μοῖρα του πλιά τὸν λυπήθηκε καὶ πῆγε καὶ στάθηκε ἀπὸ πάνω του. Ρωτᾷ αὐτὸς ποιὸς εἶναι. Γλύτωσέ με, γιὰ ὄνομα Θεοῦ. Σκότωσέ με νὰ ξεκουραστώ. Ἐγὼ, λέγει ἡ Μοῖρα του, σὲ ἄκουσα πὺ ἔκλαιγες καὶ ἤρτα νὰ σὲ σώσω: Μόνον πῆς μου, πὺ τῆρρηξε αὐτὸς τὰ μάτια σου σὰν τᾶβγαλε; Μῆσα στὸν ποταμό, λέγει, πὺ εἶναι λίγο παρακάτω ἀπὸ μένα. Τότε ἡ Μοῖρα πηγαίνει, τὰ βρίσκει, τὰ πλύνει καλὰ καλὰ μετὰ θάνατο τὸ νερὸ, κ' ἐκεῖ πὺ εἶταν μαῦρα ἔγιναν γαλανὰ. Ἐπειτα πηγαίνει καὶ τοῦ τὰ βάζει, καὶ τὸν περεχᾷ καὶ κείνον νερὸ ἀθάνατο, καὶ μετὰ αὐτὸς ξαναεἶδε τὸν κόσμον καὶ δόξασε τὸ Θεό. Ὑστερα, λέγει, ἄς πάγω νὰ δῶ τουλάχιστο τὴ μάνα μου, τί κάνει. Πηγαίνει λοιπὸν στὸ παλάτι, κι ἄμα τὸν εἶδε ὁ πατέρας του, τρώμαζε καὶ θάρρεψε πῶς εἶταν ὁ γιός του. Σὰ γύρισε ὁμως καὶ τὸν εἶδε μέσα στὰ μάτια, λέγει. Λάθος ἔχω ἐκεῖνος εἶχε μαῦρα μάτια. Ἀπὸ πὺ εἶσαι. καλὸ παιδί; τόνε ρωτᾷ ὁ βασιλῆς, καὶ γιατί ἤρτες ἐδῶ; ἤρτα, λέγει, νὰ σοῦ φέρω γαμπάρια ἀπ' τὸν γιό σου. Πὺ βρίσκεται; ρωτᾷ ὁ βασιλῆς. Τί νὰ σοῦ πῶ, λέγει, κοίτταται μέσα σὲ μίαν λαγκάδα, καὶ κλαίγει καὶ παρακαλεῖ μέρα νύχτα νὰ πεθάνη νὰ γλυτώση, ἀμ' ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἀκούγει. Ἄχ! λέγει τότε αὐτὸς. Νᾶξερεις, παιδί μου, τί τραβῶ ἀπὸ τότε ποῦστεῖλα νὰ τὸν σκοτώσουν! Ἐλα τουλάχιστο ἐσύ πὺ τοῦ μοιάζεις νὰ σὲ πάγω μέσα στὸν ὄντᾳ του νὰ διαλέξης ἕνα σπαθὶ ἀπὸ τὰ δικά του, τὸ πιὸ κοφτερό, νὰ με σφάξης κ' ἐμένα νὰ γλυτώσω ἀπὸ τοὺς πόνους κι ἀπ' τὴν ἁμαρτία πῶκανα. Σὰν ἄκουσε αὐτὰ τὸ παιδί ἀρχισε τὰ κλάματα, ἔπεσε μὲς τὴν ἀγκαλιά του καὶ φώναζε. Πατέρα, ἐγὼ εἶμαι ὁ γιός σου, κ' ἤρτα νὰ δῶ τί γενίκατε. Τὸν ἀγκαλιάζει αὐτὸς, τὸν φιλεῖ, τοῦ ζητᾷ συχώρηση, κι ἀφοῦ ἔκαμαν αὐτὰ ὅλα, πηγαίνει κι ἀνοίγει τὸ γυαλένιο τὸ παλάτι, καὶ τὸν παραδίνει στῆς νύφης του τὰ χέρια, καὶ τοὺς ἔφκεται νὰ ζήσουν καὶ νὰ γεράσουν χωρὶς ἄλλη πίκρα. Ἐπειτα πέφτει κάτω καὶ βγαίνει ἡ ψυχὴ του ἐκεῖνος ὁμως ἔζησαν ζωὴ χαρισμένη, καὶ ζοῦν καὶ βασιλεύουν ἀκόμα.

ΠΡΩΤΟΒΡΟΧΙΑ

I

Μία γύφτισσα με ἄχαρα
με ἔββαφα μαλλιὰ
θᾶχει γιορτὴ στὸν οὐρανό,
κι ἄλλοι τῆς ψάλλουν τὸ σκοπὸ
κι ἄλλοι γοργοὶ πηδᾶνε
καὶ στήνοννε χορὸ
οἱ μαῦροι Ἀτσιγγάνοι.

Ἀκοῦν, κινῶν, φυσομανῶν
ψηλά ἀφ' τῆς κορυφᾶς,
ἀνάλαφροι γοργοπατῶν
οἱ μαῦροι Ἀραπάδες—
κι οἱ Ἀραπάδες ἔρχονται
ἀμύλητοι μουγγοὶ
καὶ γύρωθε στρωνιάζονται
στὴν ἄχαρη γιορτῆ—

Κ' ἕνας Ἀράπης σκυθρωπὸς
με τοὺς ἀδλοὺς θλιμμένα
τοὺς τραγουδάει ὁ ἄνεμος
τραγουδιὰ ἀγριεμένα—

II

Σιγαληνεῦουν μίαν σιγμῆ
Γύρω οἱ γύφτοι οἱ μουγγοὶ...
Καὶ πάλι τοὺς ὁ ἄνεμος
με τοὺς ἀδλοὺς θλιμμένα
τοὺς τραγουδάει ἄχαρα
τραγουδιὰ ἀγριεμένα,
καὶ με βαρὺ γουχαῖτὸ
οἱ γύφτοι ἀνταπαντᾶνε
καὶ τὰ βαρεῖα τὰ τούμπανα
τριγύρω τῆς βροντᾶνε—
Καὶ σὰ μαλλιὰ τὰ ἔββαφα
μαλλιὰ τὰ μολυβένια
ἕνας Ἀράπης γέροντας
με ἄκουρα τὰ γένεια
ὡσὰν καδὶ τὸν οὐρανὸ
ἀναγυρνᾷ καὶ χύνει τῆς
τῆς Γύφτισσας νερό.

III

Κίτω στὴ γῆ
σὲνα δλόβροχιο κλαροῖ
ζαρώνει τὸ πουλί...
Καὶ πέρα πὺ τῆς Γύφτισσας
ὁ μαῦρος ἦσκιος πέφτει
στῆς λίμνης τὸν καθρόφτη,

Σὰ νὰ λογιᾶξη, νὰ πονῆ
ἢ καλαμνιά στὴν ἄκρια
σταλάζει μέσα στὴ σιγῆ
τὰ θλιβερά τῆς δάκρια...

ΑΝΘΗ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΣΑ

Ὁχτώβρης τοῦ 1905.

— Ὁ κ. Μιταυτσῆς στὴν κωμικοτραγικὴ διάλεξί τοῦ «Παρνασσῶ», ὅπου ὁ φιλόσοφος κ. Μυστικοζώης ἔκανε τὰ περίφημα ταχυδαχτυλεουργικὰ του πειράματα, εἶπε πῶς ἔβρεθόνε καὶ μερικοὶ ἄλλοι τίτιοι σοφοὶ μπορούμε νὰ κάνουμε κ' ἡμεῖς τὴν Ἀκαδημία μας, ἂν ὄχι τῶν Ἀθηνῶν, τουλάχιστο τῶν Πολυβίων.

— Ἡ Ἀκαδημία αὐτὴ μπορεῖ νὰ γίνε κι ἀπὸ τώρα ἀφοῦ οἱ Πολύβιοι στὴ χώρα μας μετριοῦνται μετὰ τὸ σωρὸ, κ' ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι δά κι ὁ κ. Μιταυτσῆς.

— Γιὰ τὴν πολύκροτη αὐτὴ μπαγαποντοδιὰ εἶξε ἔξοχα τὰ εἶπε ὁ Κοντυλάκης στὸ «Ἐμπρός» τῆς Τετάρτης. Τὸ χρονογράφημά του γιὰ τὸν κ. Πολύβιο Μυστικοζώη ἔβλεπε ὅτι κι ἂν πείτε.

ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

ΤΟ ΑΙΜΑ ΠΙΣΩ

Στον Κώστα Χατζόπουλο

Ἡ Γιερέαινα συμπνι τὴ φωτιά στὴ γωνιά. Ξαναμμένη ἀπὸ τὴν πύρα ἢ ὄψη τῆς κάνει νὰ γιαιλοκοπᾶνε τὰ μαῦρα τῆς μάτια περισσότερο, καὶ ἡ μαυροδέματη γυναίκα παίξει τὰ βυσινιά τῆς χεῖλια, σὰ νὰ τῆς πέφτει ἀπάνουθε μιὰ γλαράδα ποθερή. Ἡ τραχηλιά τῆς ξεκούμπωτη δείχνει τὴν εἰδὴ τοῦ ροδομέλαψου κορμιοῦ. Ἡ γάτα ἤρθε καὶ χαϊδεύτηκε στὰ πόδια τῆς, κουλούρισε τὴν οὐρά τῆς καὶ πήδησε στὴν ποδιά τῆς. Μιὰν ἀνατριχίλα ἔνοιωσε, καὶ κάτι ἀναθυμούμενη λέει: Οὔτε καθρέφτη νὰ κοιταχτῶ δὲ μ' ἔφησε... Γιὰ ἰδέε ἐκεῖ τὸν πειρασμό... Ταφιάστηκα δῶ μέσα καὶ στοίχισα... μού ἔγγιζει τὸ περὶ μιὰν ἁμαρτία κι' ἄπραχτη, τόμου βουλήθη ὁ νοῦς του πῶς τέτοια δὰ εἶμαι... Χτενίζουμαι καὶ ὁ νοῦς του τυραγιέται... Εἶναι καμὰρι τὰ μαλλιά καὶ στὴν ἐρμιὰ νὰ ζοῦνε, φείδια ζωντανά...

Σηκώνεται καὶ πάει στὸ παραθύρι· γέρνει ἀπάνου στὴν πλάκα του καὶ ἔγγιζει τὴν κοιλιά:—Κάτι σαλεύει μέσα μου, καὶ τοῦτο μὲ ξαφνιαίνει... τιμὴ καὶ μεγαλιό μου... Τέτοια ἐρμιὰ καὶ μέσα μου ἡ λαχτάρα τούτη τοῦ παιδιοῦ...

Χτυπάει σιγὰ ἡ πόρτα· γυρίζει τρομασμένη καὶ πάει ν' ἀνοίξει. Τὰ μελλίγια τῆς βουίζουνε. Τὰ πόδια τῆς καρφόνονται στὸ πάτωμα. Κουμπώνει τὴν τραχηλιά τῆς, μαζώνει τὸ φουστάνι τῆς, καὶ πάει ν' ἀνοίξει.

Ἡ Γιερέαινα: Ποῖς κουρταλάει;

Ὁ Γιερέας: (Μὲ λαχανιασμένη σὰν ἀπὸ ἰστέμι πολὺ φωνή) Τονὲ κατέχεις... κι' ἄνοιξε... τ' ἀποσπεροῦ εἶναι ἡ κρίση...

Ἡ Γιερέαινα: Λάβρα στὰ σπλάγχνα μου κι' ὁ νοῦς μου νὰ νυχτιώση, πῶς τέτοια ἐπήρες γιὰ τὰ μένα γνώμη...

Ὁ Γιερέας: Λόγονε θέλω νὰ σοῦ εἰπῶ καὶ κρίνε τότες, μιὰρῆ...

Ἡ Γιερέαινα: Τί κόμα μ' ἀπανταίχεις.

Ὁ Γιερέας: Ἄνοιξε... πρῶμὸ μ' ἀκούσεις καὶ μιλάς.

Ἡ Γιερέαινα: (ἀνοίγοντας τὴν πόρτα) Νὰ μὴ θαρεῖς πῶς πέτουμαι καὶ στὴν ὑποκρισία, τόμου τὸ φόβο μου ἔνοιωσες, δὲ θέλω...

Μπαίνει ὁ Γιερέας ἀλλαξοπρόσωπος, πεντάχλωμος, μὲ μαῦρα γένεια σγουρά, μὲ κατὰμαυρα μάτια ξανοιγμένα καὶ περίτρομα.

Ὁ Γιερέας: Γιὰ ἀγροῖκα τί θεὰ σοῦ εἰπῶ...

Πετάει στὴ γωνιά μαχαίρι αἱματωμένο· τὴνὲ κοιτάζει στὰ κατὰματα· κείνη χαμηλώνει τὰ μάτια. — Εἶναι τὸ κρῖμα βολετὸ νὰ γιαιτρεφτῆ;.. Στὸ ἴδιο λεπίδι κ' ἔπρεπε νὰ πνίξω τὴν πνοή σου... Ἐσὺ βυζαίνεις τὸ αἷμα μου σὰν καλαμιὰ τ' αὐλάκι... Ἦτανε δῶ... ἢ ἐγύριζε νάρθη;.. Μολόγα το κα φτάνει...

Ἡ Γιερέαινα: Σώπαινε, στρίγγλε, καὶ ἡ γωνιά θὰ σβύσει ἀπὸ τὰ λόγια σου... σώπαινε καὶ τ' ἀπείκασα μ' ὄσα στὴ φρένα σου κρᾶζεις φονερά... κι' ὄ,τι ἔπραξες τ' ἀποσπεροῦ ἢ μαύρη πέτρα στὸ χρωστάει... ἄδικα ἐπῆε τὸ κακό...

Ὁ Γιερέας: Ροβόλησε τὸ αἷμα μου ἀπὸ Παπ πῶ καὶ καίει τὰ σωθικά μου... τὴ μάνητα στὰ στήθια μου χοχλάζει... σὰν τῆς σφεντόνας σφυριχτὸ λιθάρι πῆγε στὰ ἥπατά του ἢ μαχαίριά... μὰ ἐράγισε τὸ στήθου μου καὶ στάζει τὸ φαρμάκι...

Ἡ Γιερέαινα: Γιερέα, καμώσου· ἁμαρτωλὴ γενιά δὲν εἶμαι, οὔτε θὰ θρέψω... τί μού γλυστράς στὰ στήθια μου τὴν ὄχιεντρα καὶ γλύφει μου τὴ ρόγα;.. Τίμια γενιά θὰ βλογηθῆ στὰ μολεμένα στήθια μου;..

Ὁ Γιερέας: Εἶμαι ἡ κολώνα ἀράγιστη πῶ τὴ γενιά στηλόνω... Πέσε στὰ στήθια μου ν' ἀκούσεις τὸ αἷμα τῆς δοξομάνας... Κοίτα με στὰ μάτια νὰ λιγούσεις...

Ἡ Γιερέαινα: (σηκώνεται παίοντι τὸ ρογι καὶ χύνει λάδι στὴ φωτιά) Στ' ὀρκίζουμαι καὶ πιστεύω... μὴν ἄδικα μολέψεις τὴ γενιά... καὶ συλλοῖσου τὴν ψυχὴ πῶ μού ὀσες στὰ σπλάγχνα νὰ σπαρτάρει.. Μὴ μὲ πανταίχεις, μιὰρῆ, γιὰτὶ ἀποχᾶς, Γιερέα... (Ἀκούγονται μουγκροῖματα πληγωμένου στὴν ἀδλή) Σφίγγω τὸ λόγο μέσα μου νὰ μὴ χυουθῆ στ' ἀγέρι καὶ ξεματώσει καὶ τ' ἀγιστινὸ κορμὶ στὰ σωθικά μου... Ἄνοιξες λάκκο γιὰ νὰ μπῶ... Τὴ γνώμη φόνεψε στὸ νοῦ πρῶμὸ τὴν πράξεις ἔργο... Γιερέα, στοχάσου τὸ χαμὸ πῶ προμηναίει ἡ φωνή μου, καὶ μὴν παλεύεις ἄγουρα νὰ μὲ πεθάνεις... Ἄμε κι' ὁ λόγος λάθρωσε στὰ χεῖλιά μου... (Τὰ μουγκροῖματα σβύνουνται στὸ καιὸ τοῦ σπιτιοῦ).

Ὁ Γιερέας: (Πάντα ἀλλαξοπρόσωπος, φαίνεται σὰν νᾶκρουμαίνεται χαμένος) Γροῖκα, γυναίκα... τὸ χαμὸ... τ' ἀντίδωρο δὲ φτάνει νὰ σ' ἀγιάση... καὶ γῶ τὴ δόξα τῆς γενιάς σου τᾶζω...

Ἡ Γιερέαινα: Παράτησε τὰ τάματα καὶ μετανόα... τί ἔπραξες; ποῖονε θὰ φάει ἡ κατουγῆς; Ἄγροῖκα, μέσα μου ἡ φωνὴ τοῦ αἱμάτου σου μὲ σφάζει...

Ὁ Γιερέας: (τηράζοντις τὴ πάλε ξετασιακά) Κρίνε καὶ πνίξε μέσα σου τ' ἀλλοτινὸ κορμὶ... τὴ λάβρα πῶ μὲ καίει... Βυζαίνω δικοπο σπαθὶ στὸ αἷμα μου βαμένο... πῶς στάζει ἀκόμα ἀπ' ὄχρητρα καὶ μάνητα... Γῶ τᾶζω καὶ ἀποτάζω... Τ' ἀποσπεροῦ σημαίνω σου τὴν κρίση πῶ ἀποπῆρα... Μολόγα το... Ποῖς εἶναι;.. (Τὰ μουγκροῖματα δυναμῶνουνε. Σταματᾶνε ἀποσβολωμένοι κι' ἀκρουμαίνονται ἡ φωνὴ ραγιόμενη πνίγεται. Ἡ Γιερέαινα πάει κατὰ τὴ θύρα κι' ἀγροικαίει ἔξφρου χτυπιόντας τὰ χεῖρια τῆς στὰ στήθια γυρίζει καὶ λέει τοῦ Γιερέα:) Γεῖα σου, ἀντρεωμένε, τὸ καμὲς τὸ ψυχικό, σιδεροκαβαλάρη, πῶ πέτεσαι στὸ χέρι σου κρατώντας τὴ χυσιὰ... χαϊράμενος πῶ ἐσκότωσες, κι' ἄνοιξες τὴν πληγὴ βαθειὰ γιὰ νὰ δεχτεῖ καὶ μένα.. Στὸ εἶπακα νὰ στομαθεῖς, σοῦ πῆρα ὄρο πύρινο νὰ βουλήθεις καλόγνωμα γιὰ μένα... Τὸ σπῆτι μου ἐξετίμωσες καὶ καταφρόνεψες το!.. (Τῶρα φωνάζει σκουχτιὰ τραβιόντας τὰ μαλλιά τῆς καὶ μαδόντας τα). Σκίσε τὰ στήθια μου, μιὰρῆ, νὰ ἰδέης φωτιά πῶ καίει, καὶ ἀγροῖκα τὸ πῶς ἀλυχτάει τὸν πόνο μου ὁ ἀχὸς μου... Γιουμίζω θρῆνο τὴ νυχτιὰ στὸν ἄδικο σκοτωμὸ του... στάθηκες δολερὸς φονιάς... καὶ δίκιο δὲ σοῦ θέλω... Φέγκα! τοῦ φοβιτσιάρη ἢ κόψη καίει καὶ λάμπει μόνε ἡ νύχτα...

Ἡ φωνὴ τοῦ πληγωμένου ἀγροικιέται πῶ λέει:— Τοῦ φονιά... τὸ... μαχαίρι... δάγκωσε ἡ ψυχὴ μου... τὸ αἷμα θυμίου, ἀδερφή... Ὀχτρός... στὸ αἷμα ἐβούτηξε... τὰ σάβανα τ' ἀποσπεροῦ... Ἐ' ἀφίσω τὴν... παραγγολή... γραμμὴν στὴν καρδιά σου...

Ἡ Γιερέαινα: (μοιρολογώντας) Θῦρες ἀνοίχτε τοῦ σπιτιοῦ... καὶ κλείστε μαῦρες πλάκες... Ἐξ φᾶω ψωμί στὴν κόλαση... τί γδικιωμὸ δὲν ἔχω... γυναίκα ἀνήμπορο κορμὶ... κι' ἀγέννητη σειριά... θέ μου, βουδὴ εἶναι ἡ πλάκα μου... ντροπὴ στὸν κάτου κόσμῳ..

Ὁ Γιερέας: Εἶναι τὸς καὶ μοιρολογαίει;.. Ὁ νοῦς μου πάει στ' ἀλώνια ὄθε ἀλωνίζουνε ἔλογα τὰ φουντωμένα στάχια... γιὰ στάσου νὰ συνεφερθῶ...

γιὰ στάσου νᾶμπε μέσα μου τὸ θεϊκὸ λεπίδι... Εἶναι τ' ἀδερφὶ τ' ἀκριβό;.. Μοῦ βούλιαξε τὰ λογικά στὸν ἄδη ἢ ἁμαρτία...

Ἡ Γιερέαινα ὀρκαίει καὶ κατεβαίνει στὸ κατῶ ἀκλουθούμενη ἀπὸ τὸ Γιερέα, πῶ κρατᾶει δαβλί ἀναμένο.

Ἡ Γιερέαινα: (στενάζουσα ἀπὸ τὸν μισοξερυχισμένο τῆς ἀδερφῶ) Γδύνομαι, μιὰρῆ φονιά, καὶ μπῆξε στὴν κοιλιά μου τὴ φλόγα νὰ φωτιστεῖς... Ὁ νοῦς μου πάει πετᾶμενος σ' ἀδικοθανατάδες νὰ μάσει λόγια νὰ σοῦ εἰπέι... νὰ εἰπέι νηχούς τοῦς κολασμένους... (Πέφτει ἀπάνου σιὸν ἀδερφῶ κλαίοντας). Ἐλα ν' ἀκούσεις τὴ φωνή πῶ φεύγει... στὸ αἷμα τὸ δικὸ νὰ πιεῖς... νὰ σβύσεις τὸ χαμὸ σου... Στὸ εἶπα, θεϊκὴ καημέ!..

Ὁ Γιερέας: Πλανιέφτηκα... Ἀθέψα!..

Ὁ Λαβωμένος: (σπουρογουρίζοντας καὶ μουγκρίζοντας) Τὰ σωθικά μου ἐκάηκαν... Τὸν ὄρο σᾶς ἀφίνω... ἀδερφή, τὸ αἷμα πίσω σοῦ ζητάω...

Ἡ Γιερέαινα: Ἄδερφὶ μου, ἔτανε φονιάς τὸ δολερὸ τοῦ ἀντροῦ μου τὸ μαχαίρι... τί θές, ἀδερφὶ μου ἀκριβό, νὰ πράξω στὴν ψυχὴ σου;..

Ὁ Λαβωμένος: (ξέφυχα) Δὲν τόλπιζα... γδικιόνουνται οἱ ἀδικοσκοτωμένοι...

Ἡ Γιερέαινα: Τ' ἀφίνεις γιὰ παρχγγολή;..

Ὁ Λαβωμένος: (τηράζοντας κατὰ τὸ Γιερέα κι' ἀνοικοκλείοντας στεγνὴ βολὰ τὰ μάτια) Ἀνάξιε τίμια τῆς γενιάς!..

Ἡ Γιερέαινα: (παίροντας τὸ μαχαίρι τοῦ ἀδερφῶ ἀπὸ τὴ ζώση του) Τὸ αἷμα πίσω τ' ἀδερφῶ... Ποιὰ λύπη νὰ χορτσῶ;.. Τ' ἀντροῦ νὰ στεῖλω θάνατο;.. Μέσα μου ὄς πνίξω τὴ γενιά... (βυθίζει στὴν κοιλιά τῆς τὸ μαχαίρι).

ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑ ΓΙΑΝΝΗΣ

Ο.Τ.Ι ΘΕΛΕΤΕ

— Καὶ μιὰ παρατηρητοῦλα, γιὰ τὴ διάλεξη τοῦ κ. Μυστικοζώη:

— «ὡς μιλᾶει αὐτὸς ὁ θεομαχίτης; γιὰ πνευματισμὸ ἀπὸ πνεῦμα δὲν ὑπάρχει καθόλου μέσα σ' αὐτὴ τὴ σάλα;»

— Οἱ διάφοροι ἐκδότες διδαχτικῶν βιβλίων παρουσιαστήκανε στὸν Ἰπποκράτη καὶ τοῦ παραπονεθήκανε γιὰ τὸ κινουόριο νομοσκέδιο πῶ τοῦς καταστρέφει, λέει.

— Ἐμεῖς, τοῦ εἶπαμε, ἔχουμε ἀγοράσει χαρτὶ γιὰ πέντε χρόνια καὶ τώρα ἂ θὰ ψηφιστεῖ τὸ νομοσκέδιο τί θὰν τὸ κᾶνουμε τόσο χαρτὶ;»

— «Νᾶν τὸ φάτε!» μποροῦσε ἱστολόγῳ νᾶν τοῦς ἀπαντήσει ὁ Ἰπποκράτης, ἀπὸ τὰ φτωχὰ Ρωμιόπουλα δὲν εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ φῖνε τὸ χαρτὶ πῶ ἀγοράσανε γιὰ πέντε χρόνια οἱ κ.κ. ἐκδότες

— Μιὰ νόστιμη ἐκστρατεία δημοσιογραφικὴ ἔγινε αὐτὲς τῆς ἡμέρας σὲ δυὸ ψηφιά, στὸ Σ καὶ στὸ Φ. Ἡ μιὰ φημερίδα ζήτησε νὰ φάγει τὸ Σ ἀπὸ τῆς «Ἀπόκοσμου» καὶ ἡ ἄλλη νὰ ξεκουμπιστεῖ τὸ Φ ἀπὸ τὴν «Εὐφλογία». Τοῦς εὐκόμαστε νὰ στεφανωθοῦν μὲ δάφνες ὀροσπερὲς οἱ ἀγῶνες τους!

Ο ΙΔΙΟΣ

ΒΓΗΚΕ Σ Ε ΒΙΒΛΙΟ

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΑΣΩΤΟΣ

Δράμα μὲ τρία μέρη

Καὶ πουλιέται 2 δραχμὲς
στὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμᾶ»
καὶ στὸ Βιβλιοπωλεῖο τῆς «Ἐστίας».

ΨΥΧΑΡΗΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

81.

Ἡ παράδοσι κι ὁ λαός.

Ἀκούστε τώρα καὶ τὸ πιὸ νόστιμο. Ἡ παρὰ-δοση, πὺν λέγαμε, βάζει χαλινάκι ὡς καὶ στοῦ λαοῦ τὸ στόμα. Τὸν τύπου πὺν ἀναφέραμε, τοὺς ξέρουμε καὶ μὲ κατάληξη -ου, τοὺς ξέρουμε μάλιστα καλῆτερα μὲ -ου, ὀράκου, Χάρου, Πύρου, παλιό-βρωμου, Μώρου, Λούρου, Βράχου, Βλάχου, γδέου, Σουλάνου, Ρούσιου, Νιμπεριάλου. Γιά τοῦτο ἡ κατάληξη -ο μὲ κόπο μεγάλο θά νικήσῃ. Κοινή γλώσσα εἶναι τὸ -ου στὴ γενική. Ἔτσι τὸ γράφου-με κιόλας ὅσοι γράφουμε. Ἄς στοχαστοῦμε ὅμως κανένα ΟΝΟΜΑ ΚΥΡΙΑ πὺν τώρα τώρα νὰ βγῆκε στὴ μέση, πὺν νὰ μᾶς ἐρχεται σὲ κῆρι ἀπαράλ-λαχτα ὅπως τοὺς ἤρθανε καὶ τοὺς παλιούς ὁ Ὑ-λας, ἡ Ἀδρούσα, ἡ Χρυσάττα, δηλαδή πὺν νὰ μὴν τὸ συνηθίσαιε πρῶτα μὲ πατροπαράδοτη κατάληξη ἀμέσως θάλλῃ καὶ θά παρῆ τὴν κατάληξη τὴν καινούρια. Τὸ -ου θά γίνῃ -ο. Κι ἀπὸ ἀκολου-θησε ἴσια ἴσια, μὲ τὴ διαφορά πὺν τὸ ΚΥΡΙΑ ΟΝΟΜΑ δὲν εἶναι νιοφερμένο, παρὰ συντάσσεται μὲ τρόπο πὺν μᾶς εἶναι ἀγνωστος, κ' ἔτσι πέφτει τὸ ἴδιο.

82.

Ἡ Ἑλένη τοῦ Μήτρου.

Ἡ καθαρέβουσα, καὶ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἡ κοινωνικὴ ἀνάγκη μᾶς ἐμαθε νὰ μεταφράζουμε τὰ γαλλικά Monsieur καὶ Madame, πὺν τὰ βάζουμε πρὶν ἀπὸ τὸν ὄνομα ἢ τὸ ἐπίθετο, ὡς ὑποθέσουμε, κύριος Μήτρος, κυρία Μήτρου, ἐνῶ στὴ γλώσσα τοῦ ὁ λαός θά σοῦ τὸ κάμη σκέττα ὁ Μή-τρος, ἢ ὁ κύριος Μήτρος, ἢ Ἑλένη τοῦ Μήτρου ἢ κερά Ἑλένη, μάλιστα καὶ Μήτρανα. Τῆς Ἑλένης τοῦ Μήτρου μήτε τὸ συλλογιστήκαμε νὰ τῆς χαλάσου-με τὴν κατάληξη -ου τοῦ ἀντρός της. Μὲ τὴν κυ-ρία Μήτρου ἀλλάζει ὀλότελα ἡ δουλειά. Δὲν τὸ ξέ-ρουμε ἀπὸ γεννησιμὸ μας. Εἶναι μισὸ πᾶμα, καὶ τόντις τὸ φτειάσαμε μισὸ ἀπὸ τὸ γαλλικὸ Ma-riam, μισὸ ἀπὸ τὸ δημοτικὸ τοῦ Μήτρου. Βγά-λαμε ὅμως τὸ ἄρθρο τοῦ πὺν πῆραμε μὲ τὴ γενική Μήτρου, πὺν εἶτανε κιόλας ἓνα μαζί της, ταίρι ταίρι τὰ δύο, ἄρθρο κι ὄνομα, ὅπως τὰ λέγαμε πρῶτα, δηλαδή Ἑλένη τοῦ Μήτρου ἀπόμεινε μιὰ ξερὴ ὀνομαστικὴ ἀσυνήθιστη στοὺς περισσότερους — κυρία — μὲ μιὰ γενική Μήτρου, ἀσυνήθιστη καὶ τούτη χωρὶς ἄρθρο. ΝΙΟΦΕΡΜΕΝΟ τὸ σύμπλεγ-μα. Ἐνέργησε λοιπὸν ἀνεμπόδιστα ὁ νόμος, καὶ φυ-σικά μας, ἀκολουθώντας τὴν ἀρχιγέννητη, ὡγύγια ἄρμη, ἀκολουθώντας τὴν ξάπλωσι τοῦ φωνήεντου τῆς ὀνομαστικῆς στὸν ἐνικό, τὸ εἶπαμε κυρία Μή-τρο. Βοηθήσανε πολὺ τὰ πρωτόκλιτα ἢ καὶ τρι-τόκλιτα — κυρία Χιώτη, κυρία Λαδᾶ, κυρία Εὐδή — πὺν μᾶς κουνουρίζουνε τὸ φωνήεντο τῆς ὀνομαστι-κῆς πάντα καὶ πάντα στὴ γενική. Γιατὶ τὸ νοιώ-θουμε περίφημα πὺν εἶναι γενική καὶ πὺν κυρία Μήτρο σημαίνει γυναίκα ἢ κόρη ΤΟΥ Μήτρου. Γιά τοῦτο, δὲ λέμε μονάχα κυρία Μήτρο, κυρία Ἑλένη Μήτρο, μὰ καὶ νέττα σκέττα Ἑλένη Μή-

*Κοίταξε φύλλα 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181 καὶ 182.

τρο. Τέτοια, φτάνει νὰ προσέξῃς καὶ θάκουσῃς ἀ-πειρα στὴν Πόλη, στὴν Ἀθήνα, σὲ ὅλες τίς πολι-τείες. Περίεργο πὺν ἡ ξάπλωσι καὶ πάλι ἀρχίζει ἀπὸ τὰ ΚΥΡΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ.

83.

Βρῆκα τὸν μπελά μου.

Μιὰ ἐξυπνη Γαλλίδα παρατήρησε μιὰ φορὰ πὺν δὲ μαθαίνει ποτὲ κανεὶς παρὰ ὅσα ξέρει. Ὁν n'ar-prend que ce qu'on sait. Ἐξέρα τὰ γλωσσικά μας τὰ ἱστορικά ἐμαθα καὶ τὴν καινούρια μας γε-νική μὲ τὸ -Ο τῆς ὀνομαστικῆς. Ἡμερα, ξέγνοια-στα, γλυκὰ γλυκὰ, τῶρα καὶ στὸν κατάλογο τοῦ ἄρθρου μου Ἐνωσι θά πῆ δύναμη, ἐκεῖ πὺν ἀνά-φερα τίς κυρίες Ἀ. Ξένο κι Ἀ. Παπαμόσκο (κ. Νουμᾶ, ἀρ. 132, σ. 3).

Ἀγρίψε, μόλις πὺν τὸ πῆρε τὸ μάτι του, ἓνας φίλος μας — καὶ τί φίλος! Ἀπὸ τοὺς πιὸ ξεσπαθω-μένους γιά τὴ δημοτικὴ — κι ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀγαπη-μένους μου. Προσπαθῶ νὰ τὸν ἡσυχάσω. «Πίστεβί-με σ' ἀφτά, τοῦ λέω, καὶ κάτι ξέρω.» Τίποτις! Ἀπανωτὰ γράμματα. Τὸ φυσοῦσε καὶ δὲν κρύωνε. Ὀμοί, σατυρες, εἰρωνεῖες, καὶ... μαθήματα. Ἴδου κ' ἓνα δυὸ «Τὸ Ξένο τάκουσ μονάχα σὲ ξένη γλώσσα. Ὁ κ. Ξένος ξένη λέγεται Μ. Ξένο, κ' ἡ γυναίκα του φυσικά ἡ Madame Ξένο. Εἶναι ξενισμὸς καὶ μὴν παραξενέβεσαι, παρὰ γράφει Ἄννα Ξένου ξένιαστα. Τὸ ἡ Ἄννα Ξένο δὲν ἔχει τίποτα νὰ κάνει, καμιά ἀνκλογία, μὲ τὸ Μάρω, Μάρως κτλ. Χρειαζέται προσοχὴ νὰ μὴν ξενίζουμε κι ἔτσι ξενίζουμε τὸν κόσμο. Ὁ κ. μᾶς πὺν ξάνα.»... «Τὸ Ξένο εἶναι ξένο καὶ μὴν τὸ κουνᾶς. Δηλ. Monsieur Ξένο Madame Ξένο. Μὰ συλλογίσου, ὄρὲ παιδί. Πὺν θέλεις ὁ λαός νὰ κάνει τὸ ἢ Ξένο; Ὁ κ. τὸ κάνει Ξένια ἢ Ξένια — ἢ τοῦ Ξένου. . . Γιατὶ ἐσύ μὲ τὴ σακαράκα σου θέλεις νὰ τὴν κουτσουρέψῃς; . . .»... «Ὡς τόσο τὸ Ξένο εἶναι ξενώτατο. Σὴν κάνεις ταξίδι στὴν Ἑλλάδα, θὰν τὸ δεῖς. Ἐξὸν ἂν εἶναι ἀρβανίτικο. Γιατὶ οἱ Ἀρβανίτες λένε τὸ γυναίκα κτλ. Κι ἔτσι καὶ τὸ Κυρία Ξένο.»

84.

«Ξενίζω».

Καθὼς σὲς εἶπεγα. Μιλεῖ ὁ φίλος μας ἀπαράλ-λαχτα ὅπως μιλοῦνε καὶ μερικοὶ δασκάλοι. Ξένη γλώσσα ἢ γλώσσα πὺν γράφω, καὶ νὰ πάω στὴν Ἑλλάδα. Παρατηρῶ μάλιστα καὶ κάτι ἐπιχειρή-ματα πὺν μὲ τὸ συμπάθειο μόνο δασκάλοι τὰ βρί-σκουνε, δηλαδή πὺν εἶναι ξενισμὸς ἢ κατάληξη -Ο. Ξενισμὸς, πάει νὰ πῆ ξένη ἐπίδρασι στὸ τυπικὸ, πρᾶμα πρωτάκουστο!). Γιά νὰ τὸ παραδεχτῆ κα-νεῖς, πρέπει νὰ παρατήρησε, νὰ πῶδεξῃ κι ἄλλους τί-τοιους ξενισμούς. Ἐδῶ χρειάζεται γενική ματιά, ὅχι νὰ τὰ βλέπῃς τὰ πρᾶματα μονομερῆς. Μὰ δὲν εἶναι καὶ σωστὸ διόλου πὺν τὰ βρωμαίικα δεφτερό-κλιτα μεταγράφονται γαλλικά μὲ -ο. Κάποτες μὲ -ο, κάποτες καὶ μὲ -ος, M. Vlasto, καὶ M. Xénos, λοιπὸν καὶ Madame Xénos. Κ' ἴσια ἴσια ἔτσι γράφεται γαλλικά ἢ κ. Ξένο. Ἄς ὑποθέσουμε ὅμως, σὴν ἀγαπάτε, πὺν εἶναι γαλλι-σμὸς, πὺν τὸ πῆραμε ἀπὸ τοὺς τύπους πὺν γαλ-λικά μεταγραφήκανε μὲ -Ο. Προσμένω τώρα νὰ μοῦ

1) Ὁ ξενισμὸς πὺν εἶπαμε πὺν ἀπάνω γιά τὸ M o- sie u r, M a d a m e, δείχνει ἐπίδρασι στὸ συντακτικὸ — κ' εἶναι ἄλλο ζήτημα πὺν τὸ ξετάσαμε στὴς Γλωσ-σικὲς σημειωσοῦλες, Σὴν ὁ φίλος λάμπει (κ. Νουμᾶ φυλ 131. σελ. 2.)

πῆτε πὺν καὶ γιατί ὁ γαλλισμὸς φανερώναται στὸ θηλυκὸ, ποτὲ ποτὲ τοῦ ὅμως στὰρσενικό; Γιατὶ κυ-ρία Ξένο καὶ γιατί ὅχι ὁ κύριος Ξένο; Νὰ σὰς τὸ πὺν ἐγὼ τὸ γιατί. Γιατὶ στὰ πανωγύγια χρόνια ἢ λέξη νεανία, λ. γ., σημαίνει νύχη κ' εἶτανε τοῦ θηλυκοῦ λέγανε ἢ νύχη σου, ἢ νύχη μου, ὅπως λέμε ἢ ἀφεντιά σου, ἢ ἀφεντιά μου καὶ γιά τὰρσε-νικά: ἔτσι κόλλησε στὸ θηλυκὸ νεανία τὸ νόημα τοῦ ἀρσενικοῦ κόλλησε ἀμέσως καὶ τὸ τελικὸ τὸ Σ τὰρσενικό κ' ἡ νεανία ἐγινε τότες νεανίαΣ (κ. K. Brugmann, G r. G r a m m., 1900, σ. 368). Καὶ σήμερις ἀκόμα, στὴν κοινὴ γλώσσα, ὀνομαστι-κὴ ἀρσενικὴ χωρὶς Σ δὲν ὑπάρχει! Μὰ ὑπάρχουνε καὶ προϋπάρχουνε γενικὲς τοῦ θηλυκοῦ πὺν τελειώ-νουνε μὲ τὸ φωνήεντο τῆς ὀνομαστικῆς. Λοιπὸν ἔν ἢ ξένη ἐπίδρασι ἀλλάξε τὸ θηλυκὸ, ἀναντίλεχτα θά πῆ πὺν μποροῦσε νὰ τὰλλῃξῃ ἂν ἢ ξένη, ἐπί-δρασι δὲν ἀλλάξε τὰρσενικό, θά πῆ ἀναντίλεχτα πὺν δὲν μποροῦσε νὰ τὰλλῃξῃ. Δηλαδή, τὸ ἓνα ἙΛΛΗΝΙΚΟ, ἐνῶ τὸ ἄλλο δὲν εἶναι!

84.

Γιατὶ τὸ γράφω.

Ἴσως ὅμως καὶ πάλι βρῆκα τὸν μπελά μου, ἐ-πειδὴ θά μὲ βρωτήσετε γιατί τάχα νὰ τὸ γράφω ἔτσι κυρία Ξένο μὲ ο, ἀφοῦ εἶναι ἀρχιζήμενη ἀλλαγὴ, κι ἀφοῦ ὁ ἴδιος, πὺν ἀπάνω (κ. ἀρ. 33), δὲν ἤθελα νὰ παραδεχτοῦμε μιὰν ἀλλαγὴ πὺν ἀρχίζει. Μοῦ φρίνεται ὡστόσο πὺν δὲ μοιάζουμε τὰ δυὸ ἢ ἄλ-λαχτῆ τῆς γενικῆς δὲν εἶναι καθαφτὸ ἀλλαγὴ πὺν ἀρχίζει, μὰ πὺν ξακολουθεῖ, ἀλλαγὴ πὺν ἀποτελε-σμά της εἶναι περισσότερη ἀρμονία. Καλὸ λοιπὸν κι ἀπὸ τώρα νὰ παίρνουμε τύπους πὺν μπορεῖ κατόπι νὰ γενικεφτοῦνε. Τὸν ἔχουμε σὴν ὀδηγὸς στὴ στρα-τα ὅπου βαδίζουμε, σὴν στήλες, ἀπὸ διάστημα σὲ διάστημα στημένες, σπάνιες ἀκόμη, πὺν μᾶς δεί-χνουνε τὸ δρόμο. Πολὺ σημαντικὸ κιόλας πὺν γλυ-τόνουμε ἀπὸ ἓνα δασκαλισμὸ δασκαλισμὸς ἢ κυρία Μήτρου, ὅτι κι ἂν ποῦμε. Τὸννοῖσε ὁ κόσμος, δι-χως τόσες γραμματικὲς, καὶ τόσιαξε στὸ δημοτικώ-τερο καὶ τὸ βρωμαίικο.

Τόσιαξα καὶ γῶ. Ἴσως μάλιστα ἔχω τὸ δικαίω-μα νὰ σὰς βρωτήσω τώρα καὶ σὰς. Τὸ αἴστημα τὸ δικό μου, τί τὸ κάνετε; Ἀφτὸ δὲ λογαριάζει; Μπο-ρεῖ νᾶχῃ τὴν ἀξία του καὶ τὸ αἴστημά μου.

85.

Ὁ κριτικὸς ὁ φανατισμὸς.

Μὰ τί σημαίνει; Δὲ θέλετε στὴ γενική ἓνα ο; Δὲ σὰς στρέγει; Μὴν τὸ βάζετε. Ὁ κόσμος δὲ θά χαλάσῃ. Φτάνει μονάχα, σὰ μὲ βλέπετε ἢ νὰ βάζω ἐγὼ κάτι τέτοια, νὰ μὴ σὰς πιάνουνε τὰ νέβρα σας, νὰ μὴ φωνάζετε πὺν δὲν ξέρω, πὺν ξενίζω καὶ πὺν ξενίζω. Πολλὲς φορὲς δὲν καταλαβαίνετε καὶ θυμώ-νετε. Ὁ κ. καὶ γῶ τοὺς λόγους μου. Νᾶχετε καὶ σὲς λίγη πίστη. Νὰ σὰς τὸ μολογήσω μάλιστα νέτ-τα σκέττα, μ' ὄλο τὸ θάρρος; Τὸν βαριόμαι τοὺς πολέμους ἀφτούς. Τὸν σιχάθηκα. Μοῦ φαίνονται κάποτες κι ἀνυπόφοροι. Κουραστικὴ δυσπιστία. Μῆ-πως καὶ δὲν ἔχουμε ἀρκετοὺς μπελάδες, ἀρκετοὺς ἀγῶνες μὲ τοὺς ἀντίπαλους καὶ τοὺς ὀχτροὺς μας; Πρέπει νᾶχουμε κάθε τόσο καὶ μὲ φίλους; Χίλια στόματα, πὺν λέει κι ὁ γέρος, νὰ μοῦ χάριζε ἢ φύση, νὰ μοῦ χάριζε χίλιες ζωές, δὲ θά πρόφταινα, ὅλα νὰ σὰς τὰ ξεδιαλίσω ἀπὸ τὸ Α στοῦ Ω, καθὼς τόκαμα σήμερα γιά τὸ ἐμφαριστῶ καὶ τὴ δέφτερη κλίσση. Καλὸ καμιά φορὰ νὰ μὲ πιστέβετε κ' ἔτσι.

Ὁ φίλος μας, σὺν τίμῳ ἄνθρωπος πού εἶναι, ἀμα διαβάσῃ ἀφ'τά, θὰ πῆ· «Ἀλήθεια! Δὲν τὰ στοχάστηκα!» Αἱ! Ἄς τὸ πῆ, σὺν τύχῃ, καὶ χωρὶς νὰ μωρολογῶ. Εἶδεμῆ, ξέρετε τί παθαίνουμε; Ὁ ἕνας μὲ τὴ δυσπιστίαν του, ὁ ἄλλος μὲ τὸ νὰ μὲ λή φανατικό, χασομεροῦμε. Φανατικό μὲ λένε, γιατί προσπαθῶ νὰ βρῶ καὶ νὰ κολουθῶ τὸν κανόνα, δηλαδὴ τὸ μέτρο. Ἀφ'τὸς εἶναι φανατισμὸς ἐπιστημονικός, εἶναι ἀγιος, ἔθνικός εἶναι, ἀφοῦ δουλεύει γιὰ τὰ παιδιὰ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ κανόνας περνᾷ σὲ μᾶς γιὰ ὑπερβολή, σὺν ἀχαλίωτοι καὶ ἀπολίτιστοι πού εἴμαστε ἀκόμη, τί γίνεται τότε; Ἐνῶ προσπαθοῦμε τάχα νὰ ποφύγουμε τὰ ὑπερβολικά, τυχαίνει ὄλους διόλου τὸ ἐναντίο, ἀπὸ τὸν ἐφολονόητο λόγο πού γραμματικὴ δὲν ἔχουμε, καὶ ἀμέσως τὸ παρακάνουμε, πότε στὴ δημοτικὴ, παραδημοτικίζοντας, πότε στὴν καθαρῆβουσα, παραδασκαλιζοντας. Βάζουμε ἢ περιττοὺς δασκαλισμοὺς ἢ περιττὰ δημοτικά. Ἐλάτε, κ' ἔτοιμος εἶμαι, νὰ συζητήσουμε μαζὶ γιὰ ὅτι θέλετε. Μὰ σὲ μερικά ζητηματάκια τῆς γλωσσολογίας ἢ τῆς γραμματικῆς, πού εἶναι καὶ δουλειὰ μου μὴν παρασυζητοῦμε. Μὴ μοῦ λῆτε τουλάχιστο πὼς εἶμαι φανατικός, μὴ μοῦ λῆτε πὼς τὸ τάδε ἄξιαφνα δὲν ὑπάρχει, πὼς τὸ τάδε εἶναι τοῦ κεφαλιῦ μου. Εἶναι τῆς μελέτης μου καὶ τῆς πίστεως μου. Ἀφήστε μου καὶ λίγη ὥρα γιὰ τὴν ποίησιν, γιὰ τὴν τέχνη, γιὰ τὴν φιλολογοίαν, πού ἡ λαχτάρα μου εἶναι κατὶ νὰ κάμω καὶ γιὰ δάφνες, ὅσο ζῶ. Ἄχ! ἀκούτε με, ὅσο ζῶ, καὶ σεῖς. Ἄκουέ με, Καρκαβίτσα, μὴν ἀπαρνίεσαι τὸ φίλο, μὴν τὸν ἀπαρνίεστε τόσο ἐφκολα, ἐνῶ τὸν ἔχετε ἀκόμη. Κατόπι, σὺν πεθάνω, θάρχεστε στὸν τάφο μου νὰ κλαίτε καὶ νὰ μὲ βωτάτε. «Ἀφ'τό, πὼς νὰ τὸ ποῦμε; Γιὰ ποῖο λόγο τόγραψες ἐκεῖνο; Ποῖο εἶναι τὸ φρόνιμο, ποῖο τὸ ἔθνικό; Ποῦ εἶναι τὸ μέτρο; Ἄχ! ὁ κριτικός, ὁ φρόνιμος ὁ φανατισμὸς σου πού, πού εἶναι τώρα;»

I'

Ο ΝΑΟΣ

86.

Ὅλοι μας ἕνα.

Τὰ γράφω ἀφ'τά κ' ἴσως, ἐνῶ τὰ γράφω, σταζει κάνα δάκρυ ἀπὸ τὰ βλέφαρά μου. Ἴσως μετανοιῶνω πού σὰς τάγραψα. Καὶ πάλι, παιδάκια μου χρυσά, πρέπει νὰ σὰς τὸ πῶ ἐκεῖνο πού σὰς ἔλεγα στὸν πρόλογο τὸ μικρὸ τῆς δέφτερης ἐκδόσεως τοῦ Ταξιδιῦ μου. Μὴ θαρρῆτε πὼς ἔχω παράπονο κανένα. Διόλου. Ὅπως τόλεγε ἄλλοτες ὁ μακαρίτης ὁ Καμπύσης, σὲ ἄρθρο πού μὲ χτυποῦσε κκτακέφαλα, ἐμένα ἴσως νὰ μοῦ χρωστοῦνε κατὶ ὡς καὶ κείνοι πού μὲ πολεμοῦνε. Μὰ ἐσεῖς μοῦ δώσατε κ' ἕναν τίτλο μεγάλου. Μὲ κάματε σκολαρχῆ. Ἄς εἶναι τὸ λοιπὸν, ἀφοῦ ὀρίζετε. Νὰ σὰς πῶ τώρα καὶ γὼ πὼς κανένας σκολαρχῆς δὲν ἀπόλαψε τὴν τύχη τῆ δικῆ μου. Οἱ περισσότεροὶ πεθαίνουνε, ὄχι μόνον χωρὶς νὰ δοῦνε τὸν ἐρὸ τους ἀληθεμένον, μὰ καὶ χωρὶς νὰ δοῦνε οὔτε ὀπαδό, χωρὶς νὰ νοιώσουνε, ὅσο εἶναι στὸν κόσμον καὶ ἀγωνίζονται, στὰ στήθια κανένου τὴν ἀσβεστη πίστη πού καλεῖ στὰ σωθικά τους. Ἐγὼ, πού μῆτε γέρος ἀκόμα δὲν εἶμαι, σὲ πόσες ἀθρώπινες ψυχῆς δὲν τὴν ἄναψα τῆ φλόγα τῆς Ἰδέας! Ἀφήστε πού δὲ λογαριάζονται πιά οἱ ὀπαδοί· ἐγὼ ἔκαμα καὶ μαθητάδες πού ξεπεροῦνε τὸ δασκαλό τους. Μαθητάδες ἔκαμα καὶ νέους πολλοὺς πού κατόπι θὰ μᾶς ξεπεράσουνε ὄλους. Καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίζετε τάχα πὼς ἀπὸ ψίφτικη μετριο-

φροσύνη σὰς τὰ λέω, νὰ σὰς τὸ πῶ καὶ ἀλλιῶς· μῆτε μεγαλύτεροί μου, σὰ θέλετε, μὰ μῆτε καὶ μικρότεροί μου ὄλοι μᾶς ἕνα, γιατί ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς πάντα σὲ κατὶ ξεπερνᾷ τὸν ἄλλο. Ἐγὼ τοὺς θαμάζω ἕναν ἕνανε καὶ ποτὲ μοῦ δὲ ζουλέτω. Σέρω τί μοῦ λείπει καὶ δὲ μὲ νοιάζει, ἐπειδὴ τὸ βρίσκω στὸ γείτονά μου. Φτάνει τὰ ὀνόματά τους νὰ σὰς ἀραδιάσω καὶ θὰ τὸ καταλάβετε συνατοί σὰς πὼς ἀδικα στεφάνια δὲν τοὺς πλέκω. Τὰξίζουμε πολλοὶ καὶ πολλοί. Μπορεῖ κανεὶς νομίζω ἡσυχος τὴ νύχτα νὰ κοιμάται, ὅταν ὄλη τὴ μέρα, στὴ στρατά πού βαδίζει, βλέπει νὰ τὸν ἀκολουθοῦνε ἀθρώποι, πού ὀνομάζονται Ἀθάξος, Ἀνστασιαδῆς, Ἀντρεάδης, Α. Ἀστέρης, Βαρλέντης, Π. Βασιλικός, Βλαχογιάννης, Βέης, Βρυζάκης, Βουτιεριδῆς, Ἀ. Γεωργιάδης, Γρυπάρης, Ν. Δόσιος, Ι. Δραγοῦνης, Ἐξαρχος, Ἀργύρης Ἐφταλιώτης—πού τοῦ τᾶψαλα δὰ καὶ χωριστὰ πῶ ἀπάνω, — Θεοτόκης, Καρκαβίτσας, Μαλακάσης, Μάνος, Μαρκίτης, Σ. Μενάρδος, Ραμᾶς, Ζ. Σίδερης, Ἡ. Στάβρος, Σταματιάδης, Στασινόπουλος, Ταγκόπουλος, Φιλήντας, Φυτίλης, Φωτιάδης, Χρηστοβασιλῆς. Ὁ καθένας ἀπ' ἀφ'τούς—καὶ πού ὄλους νὰ τοὺς προφτάσω;—μὲ τὴ βούλλα τῆς πρωττυπίας σφράγισε τὰ γραφτά του, ἀρχίζοντας, ὅπως κάμαμε, ἀπὸ τὸ γλυκό μᾶς τὸν Ἀθάξο, πού ἴσως κανένας ἀπὸ μᾶς δὲν τοῦ παραθαίνει στὴν ἀφέλεια καὶ τὴ δύναμη τῆς πέννας. Ἄνοιξε δρόμον καινούριον, ὕστερος ἀπὸ τὸ Μαρκίτη πού μὲ τὸ ὄφος του ἐκεῖνο τῆς ἀλάθεφτης λογικῆς, μὲ τὴν κυριολεξία του τὴ διαμαντένια, μᾶς ξετύλιξε ζητήματα τῆς ἐπιστήμης, ξάστερα καὶ ἀπλά, σὰ νὰ κουβέντιαζε μαζὶ μᾶς. Αἱ! μὲ ξέρετε καὶ γιὰ λιγάκι παρᾶξενον. Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ σὰς τοὺς παρῶ ἕναν ἕνανε, νὰ σὰς δείξω τὸ μαργαριτάρι πού λάμπει στὸ δαχτύλι τοῦ καθενός. Μὰ προτιμῶ νὰ σὰς ζητήσω τὴν ἄδεια, ἕνα λόγο νὰ σὰς πῶ καὶ γιὰ κάποιον πού δὲν τὸν ἔβαλα πῶ ἀπάνω. Τί νὰ κάμω; Ἡ ἀδυναμία μου εἶναι ὁ Μποέμ! Ἄχ! ἐκεῖνο τὸ παιδί μὲ τὰ δηγήματά του ἐκεῖνα! Τί ποίησιν, τί πυρκαγιά, καὶ τί γλώσσα! Νά. Τὸ καμαρώνω πού μιὰ μέρα κατώρθωσα νὰ ζυπνήσω στὰ σπλάχνα του τὴ ζωή.

87.

Τὸ ρουμάνι.

Πὼς ὁμοῦ νὰ μὴν περηφανέβεται κανένας ὅταν τάξιῳθηκε νὰ δῆ μὲ τὰ μάτια του ἕναν Πάλλη; Ἐνας Πάλλης καὶ φτάνει, μὰ τὸ ναί. Τοῦ φύλαξα θέση χωριστή. Θέση χωριστὴ ἔπιασε καὶ μοναχός του, χωρὶς νὰ τοῦ τὴ φυλάξω ἔβανε στιγμὴ σημαντικὴ γιὰ τὴν Ἰδέαν, ἢ στιγμὴ ὅπου ὁ Πάλλης σήκωσε πόλεμον δικό του. Ἴσως δὲν τὸ ξέρετε· μὰ ὅταν ὁ Πάλλης ἀποφάσισε νὰ δημοσιέψῃ σὲ βιβλίον τὸ μεταφρασμένο τὸ Βαγγέλιον, ἔβαλα τὰ δυνατά μου νὰ τὸν πείσω καὶ νὰ μὴν τὸ κμῆ. Ἐνοεῖται, προτοῦ τὸ δημοσιέψῃ στὴν Ἀκρόπολη, τίποτα δὲν τοῦ εἶπα, γιατί πού νὰ τὸ ὑποφιαστῶ πὼς γιὰ τέτοια μεταφράση θὰ γινότανε τέτοιο κακό, πὼς λεφτεριά στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχει; Ἄμα κατάλαβα τί τρέχει, τὸν παρακάλεσα μὲ πόνον καὶ μὲ ζέση νὰ μὴν ἐξακολουθήσῃ, ὄχι γιατί φοβόμουνε τὸν πόλεμον, μὰ γιατί ἀπαρχῆς εἶπα νὰ μὴν ἀνακατόνουμε στὸ ζήτημα θρησκευτικόν. Δὲ μ' ἄκουσε ὁ Πάλλης κ' εἶχε δίκιον. Μιὰ ἰδέαν φανερώνει τὴ δύναμή της, ὅταν ἴσια ἴσια τὰ πράγματα παίρνουνε δρόμον πού μῆτε τὸνὲ πρόβλεψε ὁ πρῶτος ἐργάτης. Ἄς ὑποθέσουμε ἄξιαφνα στὸν κάμπο γέρικου πλατάνου κορμό. Νά πού μιὰ μέρα, λίγο διάστημα παρέκει, ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ δέντρου τὴ βαθειοχώματη, φυτρῶνει ἀνεξάρτητος κορμός, ὁ κορμός ἀνεβαίνει, ὡς πού τὰ

κλαριά τὰ νιογέννητα νὰ ὑψωθοῦνε ἴσα μὲ τὰ παλιά. Θὰ πῆ πὼς ἀρχινᾷ καὶ γίνεται ρουμάνι. Θὰ πῆ πὼς ὁ γεροπλάτανος δὲν εἶναι πιά μόνος του στὸν κάμπο.

88.

Τί σημαίνει ἀρχηγός.

Ἄρχισε ὁμοῦ τότες καὶ ὁ γεροπλάτανος νὰ σαλέβῃ. Ἄρχισε μάλιστα νὰ πορπατῆ! Θυμήθηκα τὸ ρητὸ πού συνηθίζεται στὴ Γαλλίαν· «Εἶμαι ἀρχηγός τους, λοιπὸν πρέπει νὰ τοὺς ἀκολουθῶ.» Ἐτσι καὶ στὰ Βαγγελικά, πῆγε μπροστὰ ὁ στρατιώτης, ἀκολούθησε ἀπὸ ἀνάγκη ὁ ἀρχηγός. Ἐσπαθῶσα καὶ γὼ γιὰ τὸν Πάλλη, ἂν καὶ δὲν εἶτανε τίποτες πρὶν ὁ σκοπός μου. Ἐψάλα παντοῦ τὸν ἔπαινον τὸν Πάλλη. Καὶ πολὺ φρόνιμα φέρθηκα, γιατί σήμερα, ἄμα ξαναθαίνει τὸ ζήτημα στὴ μέση, ἄμα οἱ ρημερίδες χτυποῦνε καὶ βρίζουνε καὶ συκοφαντοῦνε, δὲ βάζουνε πιά μόνον τὸνὲ μου, βάζουνε μαζὶ καὶ τὸνὲ τοῦ Πάλλη. Ἀφ'τό σημαίνει τόσο μεγάλη πρόοδος τῆς Ἰδέας, πού μόλις τολμοῦσα νὰ τὸ προσμένω. Τώρα βλέπουμε ὀνόματα δύο· ἄβριον θὰ δοῦμε τρεῖς. Καὶ τόντις μὲ τὸν Πάλλη καὶ μὲ τὸν Ψυχάρη, βάζουνε πιά καὶ τὸν Παλαμά. Θὰ βάζανε καὶ τὸν Καρκαβίτσα μὲ μᾶς, ἂν ὁ Καρκαβίτσας δὲν εἶχε πιᾶσει, νὰ προφυλαχτῆ, κατὶ κουβέντες μὲ κατὶ φημερίδωγράφους. Μὰ δὲ θὰ τοῦ χρησιμέψῃ καὶ δὲ θάρχησῃ νὰ μπῆ τέταρτος καὶ ὁ Καρκαβίτσας. Ἐπειτα ἔρχεται κ' ἕνας πέμτος, ἕνας ἕχτος, ἕνας ἕβδομος, ἕνας δέκατος. Κοντέβουμε κιάλας νὰ τάπολαψοῦμε ἀφ'τό, γιατί στίς φημερίδες διαβάξω κάποτε, ἢ ὁ Ψυχάρης, ὁ Πάλλης, ὁ Παλαμάς, ὁ Βαρλέντης, ἢ ὁ Ψυχάρης, ὁ Φωτιάδης, ὁ Πάλλης, ὁ Παλαμάς, ὁ Χρηστοβασιλῆς, ὁ Βαρλέντης, ἢ ὁ Παλαμάς, ὁ Φωτιάδης, ὁ Ψυχάρης, ὁ Χρηστοβασιλῆς, ὁ Πάλλης, ὁ Ταγκόπουλος, ὁ Βαρλέντης. Δηλαδὴ, δὲ μᾶς ἀναφέρουνε κάθε φορά ὄλους μὲ τὴν ἀράδα, μὰ ὄλοένα στίς καταρες τους βγαίνει στὴ μέση κ' ἕνα ὄνομα καινούριον. Σὰ βγῆ καὶ δέκατο, τέλειωσε, δὲν μπορεῖ. Αἰρεσιάρχης πιά τότες δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχουνε αἰρεσιάρχηδες, ἀφοῦ ἡ αἵρεση βρίσκεται παντοῦθε, ἀφοῦ λέγεται θρησκεία. Τότες πιά θὰ ζετινάξω καὶ γὼ ἀπὸ τὸ σβέρκο μου τὸν Ψυχάρη!). Τὰ ὀνόματά μᾶς ὄλωνωνε ξεχνιοῦνται, ἀφανίζονται τᾶπομα, καὶ ἀπομνήσκαι, μονοζώντανη, μιὰ Ἰδέαν.

89.

Ὁ Παλαμάς.

Μιὰ Ἰδέαν! Καὶ πειδῆ γιὰ τὴν Ἰδέαν μιλοῦμε καὶ πάλι, ἄχ! τί νὰ πῶ γιὰ κείνον πού τὸνὲ μου γλυκοτρέμει στὴν καρδιά μου καὶ μοῦ φοιτίζει τὸ νοῦ μὲ ἀφάνταστο ρῶς, ἄδολο, καθάριον, ἄγνον; Τί νὰ πῶ γιὰ κείνον πού τονὲ στοχάζομαι καὶ λιῶνω; Εἶτανε γνωστός, εἶτανε καὶ ἀναγνωρισμένος ὁ Παλαμάς προτοῦ ἀκουστῶ ἀκόμη. Ὁ Παλαμάς εἶτανε ὁ ἴδιος σκολαρχῆς. Ὁ Παλαμάς εἶχε κόμμα.

1) Ἐποχρῆση μεγάλη ἔχω τοῦ Παλαμά — μῆσα σὲ τόσες ἄλλες—πού σῆνα τοῦ ὄρατο ἄρθρον τοῦ Νοῦμα (κ. ἀρ. 140, 20 Μάρτη 1905), ὅπου βρῆκε τρέπο νὰ πῆ κάμποσα πρωτότυπα γιὰ τὸ ζήτημα, θυμήθηκα συνάμα κ' ἕνα γραμματάκι μου (τῆς 21 τοῦ Τρυγητῆ 1901). Τοῦ ἔλεγα πὼς ἐνὰ τὸ σκοτώσομεν τὸ μῦσικον ἀφ'τὸ τὸνομα, ψυχάρικη γλώσσα, ψυχαρισμὸς καὶ ἄλλα τέτοια. Δὲν ἔβρω πρᾶμα πού νὰ θυμῶνω πῶς πολὺ.» (κ. Νοῦμα, ἀρ. 140, 20 Μάρτη, 1905, σ. 3, στ. 2, σημ. 1).

Τὸ κέμμα του μπορούσε μίρα τὴν ἡμέρα νὰ πολύνῃ. Ὁ Παλαμάς, κι ἀπὸ πεποιθήση τότες, ἀγαπούσε τὴ μισὴ γλώσσα. Μὴ τὸ δρόμο πού πήρανε τὰ πράματα, ἡ μισὴ γλώσσα κατάντησε νὰ σημαίνῃ ἀντιδημοτικισμό. Τὴν καθάρειουσά νὰ τὴ διαφεντέθουνε, ἀμιχτή, ἀκέρια, φουσκωμένη, ἀττικῆ, ἐπεφτε δύσκολο. Καταφύγιο γενικό, ἡ μισή. Ὅλο τὰσκέρι, ὅλο τὸ κοπάδι τὸ «ἄβουλο» κι ἀκόνο», θὰ πῆγαινε ἀμέσως μὲ τὸν Παλαμά. Φανταστέτε! Τί ποιητής! Τί πρόσωπο! Τί ἀρχηγός! Τί καμάρι!

89.

Συλλογιότανε...

Ὅχι! Ὁ Παλαμάς κλειδώθηκε στὴν κάμερή του καὶ τὸν πήρανε οἱ λογιισμοί. Συλλογιότανε ὁ Παλαμάς. Ἡ μεγάλη συνείδηση γύρεβε τὴν ἀλήθεια. Ναί! ἀπίστεπτο πρᾶμα, ἄχ! ὄχι μόνο στὴν Ἑλλάδα, μὰ παντοῦ, τὴν ἀλήθεια γύρεβε, τὴν ἀλήθεια, τὴν ἀλήθεια. Δόξα, κόμματα, φιλότιμο, τίποτα! Μῆτε ζηγιάζανε στὴν ζυγαριὰ τὴν ἀχάλασθη. Συλλογιότανε, γύρεβε ὁ Παλαμάς. Καὶ δὲ βγήκε ἀμέσως νὰ βρῆ, ἀφοῦ γύρεβε. Λίγο λίγο, μὲ τὴ σκέψη, μὲ τὴ σωστή του τὴν κρίση, παραδεχότανε τὸ ἓνα, ἐπειτα τὸ ἄλλο, ἀγάλια, σὰν ἄνθρωπος πού τόντις ἔχει μάτια ἢ ψυχὴ του. Καὶ τί μπορεί νὰ τιμήση περισσότερο ἓναν ἄντρα; Μὰ τί κάθουμα! τῶρα καὶ μιλιῶ γιὰ τιμὴ; Ποίημα εἶναι ἡ ζωὴ του, ποίημα πού ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη τόχει πλασμένο μὲ τὸ μάλαμα τοῦ ἠρωτισμοῦ. Ἴσως τὸ ξέρεῖ τί τρελλὰ πού μὲ συνεπαίρνουνε καὶ οἱ στίχοι του καὶ τὰ πεζά του. Θέλω σήμερα νὰ τὰ ξεχάσω. Θέλω τὴν ψυχὴ του νὰ λατρέψω. Καὶ πῶς νὰ σᾶς τὴν πῶ τέτοια ψυχὴ; Καὶ μὲ τί νὰ τὴν παρομοιάσω; Καὶ τί νὰ βρῶ πού νὰ τὴν ἀξίξῃ; Ἀκούστε με κ' ἡ πέννα μου πρέμει, μόνο πού τὸ βαζῶ μὲ τὸ νοῦ μου. Καμιά μέρα, μπορεί, μὲ τὰ δάχρυα πού κι ἀπὸ τῶρα τὰ νοιώθω νὰ μοῦ βουρκώνουνε τὰ βλέφαρά μου, μπορεί, παιδιὰ, καμιά μέρα, νὰ σᾶς τὴν δηγηθῶ πῶς εἶζησε στὸν κόσμο ἡ θεοσώστρα Ἰδέα καὶ πῶς τὴν εἶδα, γιατί στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς μου, πού ἓνας σκοπὸς τὴν ἀπογεμίζει, μοῦ δόθηκε νὰπαντήσω πλάσματα γυναικῆσια πού πῶ καρδιόφεγγα δὲν ἔχει καὶ πού τὸν ἀγαπήσανε ἀμέσως, πού ἀμέσως τὸν καταλάθανε τὸν ἄγιο τὸ σκοτάδι. Μπορεῖ, καμιά μέρα νὰ σᾶς τὸ δηγηθῶ πῶς θυσιάστηκε μιὰ Κόρη γιὰ τὴν Ἰδέα καὶ τὴν ἀποσάρκωσε ἀπὸ τότες. Βέβαια, κανένας δὲν ὑπάρχει πού νὰ φτάνῃ ὡς Ἐκείνη. Τόση ἀφέλεια καὶ τόσο μεγαλεῖο δὲ φαντασθηκα ποτὲ μου σὲ πλάσμα ζωντανό. Ἀπὸ τὴν ἀφέλεια κι ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἰδέας μοῦ φαίνεται πῶς βλέπω ἄδολη ἀποφεγγιά σὰ σπλάχνα τοῦ ποιητῆ μας. Ἀφέλεια καὶ μεγαλεῖο σὰν κι ἀφτόνε ποῖός ἄλλος ἔχει ἀπὸ μᾶς; Ἡ ψυχὴ μου, Κωστή, δὲν ἀξίξει τὴν ψυχὴ σου, καὶ τὸ νοῦ σου δὲν τὸν ἀξίξει ὁ νοῦς μου. Μὴν τὸ θαρρῆς, ἀγάπη μου, πῶς σὲ κολακίεω. Γιατί νὰ σὲ κολακίεω; Πίστεψέ με! ξέρω τὸν ἑαφτό μου, σὲ ξέρω καὶ σένα, ποιητῆ μου, ἥρωα τοῦ λογιισμοῦ καὶ γλύκα τῆς καρδιάς.

89.

Ζῆ καὶ δὲν περνᾷ.

Ἡ καλοσύνη τῆς Ἰδέας, Παλαμά μου, εἶναι

πού δὲν πεθαίνει. Ὁ τάφος τῆς εἶναι ζωὴ, κ' ἡ ζωὴ τῆς ἀθανασία. Ὅλους ἡ ἀπέθαντη Κόρη μᾶς φωτίζει καὶ μᾶς ὀδηγᾷ. Θάρθουνε καὶ ἄλλοι κατόπι ἀπὸ μᾶς. Μήπως δὲν ἤρθανε κιόλας; Μήπως δὲ μοῦ τὸ φώναζες ὁ ἴδιος, μὲ τὴν ἀφέλεια ἐκείνη πού εἶναι ὁ ἠρωτισμός σου ἑσένα; Ἴσως, μοῦ εἶπες μιὰ φορὰ, ἴσως ἀφτός εἶναι ὁ ποιητῆς πού προσμένουμε. Κι ἀλήθεια. οἱ στίχοι του οἱ ὠραῖοι μᾶς ἐρχόντανε στὴν Ἑλλάδα μ' ἓναν τίτλο μαγεφτικό, ἓναν τίτλο πού μᾶς τῶδειχνε θεοφάνερα, πού μᾶς τῶταζε γλυκά, πῶς δὲ χάνεται ποτὲς τὸ φῶς τῆς Ἰδέας, πῶς τὸ φῶς τῆς εἶναι φῶς ΤΗΣ ΖΩΗΣ. Ὁ Ἑρμονάς μας τὸ προφήτησε, ὁ Ἑρμονας πού δὲν πλούτισε μόνάχα τὴ γλώσσα, πού μαζὶ πλούτισε τὴν καρδιά μας, ἐπειδὴ καινούρια ὀνόματα βρῆκε γιὰ αἰσθήματα πού τὰ εἶχαμε, δίχως νὰ τὸ ξέρουμε ἀπατοί μας - κι ἀφτός ὅλους ἐλπίζω πῶς ὕστερα νὰ μᾶς ξεπεράσῃ. Ἀφτός πού εἶναι νέος, ἀφτός πού εἶναι παιδί. Ναί, Πάλλη μου, ναί, Ἀργύρη μου, ναί, Παλαμά μου, ἐμεῖς εἶμαστε γέροι. Ὁ Ἑρμονας τῶρα τῶρα χαιρετᾷ καὶ ξανοίγει τὰ χαράματα τῆς ἀβγῆς. Καὶ γιὰ τοῦτο ἀπέραντη χαρὰ μὲ περεχύνει. Θὰ φανῆ καλῆτερός μας - κι ἅμα φτειάνεῖς καλῆτερό σου, τότες ἴσα ἴσα μπορείς νὰ πῆς πῶς τὸ ἔργο σου εἶναι καλό. ἀπὸ κεῖ φαίνεται ἴσια ἴσια ἡ καλοσύνη καὶ ἡ νίκη τῆς Ἰδέας, πού ὄχι μόνο ἓναν ἄνθρωπο κάνει, μὰ πού πλαθεῖ γενιές, γιατί ποτὲ τῆς δὲν περνᾷ.

90.

Τὸ «δαμόνιο».

«Ὅτι μὲν ὑμεῖς, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πεπόνθατε ὑπὸ τῶν ἐμῶν κατηγορῶν, οὐκ οἶδα· ἐγὼ δ' οὐν καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτῶν ὀλίγου ἑμαυτοῦ ἐπελαθόμην.»
 Τί ὠραῖα, τί βαθιὰ πού τὸ ψυχολόγησε ὁ Σωκράτης - ἡ ὁ Πλάτωνας! Τους ἀκούς, καὶ κοντέθεις νὰ τοὺς πιστέψῃς. Ἀρχίζεις καὶ λές μὲ τὸ νοῦ σου - «Μπᾶς κ' εἶμαι ἀλήθεια φανατικός;» Καὶ πῶς νὰ μὴ βρωτῆς, ἀφοῦ βλέπεις καὶ σὲ κατηγοροῦνε κριτικοὶ πού ἀνάξιοι δὲν εἶναι, ἀφοῦ τυχαίνει νὰ σὲ κατηγορήσουνε καὶ φίλοι; Δὲ μιλιῶ γιὰ τοὺς ἄλλους, γιὰ τίς Ἑσπερινῆς καὶ γιὰ τίς Ἀθῆνες. Οἱ ἀνοησίες, οἱ συκοφαντίες, οἱ βρισιές, οἱ ψευτιές τους, σοῦ δείχνουνε τέτοια καὶ τόσο ἐλεεινὴ πνευματικὴ κατάσταση, πού σὲ πιάνει ἀπελπισιὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Φοβοῦμαι μήπως καὶ δὲν μπορούσανε ποτὲ τους νὰ καταλάβουνε πολιτισμό. Σκοτώνεσαι γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ σὲ φωνάζουνε προδότῃ· ζοδεβεῖς τὸν παρά σου καὶ γράφουνε πῶς σὲ πλερώνουνε οἱ Σλάβοι· βγάζουνε κι ἄτιμα δημοψηφίσματα νὰ τὰποδείξουνε ἀναντίλεχτα, ἐπιστημονικὰ, πατριωτικὰ, τὸ προκηρύχνεις ποῖα εἶναι ἡ γλώσσα ἡ ἐθνικὴ, πού μᾶς συνεδίνει μὲ τοὺς προγόνους· βγαίνει ἓνας καθηγητῆς, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ ἑλληνικοῦ, καὶ λέει πῶς εἶσαι! Τοῦρκος (κ. τὰ Πάτριον, 29 τοῦ Γενναίου, 5 Φλεβάρη 1905. Νουμᾶ ἀρ.). Δύσκολο νὰ μὴν ἀνηδιάσῃ κανεὶς, νὰ μὴν τὰ χτυπήσῃ ὅλα κάτω, νὰ μὴ στοχαστῇ πῶς τὸν κόπο δὲν ἀξίξει νὰ δουλέψῃς γιὰ ἓναν τόπο ἀχάριστο καὶ στραβό.
 Μὰ τί νὰ κάμω, πού τὸ δαμόνιο δὲ μ' ἀφίνει; «Ἐμοὶ δὲ τοῦτ' ἔστιν ἐκ παιδός ἀρξάμενον, φωνή τις γιγνομένη.» Λοιπὸν τὰ σκουντῶ μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ποδιοῦ μου στὴν αἰώνια τὴν ἀληθμονιὰ τάχρητα τὰ βρισίματα τῆς Ἑσπερινῆς, τῆς Ἀθῆνης καὶ τοῦ καθηγητῆ τοῦ συκοφάντη, πού ἀνάγκη δὲν ἔχω κιόλας νὰ τὸ λυπηθῶ πῶς τάχα δὲ ντροπιαστῆκανε ὅπως τοὺς πρέπει, στὸν κόσμο μπροστά, γιατί θὰ ντροπια-

στοῦνε μοναχοὶ τους. Καὶ ξέθαβρος, ἀλαφρωμένος, γυρίζω πρὸς τοὺς φίλους. Ἐλάτε, μὲ δυὸ λόγια, νὰ φτάσουμε πιά καὶ σ' ἓνα συμπέρασμα γιὰ τὸν περίφημο τὸ φανατισμό.

91.

Ὁ Ναός.

Φανατικός, τί σημαίνει; Ὁραῖα λέξη παρμένη ἀπὸ τὰ λατινικά, ἐπιθετικὸ τοῦσιαστικοῦ (a n i m, δηλαδὴ ναός. Ναὸ στήσαμε στὴν Ἑλλάδα. Ἴσως μάλιστα θυμάστε πῶς ἔγινε ὁ Ναός (κ. Ρ. κ. Μ., 203—205). Ἐγινε μὲ τὰ μάρμαρα τὰ παλιά, μὲ τίς ἄγιες τίς πέτρες, μὲ τὰρχαῖα τὰ χαλάσματα, μὲ τὴν πεσμένη τὴ δόξα. Ἦρθε ἡ σπλαχνικιά μας Ἰδέα καὶ μὲ τὰ κομμάτια τὰ ἱερά, ἔχτισε Ναὸ καινούριο. Μὰ δὲ σφάλιξε τὴν πόρτα. Στὸν ἔρημο τὸν κάμπο, στὴ μοναξιά, ὅπου κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ ζυγώσῃ, ξαναγέννησε ἡ κοσμοσώστρα τὴ ζωὴ κ' ἔτρεξε ὁ κόσμος, χαρούμενος καὶ πολὺς. Ναός, Λαός. Ὁ λαὸς μπαινοβγαίνει, καὶ μέσα στὸ Ναὸ, οἱ φύλακες βαστοῦνε, μὲ σοβαρὴ καρδιά καὶ μὲ πρόσωπο παιδρό, τὰ τρισόλβια τὰ χαρτιά ὅπου γράφουνται τὰ περασμένα, τὰ τωρινὰ καὶ τὰ μελλούμενα. Βαστοῦνε τὴν ἱστορία. Βαστοῦνε τὸν Κανόνα. Εἴμαστε λοιπὸν καὶ μεῖς οἱ φανατικοὶ τοῦ Ναοῦ, οἱ φανατικοὶ τῆς Ἑλλάδας.

Μὴν ξεχνᾶτε ὅμως πῶς ὁ Ναός θέλει θυσία. Πρέπει στὸ Ναὸ νᾶρχουνται καὶ τὰ παιδάκια τὰ μικρά. Πρέπει τὰ παιδάκια νὰ μιλοῦνε τὴ γλώσσα πού μιλοῦνε κ' οἱ γέροι. Πρέπει ὅλοι τὴν ἴδιαν γλώσσα νὰ μιλοῦνε, ἀπ' ὁ τι ἄκρη, ἀπ' ὁ τι χωριὸ τῆς Ῥωμισσῶνης κι ἂν ἔρθουνε ὡς τὸ Ναὸ μας. Χωριὸ δὲν ὑπάρχει πού νὰ μὴ λατρεύω τὴ λαλιά του. Μὰ ἐδῶ μᾶς χρειάζεται κοινὴ λαλιά. Μπορεῖ κάποιος νὰ μὴ συμφωνοῦμε στὸν κανόνα τὸν κοινὸ, κ' ἔτοιμος εἶμαι νὰ τὰ ξητάσουμε μαζὶ, μὰ κανόνα θέλει. Ἄς μ' ἀκούσουνε οἱ φίλοι, ὅπως καὶ γὼ τοὺς ἀκούω. Ἐκαμα καὶ γὼ δυὸ τρεῖς θυσίες. Τὰ πολιτικὰ μου τάχαπημένα, πού εἶχα κάμποσα στὸ Ταξίδι μου τοῦ 1888, τὰποχαιρέτησα, ἴσως μὲ πόνο, χωρὶς ὅμως καμιά δισταξιά, στὸ Ταξίδι μου τοῦ 1905. Κι ἀφοῦ τελειώνοντας πάλι σᾶς ξανακάνω κουσέντα γιὰ τὸ Ταξίδι, πού στάθηκε ἡ ἀφορμὴ τῆς μελέτης μᾶς ἀφτῆς, ἄς μοῦ δοθῇ τῶρα ἡ ἄδεια νὰ πῶ ἀκόμη ἓνα λόγο.

Θαρρῶ πῶς ὅλοι μας, ἀρκετὰ ἔργα ἔχουμε γραμμένα. Ἐγραψα καὶ γὼ μερικά. Τί νόημα λοιπὸν ἔχουνε οἱ φιλονικίες γιὰ τὸ ζήτημα, τί νόημα ἔχει νὰ σκορπίζουμε στὸν ἄνεμο τὰ λόγια καὶ νὰ μὴν κοιτάζουμε τὰ ἔργα; Μὲ τί δικαίωμα ἔρχουνται οἱ ἀπ' ὄξω καὶ μιλοῦνε γιὰ φανατισμούς, καὶ θέλουνε νὰ μᾶς μάθουνε κανόνα, καὶ συζητοῦνε ἀδιάκοπα γιὰ τὴ γλώσσα; Ὁ φανατισμός μου, ὁ κανόνας μου κ' ἡ γλώσσα μου, θέλετε νὰ σᾶς πῶ τὸνομά τους; Λέγονται τὸ Ταξίδι μου, ἡ Ζούλια, Νησιώτικα γράμματα, Ῥωμαῖκο θέατρο, Ῥόδα καὶ Μῆλα, Ὁνειρο τοῦ Γιαννίρη, Ζωὴ κι Ἀγάπη στὴ μοναξιά, κι ὅσα θὰ δῆτε ἀκόμη. Ἔργα εἶναι ἀφτά. Μοῦ φαίνονται λοιπὸν κάπως ἄτοπες οἱ φωνές καὶ θαρρῶ πῶς κάποια μετριοφροσύνη, καὶ στὸ ὕφος καὶ στὸ νοῦ, ταιριαίνει σὲ πολλοὺς. ταιριαζει καὶ σὲ ὅσους ἔρχονται νὰ κρίνουνε καὶ νὰ δικάζουνε. Ποῖός τους διώρισε κριτάδες κι ἀπὸ πού τὸ πήρανε τέτοιο καταφρόνιο τοῦ ποιητῆ; Ἐγὼ νομίζω πῶς δὲν ἔχουνε τὸ δικαίωμα νὰ φωνάζουνε ἢ νὰ κατηγοροῦνε τὸ δικαίωμα ἔχουνε νὰ γράψουνε τὰ ἔργα μου. Καὶ περήφανα μπορῶ σήμερα νὰ πῶ, τὰ ἔργα μᾶς ὀλωνῶ

μας έμας που δουλεύουμε και που δημιουργούμε. "Ας κάμουμε κ' οι δασκαλοι τὰ δικά τους, αν τούς είναι δυνατό. Είδεμή, ως σφαλοίζουμε τὸ στόμα, γιατί λειτουργούμε, είναι πίσσημη, άγια ώρα, και κάλλια μακριὰ νὰ στέκονται—ώσπου νὰ καταλάβουμε τὸ μεγαλειὸ τῆς στιγμῆς— ἀπὸ τὸν Ἐθνικὸ Ναὸ τῆς Ἰδέας.

26 τοῦ Ἁη Δημήτρη, 1905.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Ο ΑΣΩΤΟΣ

Φίλτατε

Με τὸν «Ἄσωτο» μᾶς κατάφερες ἕνα δραματάκι πὸ ὅποιος τὸ διαβάσει δὲ θὰ βγῆ διόλου μετανιωμένος. Τέτοιες ἀλήθειες μαστωμένες, παλληκαρίσιες μόνο ἀπὸ πέννα παλληκαρία σάν τῆ δική σου μπορούσαν νὰ βγούνε. Δὲν ξέρω πόσοι τὸ διαβάσανε τὸ δράμα σου ἢ πόσοι θὰ τὸ διαβάσουνε. Ἐνα μόνο ξέρω πὼς ὁ σύλλογος τοῦ Βικέλα θὰ μπορούσε νὰ ξαγιστῆ γιὰ ὅλες τὶς ἀμαρτίες του ἂν τύπανε καὶ σκόρπιζε στὸ Πανελλήνιο τὸ δράμα σου, ἔθνικὸ ἀληθινὰ δράμα, που πρέπει ὅλοι οἱ Ρωμιοὶ ἀπ' ὄξω νὰ τὸ μάθουνε γιὰ νὰ νοιώσουνε, ἄχ, τί θὰ πῆ πατριωτισμὸς καὶ πὸ φουτρώνει τὸ περιφημὸ αὐτὸ φυτὸ. Οἱ Δασκαλοὶ τέτοια βιβλία νὰ εἶχανε στὰ χέρια τους, ἔβλεπε μονομιὰς πὼς ξαναζωντανεύει, πὼς θεριέβει τὸ ψόφιο αὐτὸ κράτος. Μπόλιασε τὰ Ἑλληνόπουλά μας με τέτοιες ιδέες καὶ βλέπεις ὕστερα τί γενιὲς φτειακνεις, τί ἀντόπουλα ξεπετιοῦνται, τί ἀνθοὶ φουτρώνουνε μέσα ἀπὸ τὸ ὀμπιασμένο κορμὶ τῆς σημερινῆς Ρωμιόσύνης.

Τὴν ιδέα μόνο τοῦ δραματάκου σου κοιτάζω καὶ γι' αὐτὴν μιῶ. Μὲ συνεπαίρνει θυμαριὸ μυροδία σὰ διαβάζω τὸ δράμα σου. γίγαντας ριζώνεται ὀμπρός μου ὁ Γιάννης με τὴ σεμνὴ καὶ ἀντροίκια ρητορικὴ του, πὸ ἀντὶ νὰ ξαπλώσῃ καὶ αὐτὸς τὴν ἀρίδα του στοῦ Ζαχαράτου καταστρώνοντας σκέδια, παει νὰ ποτίσῃ με τὸ τίμιο αἷμα του τὸ χῶμα τῆς Βουργαροπατημένης πατρίδας. Γιατὶ νοιώθει ὁ Γιάννης τί θὰ πῆ πατρίδα, ὅπως νοιώθει καὶ τί θὰ πῆ τιμὴ· οἱ ἄλλοι ξέρουνε μόνο νὰ κάνουνε μνημόσυνα, νᾶρνιούνται ὁμως τέσσερις δραχμὲς γιὰ τὸ Λαχεῖο τοῦ στόλου, καὶ νὰ κυνηγῶνε τὶς δοῦλες σάν τὸ Φωστήρα· ἂν τούς λείψῃ καὶ τίποτις, ξερνοῦνε καὶ κάμπωσες βρυσίες γιὰ τούς δημοτικιστάδες· κ' ἔτσι πιά καμαρώνουνε σάν τέλειοι πατριῶτες.

Ὅσο γιὰ τὴν τέχνη τοῦ ἔργου σου περισσότερο κάπως δέσιμο καὶ πλέξιμο τῆς ὑπόθεσης μὸ φαίνεται πὼς θὰ γεννοῦσε σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ τὸ δραματικὸ ἐνδιαφέρον. Λάθος ἐγὼ βρίσκω πὼς ὁ Γιάννης ξαναγυρίζει στὸ πατρικὸ του σπιτί εὐτὺς ἀπὸ τὴν πρώτη πράξη μετανιωμένος. Ἐτσι σὰ νὰ τελειῶνῃ τὸ δράμα πρὶν ἀρχίσῃ καλὰ καλὰ. Ὁ μετανιωμένος μαζί με τὴν ἀναχώρησῃ γιὰ τὴ Μακεδονία θὰ πηγαινάνε καλύτερα στὸ τέλος τῆς τελευταίας πράξης, ἐνῶ στὴν πρώτη πράξη θὰ παρουσιαζότανε ρήτορας, παπαρδελάς πατριώτης ὁ Γιάννης, βουτημένος στὴν ψευτιά σάν τὸ Φωστήρα, κρατώντας στὰ χέρια του τὸ Βαγγέλιο πὸ δὲν πιστέβει.

Εἰδικὸς στὰ θεατρικὰ καὶ δραματικὰ δὲν εἶμαι, καὶ δὲ δυσκολεύομαι νὰ παραδεχτῶ πὼς μπορεῖ καὶ νὰ γελιέμαι στὶς ιδέες μου. Καλὸ κακὸ ὁμως τὸ δράμα σου βρίσκω πὼς μόνο τέτοια ἔργα μᾶς χρειάζονται σήμερα, ἔργα δροσολοσμένα στὴν κοιλμπήτρα τῆς Ἀλήθειας, δροσιὰ καὶ ἀνάσσα στὸ

δριμὶ λιποῦρι πὸ ἀπὸ τὶς τέσσερις ἄκρες φυσάει ξεραίνοντας κάθε ἐλπίδα πὸ κάνει νὰ μπουμπουκιάσῃ στὴ μαραμμένη τρανταφυλλιά.

Ἦδρα 21 τοῦ Γεννάρη 1906

Δικός σου
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

Ἡ Κοινή Γνώμη

ΑΧΩΝΕΥΤΙΕΣ ΨΕΥΤΙΕΣ

Φίλε μου Νουμά,

Καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ξέρεις πολὺ λίγο σκοτιζομαι γιὰ πολιτικὲς φάρσες. Μὰ εἶναι λίγος καιρὸς πὸ τόσο καλοσυνήθισανε στὰ ἔξματα οἱ Ρωμαίικες ἱφημερίδες, πὸ κάθε μρέα ἀγωνίζονται ἀγῶνα τιμῆς ποια νὰ προσπεράσῃ τὴν ἄλλη στὸ ρεκόρ τῆς ψευτικῆς σὲ βάρος πάντα τοῦ Λαοῦ, πὸ πολλές φορές παρσύρθηκε ὁ κακόμοιρος ἀπ' αὐτὲς καὶ πολὺ πικρὰ ἐπλήρωσε τέτοιες κουταμάρες.

Τὴν προπερασμένη βδομάδα ἢ «Ἀκρόπολη» θέλοντας νὰ καλοσυτήσῃ τὸν παλιὸ Νομάρχη μας κ. Παλαμᾶ (σάν τάχα νᾶχε ἀνάγκη ἀπὸ σύστασες Ρωμαίικων ἱφημερίδων) καὶ νὰ κακοσυτήσῃ τὴ διοίκησῃ τοῦ κ. Θεοτόκη, ἀκόμα δὲ νὰ ὑποβιβάσῃ τὴν ἀξία τοῦ παλιοῦ καὶ σημερινοῦ Νομάρχη μας κ. Μεταξᾶ, ἔγραψε με μεγάλα, μεγάλα γράμματα στὰ Ἀσωνικά τῆς ἕνα τωρὸ ἔξματα. Δηλαδή, ὅτι ὁ Παλαμᾶς ἐσύστησε σχολεῖο στὶς φυλακίς, ἐνῶ τέτιο σχολεῖο εἶναι χρόνια τῶρα πὸ ὑπάρχει. Ὅτι κατέρριψε τὰ μικρόσπιτα πὸ ἀσκήμιζαν τὴν ἀποβάθρα καὶ ὅτι ἔφτιασε καινούργιο σχέδιο μεγαλοπρεποῦς ταχυδρομείου, πρᾶματα καὶ ἔργα πὸ ἀποφασίστηκαὶ ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ Ἐπιτροπὴ ἔδω καὶ δύο χρόνια, στὴν ἐποχὴ τῆς Νομαρχίας Μεταξᾶ. Τρίτο ὅτι ἔκαμε ἐκθεση ὁ Παλαμᾶς «περὶ συμποικνωσέως συγκοινωνίας μεταξὺ Βρινησηοῦ—Κέρκυρας—Πειραιῶς» πρᾶμα πὸ ἔδω καὶ τρία χρόνια ὁ κ. Θεοτόκης ἐσκέφτηκε καὶ στὴ Βουλὴ ἐπρότεινε με μιὰ σύμβαση πὸ δὲν ψηφίστηκε.

Καὶ τελευταῖο ἐμελέτησε ὁ κ. Παλαμᾶς ὅλα τὰ κληροδοτήματα τοῦ τόπου καὶ ἐτριγύρισε τὸ Νησί μας—δουλειὲς πὸ κάθε Νομάρχη μαζὶ με τὰ Ἄδερφάτα κάνει δυὸ καὶ τρεῖς φορές.

Μὰ ἢ «Ἀκρόπολη» μὴ γνωρίζοντας τί ἄλλο νὰ πῆ γιὰ τὴ μεταθεσῃ τοῦ κ. Παλαμᾶ σάν ἀπόφθεγμα ἔγραψε στὸ τέλος «τί καταντοῦν λοιπὸν νὰ εἶναι οἱ Νομάρχη; Ἀπλούστατοι ὑπότροφοι τοῦ Δημοσίου καὶ τίποτε ἄλλο» ἐνῶ σὲ τούτῃ τὴν περίστασῃ πολὺ γελάστηκε, γιατί ἢ Κυβέρνησῃ τοῦ Θεοτόκη ἐχτιμῶντας τὴν ἀξία καὶ τὴν περιωπὴ τῆς διοίκησῃ τοῦ κ. Παλαμᾶ τὸν μετᾶθεσε στὴ δεύτερη ἐμπορικὴ πόλη τοῦ Βασιλείου καὶ πολυανθρωπότερο Νομὸ, πρᾶμα πὸ ὁ Δεληγιάννης μιὰ φορὰ δὲν τόκαμε, ἀλλὰ ἔδωκε με ἕνα διάταγμα τὰ παπούτσια σ' ἕνα τέτιον Νομάρχη, σάν τὸν κ. Παλαμᾶ.

Ἦνας ἀληθινὸς Κορφιάτης.

ΣΚΗΝΗ ΑΠ' ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ

Ἦ κουβέντα με δυὸ μαθητὲς μου, ὡς δώδεκα χρόνων ὁ καθένας, ὁ Α. ἕνα πολὺ ἔξυπνο παιδί, ἀπ' τούς πρώτους τῆς τάξης, ὁ Β. πολὺ μέτριος.

Ὁ Α.—Ἐγὼ δὲν μπορῶ, Κύριε, νὰ καταλάβω,

γιατὶ τὸ ε, τὸ ε... γράφονται με πολλοὺς τρόπους, ε, οἱ, εἰ...

Ἐγὼ.—Οἱ ἀρχαῖοι τὰ ἔγραψαν ἔτσι, γιατί τὰ ἐπρόφεραν ἀλλοιῶτικα τὸ καθένα. Ἐμεῖς, ἂν καὶ δὲ μᾶς χρειάζονται, δὲ θελήσαμε ν' ἀλλάξουμε τὴν ὀρθογραφία, ἔτσι, ἀπὸ σέβας.

Ὁ Α.—Δὲ θὰ ἔτανε καλλίτερα νὰ τὰ γράφαμε ὅλα με ἕναν τρόπο, νὰ μὴ βασανίζομαστε ἡμεῖς νὰ τὰ μαθαίνουμε;

Ὁ Β. (σβαρῶντας).—Δὲ γίνεται, γιατί τότε τί ἀξία θὰ εἶχε ἢ φιλολογικὴ ἐπιστήμη;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ

Ἄπο Πέμπτη σὲ Πέμπτη

Ἦπουργὸς Ἐσωτερικῶν ὁ Ν. Κυριογερόπουλος

Στοιωμοί. Ἐπαρχίς 18... καὶ ἀμὲν ἀμὲν!
Λαβωμοί. Ἀθήνα 10, Πειραιῶς 7, Ἐπαρχίς 17.
Κλειμῆς. Ἀθήνα 2, Πειραιῶς 3,
Ἀπαγωγῆς. Ἀθήνα 1, Πειραιῶς 1, Ἐπαρχίς 2.

Ο ΦΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Ρολάν κτλ. Τὸ ποίημα πὸ μᾶς ἔστειλες δὲν εἶναι δικό σου· εἶναι ξένο καὶ παλιὸ καὶ κατὰ λάθος, βίβλια, τὸ ὑπογράφες.—κ. Στρ. Λάθος τῆς «Ἀληθείας» νὰ γράφει πὼς ὁ «Ἄσωτος» εἶναι ἔργο τοῦ κ. Γ. Τσοκίπουλου. Ὁ διαπρεπέτατος λόγιος θὰ θέλωσε βίβλια πὸ τοῦ φορτώσανε ἕνα τίτιο πρᾶμα στὴ ράχη του, μὰ ἡμεῖς χαρήκαμε γιατί ἂν ἢ «Πατρίδα» διδάξῃ σωτῆ τὸνομα τοῦ συγγραφέα, ὅτε θὰ τὸν ἀνέμενε τὸν «Ἄσωτο». —κ. Κ. Μπ. Κούλουρη. Καλὸ, μὰ κοιτάξῃ φτειαξῃ κανένα ἄλλο ἰκόμα καλύτερο.—κ. Α. Φρ. Πάλι περὶ τὰ ποιήματα; Δὲ φροντίζεις νὰ πέρεις τὴν ἀξία ἀπὸ τὸ Μητροπολίτη καὶ νὰ χωρίσεις τὰ περὶ τὰ ποιήματα. Ἐνα τίτιο διαζῶγιο πολὺ θὰ φρελῆσῃ τὴ Μούτα σου. Πιστεφέ μας.

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

τὸ ἕνα, κ' ἕνα φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ, πουλιοῦνται τὰ γραφῆμα μας τὰκόλουθα βιβλία:

Τοῦ **Ψυχάρη** «Ταξίδι» (σελ. 502) καὶ «Ὀνειρο τοῦ Γιαννίρη» (σελ. 268).

Τοῦ **Πάλλη** «Ἦλιος καὶ φεγγάρι» (σελ. 120) τοῦ **Φωτιάδη** Τὸ «Γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἢ ἐκπαιδευτικὴ μας ἀναγέννησῃ» (σελ. 405).

Τοῦ **Ἐφταλιῶτη** «Ἰστορί τῆς Ρωμιόσύνης» σελ. 320) καὶ «Μαζώχτρα, Βρουκόλακας κλπ.» (σελ. 269).

Τοῦ **Ἐοινονα** «Τῆς Ζωῆς» (σελ. 194).

Τοῦ **Φιλῆντα** Γραμματικὴ τῆς Ρωμείικης γλώσσας (μέρ. Α') (σελ. 96).

Τοῦ **Λόγγου** «Ἀδφνης καὶ Χλόη» (χαρτοδεμένο) μεταφρ. Ἦλ. Βουτιερῆδη (σελ. 86).

Τοῦ **Εὐριπίδη** «Μήδεια» μεταφρ. Γιάννη Περιγαλίτη (σελ. 59).

Τοῦ **Σοφοκλέη** Αἴας. Μετάφρ. Ζήσιμου Σίδερη (σελ. 61).

Τοῦ **Χ. Ἀντροιάδη** «Ὁ Μίγ' Ἀλέξαντρος» (σελ. 192).

Τοῦ **Δ. Π. Ταγκόπουλου** «Ζωντανὸ καὶ Πεθαμμένο» δράμα—«Ἦ Χρυσουγῆ» καὶ «Τάφος στὸ Γιαλὸ» δηγήματα (σελ. 78).

Ἦ **ΙΛΙΑΔΑ**, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. Ἦλέξ Πάλλη (σ. 416) δρ. 2 καὶ φρ. χρ. 2 στὸ ἐξωτερικὸ.

Ἦ «**ΜΑΤΙΑ**» τοῦ Γ. Ἦβάζου δρ. 1.50